

**Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta**

Studijní program: Demografie
Studijní obor: Demografie se sociální geografii

Kateřina Sadilová

Předškolní péče v Česku v regionálním kontextu

Pre-school care in Czechia in regional context

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Luděk Šídlo, Ph.D.

Praha, 2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 28. 07. 2017

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce RNDr. Luďkovi Šídlovi, Ph. D. za jeho ochotu, cenné rady a připomínky. Také děkuji rodičům a blízkým za podporu při psaní této práce.

Předškolní péče v Česku v regionálním kontextu

Abstrakt

Práce se zabývá regionálními rozdíly v míře účasti dětí na předškolním vzdělávání, tedy podílem počtu dětí, které navštěvují mateřské školy, a počtu dětí ve věku 3–5 let. V první části jsou nastíněny důležité pojmy týkající se předškolního vzdělávání jako např. rozdíly mezi ranou a předškolní péčí či otázka předškolního vzdělávání ve vybraných státech Evropy. Samotným cílem práce je pak zjistit, které faktory ovlivňovaly okresní diferenciaci v míře účasti dětí na předškolním vzdělávání za školní rok 2015/2016. Do analýzy vstupovaly vybrané demografické, sociogeografické a socioekonomické ukazatele, získané z běžné statistiky za období 2008–2012, případně ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011, tj. z období, ve kterém se děti v předškolním vzdělávání v analyzovaném školním roce narodily. Ukazatele, které projevily statisticky významnou závislost s proměnnou míry účasti dětí na předškolním vzdělávání, vstupovaly do faktorové analýzy. Na základě jejího výsledku byly určeny tři faktory, které měly největší vliv na meziokresní rozdíly sledovaných ukazatelů. Pomocí shlukové analýzy pak byly vymezeny skupiny okresů podobného typu, u nichž lze předpokládat obdobné působení příslušných faktorů na rozhodování rodičů v otázce účasti jejich dětí na předškolním vzdělávání. Výsledky shlukové analýzy potvrdily obecně vnímané regionální rozdíly, ať už v rámci specifického postavení populačně velkých měst či okresů v zázemí Prahy, stejně jako severozápadního pohraničí či oblastí, vymezujících se určitým „tradičním“ chováním tamního obyvatelstva.

Klíčová slova: předškolní péče, mateřské školy, míra účasti na předškolním vzdělávání, regionální diferenciaci, faktorová analýza, shluková analýza

Pre-school care in Czechia in regional context

Abstract

This thesis concerns the regional distribution of the participation rate in preschool education, that means examining the ratio of children enrolled in preliminary education and the total number of children in the age group 3–5. The first part outlines important concepts related to preschool education such as the differences between early and preschool care and the question of preschool education in selected European states. The aim of this thesis is to locate the factors influenced the rate of participation of children in preschool education in different districts for the school year of 2015/2016. The selected demographic, socio-geographic and socio-economic indicators, from official statistics for the period 2008–2012, or from the 2011 population census, i.e. the period in which pre-school children from the analyzed school year were born, were introduced into the analysis. Indicators that showed a statistically significant dependence on the variable rate of participation of children in pre-school education entered the factor analysis. Based on its results, three factors with the biggest influence on district variation of the monitored indicator were identified. Groups of districts of a similar type were delimited using cluster analysis, where similar factors to influence parents' decision-making on their children's participation in pre-school education can be expected. The results of the cluster analysis confirmed generally perceived regional differences, whether within the specific position of the population of large cities or districts in the background of Prague, as well as the northwestern borderlands or areas with some „traditional“ behavior of the local population by defined.

Keywords: preschool care, kindergartens, participation rate in preschool education, regional distribution, factors analysis, cluster analysis

Obsah

Seznam tabulek	8
Seznam obrázků	9
Seznam zkratk	10
1 Úvod	11
2 Teoretická východiska práce.....	13
2.1 Vymezení pojmů: raná a předškolní péče	13
2.2 Klasifikace vzdělání ISCED 1997 a ISCED 2011	16
2.3 Předškolní vzdělávací systémy ve vybraných zemích Evropy	17
2.4 Rodinná politika.....	21
2.5 Přehled relevantní literatury	26
3 Metodická část práce	29
3.1 Analyticko-metodologické postupy	29
3.1.1 Pearsonův korelační koeficient	30
3.1.2 Faktorová analýza	30
3.1.3 Shluková analýza	31
3.2 Faktory ovlivňující regionální diferenciaci	31
3.3 Základní přehled použitých ukazatelů.....	32
4 Analytická část práce.....	41
4.1 Analýza regionální diferenciacie míry účasti na předškolním vzdělávání	42
4.2 Korelační analýza pomocí Pearsonova korelačního koeficientu.....	44
4.3 Vícerozměrná statistická analýza – faktorová analýza	47
4.3.1 Předpoklady faktorové analýzy	47
4.3.2 Výpočet faktorové analýzy	48
4.4 Hierarchická shluková analýza.....	50
4.5 Zhodnocení výsledků	54

5 Závěr	59
Seznam pouŕit literatury.....	61
Datov zdroje.....	66
Pŕilohy.....	69

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Podíl dětí ve věku 3–5 let v preprimárním vzdělávání z celkového počtu dětí 3–5letých ve vybraných státech Evropy, 2013–2015, v %	18
Tab. 2: Struktura dětí v preprimárním vzdělávání dle věku dítěte ve vybraných zemích Evropy, 2015, v %	20
Tab. 3: Zvolené proměnné, které vstupovaly do statistické analýzy, jejich časové vymezení a zdroje dat.....	42
Tab. 4: Počet dětí celkem a počet mladších než 3 a starší 6 let v mateřských školách, 2013–2015	43
Tab. 5: Korelace proměnných s ukazatelem míry účasti na předškolním vzdělávání.....	47
Tab. 6: KMO kritérium a Bartlettův test.....	48
Tab. 7: Komunalita faktorové analýzy.....	49
Tab. 8: Výsledná matice komponent po rotaci Varimax ve faktorové analýze, 17 proměnných	50
Tab. 9: Vliv faktorů na míru účasti na předškolním vzdělávání na jednotlivé shluky	52

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Počet živě narozených v Česku v tisících, 1993–2009	14
Obr. 2: Preferovaný rozsah nerodinné péče dle věku dítěte.....	23
Obr. 3: Ideální rozsah pracovního úvazku dle věku dítěte	24
Obr. 4: Míra účasti na předškolním vzdělávání na úrovni okresů Česka, 2015/2016.....	44
Obr. 5: Míra účasti na předškolním vzdělávání v (%) a vybrané proměnné s největší závislostí podle Pearsonova korelačního koeficientu	46
Obr. 6: Výsledky shlukové analýzy okresů podle faktorů	51
Obr. 7: Průměrná míra účasti dětí na předškolním vzdělávání podle shluků v (%), 2015/2016	53
Obr. 8: Úhrnná plodnost ve vybraných okresech Česka, 2008–2012	54
Obr. 9: Výsledné shluky jednotlivých okresů, 2008.....	56
Obr. 10: Porovnání úhrnné plodnosti ve vybraných městských okresech a ve vybraných venkovských okresech v Česku, 2008–2012	57

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ECEC	Early Childhood Education and Care (rané vzdělávání a péče)
ISCED	International Standard Classification of Education
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OSN	Organizace spojených národů
PPM	Peněžitá pomoc v mateřství
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu)
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VDB	Veřejné databáze Českého statistického úřadu
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí České republiky

Kapitola 1

Úvod

Předškolní péče je v poslední době poměrně diskutovaným tématem, převážně kvůli změnám v zavedení povinného předškolního vzdělávání. V odborné literatuře je široce rozebírána důležitost předškolního vzdělávání, ale komplexní pohled chybí. Nejsou zmiňovány rozdíly jednotlivých regionů Česka, stejně jako faktory, které mohou míru účasti na předškolním vzdělávání ovlivňovat. Tato regionální diferenciaci je v následujícím textu diskutována, přičemž pomocí analytických metod se v práci posuzuje, zda na účast dětí v předškolním vzdělávání mají vliv i sociokulturní, sociodemografické či socioekonomické podmíněnosti. Zjišťuje se tak, jaký vliv na účast dětí na předškolním vzdělávání má např. historický vývoj jednotlivých regionů s jejich tradicemi, nebo složení obyvatelstva dle charakteru zaměstnání, úrovně dosaženého vzdělání či zastoupení etnik na celkovém obyvatelstvu, stejně jako typ rodinného soužití či intenzita migrace. Jedním z článků, věnující se této problematice, je *Míra účasti dětí na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci* (Hulík a kol., 2008), který je také velkou inspirací k napsání této práce.

V teoretické části práce se vymezují pojmy raná a předškolní péče. Také se vysvětluje předškolní vzdělávací systém Česka a porovnává se s předškolními vzdělávacími systémy vybraných evropských států. Návaznost předškolní péče a rodinné politiky se prolíná převážně v délce rodičovské dovolené, o které je také diskutováno. K porovnání opět slouží i vybrané země Evropy. Po představení a odůvodnění výběru ukazatelů a jejich zdrojů dat, je prováděna analýza. Zjišťují se faktory, které ovlivňují míru účasti na předškolním vzdělávání.

Cílem práce je zjistit, zda existovaly regionální rozdíly v míře účasti dětí na předškolním vzdělávání ve školním roce 2015/2016, a jaké faktory mohly mít na okresní diferenciaci tohoto ukazatele na úrovni okresů Česka vliv. Dosažené výsledky se porovnávají s výsledky výše uvedeného článku (Hulík a kol., 2008). V tomto článku byla míra účasti na předškolním vzdělávání počítána za školní rok 2007/2008.

Míra účasti na předškolním vzdělávání je počítána jako podíl počtu dětí navštěvující mateřské školy a počtu osob ve věku 3 až 5 let. Pro zjištění faktorů, které mají vliv na účast dětí na předškolním vzdělávání, jsou zvoleny na základě studia literatury vybrané a dostupné demografické, socioekonomické a sociokulturní ukazatele, které jsou průměrovány za období 2008 až 2012, a to proto, aby vycházely z období, kdy se děti účastníci se předškolního vzdělávání narodily. Pro některé další ukazatele jsou data použita ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011, jako unikátního datového zdroje pro určité strukturální charakteristiky obyvatelstva ve studovaném území. K předpokládané závislosti mezi ukazatelem míry účasti na předškolním vzdělávání a ostatními proměnnými je využit Pearsonův korelační koeficient. Z ukazatelů, které prokáží statisticky významnou závislost na míře účasti dětí na předškolním vzdělávání, se pomocí faktorové analýzy určí faktory, které ovlivňují míru účasti dětí na předškolním vzdělávání. Pro zobrazení oblastí s podobnými či odlišnými charakteristikami k předškolnímu vzdělávání je použita shluková analýza.

V závěru práce je snaha o zhodnocení a odůvodnění zjištěných výsledků, případně také o jejich porovnání s výsledky z výše uvedené studie (Hulík a kol., 2008). K práci také patří přílohy, ve kterých jsou zobrazeny všechny vstupující ukazatele do analýzy.

Kapitola 2

Teoretická východiska práce

V této kapitole jsou definovány důležité pojmy používané v práci, které se týkají předškolního vzdělávání, ať již se jedná o ranou, nebo předškolní péči. Vymezena je klasifikace vzdělání pro potřeby definování datových zdrojů. Nejsou opomenuty ani předškolní vzdělávací systémy ve vybraných zemích Evropy. Pozornost je věnována i rodinné politice, která může podporovat služby pro předškolní děti, a tím výrazně ovlivňovat předškolní péči. Diskutuje se také relevantní literatura týkající se předškolní péče o děti. Uvedeny jsou podstatné monografie převážně z českého, ale i zahraničního prostředí.

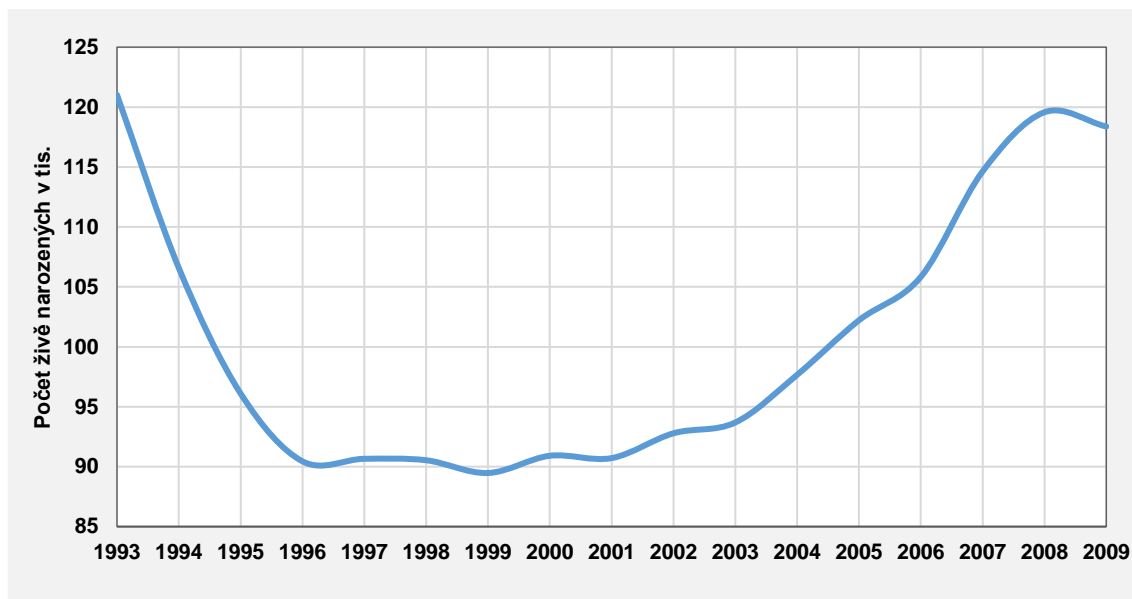
2.1 Vymezení pojmů: raná a předškolní péče

Předškolní péče o děti je součástí služeb, které vyspělé země poskytují. Většina obyvatel má představy o tom, co tyto služby mají zahrnovat, ale tyto představy se vzájemně liší. Proto jsou vysvětleny některé pojmy, které jsou nedílnou součástí této problematiky. Při samotném vymezování pojmu předškolní vzdělávání se lze setkat s komplikacemi. V českém prostředí se termínem předškolního vzdělávání rozumí takové, jehož se dětem dostává v mateřské škole. To znamená vzdělávání určené pro děti od 3 let věku do zahájení povinného školního vzdělávání, k němuž dochází ve věku 6–7 let. Odpovídající anglický termín je *preschool education* (Průcha a kol., 2016).

Nejrozšířenějším termínem v mezinárodním měřítku v posledních letech je *early childhood education and care* neboli zkráceně ECEC, překládá se jako vzdělání a péče v raném dětství. Tímto nastává problém, jak chápat pojmy vzdělávání a péče. Nejasný je převážně význam slova péče v souvislosti se vzděláním. V dokumentu *International Standard Classification of Education – ISCED 2011* se do kategorie raného vzdělávání řadí institucionální péče o děti, kdežto rodinná péče o děti nikoliv (Průcha a kol., 2016). Podle ISCED 2011 se do vzdělávání v raném věku řadí v našich podmínkách jesle, mateřské školy a jiné instituce poskytující vzdělávací program pro děti ve věku 0–3 let. Zatímco vzděláváním v předškolním věku se

rozumí vzdělávání dětí od 3 let do zahájení povinn školní docházky, tedy do věku 6–7 let. Tuto oblast v Česku zajiřuj mateřsk školy (Průcha, 2015).

Obr. 1: Počet živ narozen v Česku v tisících, 1993–2009

Zdroj: S (2011), Počet a struktura narozen; vlastní zpracování

Péče o děti raného i předškolního věku má na nařem uzem dlouhodobou tradici. Jiř v 19. století vzniklo několik typů zařizení pro nejmenř děti, se snahou o asten nahrazen rodinn péče. Ve druhé polovině 19. století byly v Praze zřízeny prv jesle, kter měly pevařn sociln a zdravotn význam. Nejvíce se jesle rozvinuly v povlenm období, v padesátých a ředestch letech 20. století kvůli potřebám řen, kter se více zapojily do pracovního procesu. V této době neměly jesle valnou povest, zejména kvůli striktn zdravotnickému prostředí. V osmdesátých letech byly jesle a mateřsk školy povařovny za předškolní instituce, které byly zřizovny narodnmi výbory. Jesle společn s mateřskými školami byly chápány jako prv článek eskoslovensk vychovn–vzdělávací soustavy. V průběhu devadesátých let 20. století dořlo kbytku jeslí a mateřských řkol, kter byl zapříčiněn prodlouřenm rodiovsk dovolen a sniřenm porodnosti. V tomto období také nastalbytek ve vývoji počtu živ narozen dětí, to je patrn jiř v roce 1994, kdy dořlo knejvetřmu sniřen počtu živ narozen dětí oproti pedeřlemu roku, ze 121 tisíc na 106 tisíc živ narozen dětí (Obr. 1). V dalřm roce dokonce poprvé klesl ron počet živ narozen dětí pod 100 tisíc. V roce 1999 se živ narozen narodilo méně než 90 tisíc, coř je historick minimum. Společnost se domnívala, ře maj bt matky s dětmi co nejdéle doma (Splavcová, Kropckov 2016).

Od zaatku 21. století vřak poty živ narozen dětí začaly pozvolna stoupat. V roce 2004 byl jiř nárůst o více než 4 % na 97 tisíc. Dále se počet živ narozen dětí zvyřoval ař do roku 2008, kdy dosáhl počtu 119 tisíc (S, 2011), imř narůstal poblem s nedostatečnou kapacitou v mateřských řkolch (Hulík a kol., 2008). Zarovn dochází kvelkm promenm společnosti, men se postaven rodiny, rodičů, dětí i muř a řen, s tm souvisí také změna výchovy, jak doma, tak i ve řkolch. Vývojem prochází i rozvoj ekonomiky a sociln politiky. Rodiče htej

více skloubit péči o dítě s alespoň zkráceným úvazkem v zaměstnání, tudíž roste zájem po zařízeních zajišťujících péči o děti do 3 let věku. Od roku 2004 nebyly jesle uznávány jako školská zařízení, byly přearaženy do sektoru zdravotního, ze kterého byly v roce 2013 vyňaty a dostaly se do působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (Syslová a kol., 2014). Část jeslí působí dokonce na bázi živnosti, čímž spadá pod Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (Jiříčka, 2014). Většina těchto zařízení je provozována soukromými zřizovateli. Jedná se o různá zařízení pro děti raného věku provozovaných pod pestrými názvy, ať již se jedná o rodinná centra, mikrojesle, hlídací centra, nebo dětské skupiny (Průcha a kol., 2016). K výhodám těchto kolektivních zařízení patří, že rodiče mohou dítě umístit do zařízení v dopoledních hodinách a sami mohou chodit do zaměstnání (Kuchařová a kol., 2009). Vedle všech zmíněných institucí poskytujících rané či předškolní vzdělávání existuje také individuální péče o děti raného věku, kterou poskytují chůvy. Tato péče o děti je poměrně drahá, proto si ji může dovolit jen menší část rodičů (Průcha a kol., 2016).

Pro tuto práci je ovšem nejdůležitější vymezení předškolního vzdělávání, jelikož cílem práce je zjištění, jaké faktory mají vliv na míru účasti dětí na předškolním vzdělávání.

2.2 Klasifikace vzdělání ISCED 1997 a ISCED 2011

Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání ISCED je součástí sociálních a ekonomických klasifikací Organizace spojených národů (OSN). Využívá se ve statistikách po celém světě za účelem shromažďování, sestavování a analyzování mezinárodně srovnatelných údajů. Klasifikace ISCED (International Standard Classification of Education) byla vytvořena při mezinárodní dohodě a je oficiálně přijatá Generální konferencí členských států OSN (ČSÚ, 2016). Rozděluje vzdělávací programy podle obsahu na dvě oblasti, úroveň vzdělávání a obory vzdělávání. Tato práce se zabývá pouze úrovní vzdělávání. Pro potřeby této práce se užívají revize klasifikace ISCED 1997 a 2011, pro data za období 2008 až 2012 klasifikace ISCED 1997 a pro rok 2015/2016 klasifikace ISCED 2011.

Klasifikace ISCED 1997 má sedm základních úrovní vzdělání označených kódy 0 až 6. Pro účely práce bude používána úroveň ISCED 0, která se nazývá preprimární vzdělávání. Programy spadající pod tuto úroveň vzdělávání jsou určeny pro děti, kterým jsou alespoň tři roky. Horní věková hranice závisí na typickém věku pro vstup do primárního vzdělávání, v Česku je to většinou 6 let (ČSÚ, 2014). Úroveň ISCED 0 slouží jako přechod mezi domácím a školním prostředím, jedná se o počáteční stádium organizovaného vzdělávání (UNESCO, 2006; Kociánová, 2016).

V klasifikaci ISCED 1997 jsou pro definici preprimárního vzdělávání důležitá kritéria. Prvním je program výchovného charakteru. Druhým je, že zařízení musí fungovat ve škole nebo v zařízení mimo rodinu. Dalším je minimální a maximální věk, tedy minimální věk 3 let a horní hranice je ohraničena vstupem do primárního vzdělávání, což je v Česku obvykle 6 let. Posledním kritériem je pedagogická kvalifikace pracovníků (ČSÚ, 2014).

Klasifikace ISCED 1997 byla pro ČSÚ zavedena s účinností od 1. ledna 2008. Od 1. ledna 2014 nabyla platnost klasifikace ISCED 2011, která byla přijata v listopadu 2011 (ČSÚ, 2016). Po přijetí a zavedení klasifikace ISCED 2011 došlo ke změnám v některých úrovních vzdělání. V této práci jsou zmíněny pouze změny v oblasti preprimárního vzdělávání z klasifikace ISCED 1997. V klasifikaci ISCED 2011 pokrývá úroveň ISCED 0 vzdělávání dětí v raném dětství, a to včetně velmi malých dětí. Programy jsou z hlediska úrovně složitosti vzdělávacího obsahu rozštěpeny do dvou kategorií. Jedná se o rozvoj vzdělávání v raném dětství, úroveň ISCED 01, která poskytuje vzdělávání dětem ve věku 0–2 roky. Zavedla se nová kategorie v klasifikaci ISCED 2011, která není klasifikací ISCED 1997 pokryta. Zde je u dětí kladen důraz na podporu sebevyjádření a osvojování si jazyka pro smysluplnou komunikaci. Druhá kategorie je preprimární vzdělávání s úrovní ISCED 02. V preprimárním vzdělávání si mají děti pomoci interakcí s vrstevníky a pedagogy zlepšovat jazykové a sociální dovednosti a začínat rozvíjet logické uvažování. Preprimární vzdělávání přesně odpovídá úrovni ISCED 0 v klasifikaci ISCED 1997 (ČSÚ, 2016a).

Programy klasifikace ISCED 2011 na úrovni ISCED 0, definované jako vzdělávání v raném dětství, zahrnují programy, které mají úmyslnou vzdělávací složku. Zaměřují se na rozvoj sociálně-emočních dovedností a zapojení se do společnosti. Přípravují děti na vstup do

primárního vzdělávání. Mezi hlavní kritéria, která jsou důležitá pro vymezení vzdělávání v raném dětství, patří vzdělávací charakter programu, institucionální kontext, obvyklá cílová věková skupina dětí, pro kterou je program určen, intenzita programu/délka trvání programu. Minimální intenzita a délka trvání programu je pro lepší mezinárodní srovnatelnost daná. Vzdělávací činnost musí trvat minimálně 2 hodiny denně a 100 dní ročně. Do klasifikace ISCED 2011 nejsou zařazeny služby péče o děti, kde neexistuje vzdělávací program, tzn., že zařízení typu jeslí nejsou do klasifikace zařazena (ČSÚ, 2016a).

2.3 Předškolní vzdělávací systémy ve vybraných zemích Evropy

Jsou velké rozdíly mezi státy Evropy v realizaci předškolního vzdělávání. Odlišují se nejen institucemi, které dané vzdělávání zajišťují, ale také obsahem, který poskytují. Rozdíly jsou i v participaci dětí. Liší se i věk, od kterého je povinná nebo možná docházka do daných institucí. Existují dva modely organizace předškolního vzdělávání. První je *separovaný*, který se uplatňuje v Česku, ale také ve většině zemí Evropy. Jedná se o striktní rozdělení raného vzdělávání a předškolního vzdělávání. V tomto modelu je typické, že se předškolního vzdělávání účastní děti po 3. roce věku. Zatímco v *integrovaném* modelu funguje jednotný systém, kdy celé předškolní vzdělávání zajišťuje jedna instituce. Tento typ je zaveden převážně v severských státech a v pobaltských zemích. Celá péče a vzdělávání dětí je brána jako jeden integrovaný cyklus (Syslová a kol., 2014).

Česko

V Česku jsou mateřské školy zřizovány zpravidla obcemi (Kuchařová a kol., 2006). Jsou financovány z přidělených částek ze státního rozpočtu. Rozšiřuje se počet soukromých mateřských škol. Existují také církevní, firemní či univerzitní mateřské školy (Syslová a kol., 2014). Mateřské školy jsou součástí vzdělávacího systému Česka (Příloha 1). Děti obvykle nastupují do mateřské školy mezi třetím a čtvrtým rokem věku a od šesti let věku nastupují do základní školy. V poslední době bylo téma předškolního vzdělávání velmi diskutované a došlo k novele školského zákona (zákon č. 178/2016 Sb.), která zavádí s účinností od září 2017 povinné předškolní vzdělávání pro děti ve věku pěti let. Tato novela také stanovuje, že čtyřleté děti mají nárok na umístění v mateřské škole od 1. 9. 2017, tříleté děti od 1. 9. 2018 a dvouleté děti od 1. 9. 2020 (MŠMT, 2017).

Nyní budou nastíněny předškolní vzdělávací systémy ve vybraných evropských státech. Státy jsou vybrány podle „geografických“ regionů Evropy. Z východní části Evropy je vybráno Slovensko a Polsko, ze západní Německo a Francie, z jižní Itálie, ze severní Finsko, Švédsko, Norsko a Dánsko, a nakonec také specifické Irsko.

Slovensko

Předškolní vzdělávání na Slovensku je dobrovolné a je zajišťováno mateřskými školami, které pečují o děti ve věku 3 až 6 let. Předškolní vzdělávání je podle slovenské školské legislativy považováno za součást školského systému. Významným specifickým, se kterým se Slovensko potýká, je etnická struktura populace. Slovensko je jednou z evropských zemí s největším

podílem národnostních menšin. Je zde vysoký podíl etnické menšiny, kterou tvoří zejména Maďaři a Romové. Maďarská menšina tvoří přibližně 11 % celkového počtu obyvatelstva (přes 550 tisíc), což souvisí s historickým vývojem území Slovenska (Syslová a kol., 2014). Povinná školní docházka je od 7 let. Podíl dětí 3–5letých v preprimárním vzdělávání z celkového počtu takto starých dětí patří k nejnižším ve vybraných zemích Evropy (Tab. 1). Jedním z faktorů může být problém s již zmíněnou etnickou strukturou populace, s vysokým počtem Romů v populaci, kteří se méně účastní předškolního vzdělávání (Pavelčíková, 2004). Největší zastoupení dětí v předškolním vzdělávání je ve věku 5 let (Tab. 2), což může souviset s přednostním přijímáním pětiletých dětí do mateřských škol při nedostatku míst (Syslová a kol., 2014).

Polsko

V další bývalé socialistické zemi, v Polsku, je povinné předškolní vzdělávání pro pětileté děti. Ty opět mají největší zastoupení z celkové účasti na předškolním vzdělávání (Tab. 2). Za poslední 3 roky se zvýšil podíl dětí 3–5letých účastnících se předškolního vzdělávání (Tab. 1), což může být zapříčiněno i tím, že od roku 2015 mají čtyřleté děti nárok na umístění do některé instituce zajišťující preprimární vzdělávání (Eurydice, 2015). Předškolní vzdělávání nejčastěji zajišťují předškolky (ekvivalent české mateřské školy). Jedná se o veřejné instituce, kde je zřizovatelem obec, ale mohou být i soukromé či církevní (Průcha a kol., 2016).

Tab. 1: Podíl dětí ve věku 3–5 let v preprimárním vzdělávání z celkového počtu dětí 3–5letých ve vybraných státech Evropy, 2013–2015, v %

	2013	2014	2015	Průměr
Francie	99,8	99,8	99,8	99,8
Norsko	96,7	96,6	96,7	96,6
Německo	95,7	95,7	96,0	95,8
Dánsko	95,0	94,7	95,5	95,1
Švédsko	94,2	94,3	92,7	93,7
Itálie	94,3	92,1	92,1	92,8
Česko	76,8	80,5	84,6	80,6
Polsko	70,5	74,8	80,4	75,2
Finsko	74,1	73,8	73,9	74,0
Slovensko	72,3	72,9	72,2	72,5
Irsko	35,7	35,0	31,5	34,1

Poznámky: nejedná se o ukazatel míry účasti na předškolním vzdělávání, který je použit v kapitole 4, jde pouze o děti ve věku 3–5 let účastnících se preprimárního vzdělávání k počtu 3–5letých dětí

Zdroj: Eurostat (2017), Education and training Database, Population on 1 January by age and sex; vlastní výpočty

Německo

Německo je federativní stát, v němž má každá ze 16 spolkových zemí poměrně velkou autonomii, projevující se i v odlišném přístupu k předškolnímu vzdělávání. Přesto se ve všech spolkových zemích předškolní vzdělávání považuje za nezbytnou součást celoživotního vzdělávání. Předškolní vzdělávání zde zajišťují tři hlavní instituce. Mateřská škola neboli

Kindergarten je tradiční a nejčastější typ předškolního vzdělávání, je určena pro děti od 3 let do 6 let. Dále jsou využívány přípravné třídy, které jsou zřízeny pro děti ve věku 5 let, jimž má být poskytnuta zvýšená příprava na vstup do primárního vzdělávání. Poslední institucí jsou školní mateřské školy, které fungují pro děti, které nejsou ve věku 6 let zralé na vstup do školy (Syslová a kol., 2014). Od jednoho roku mají děti nárok na místo v některé z institucí poskytující péči o dítě. Účast dětí na předškolním vzdělávání je v Německu ve věku 3–5 let velmi vysoká, skoro každé dítě navštěvuje některou z uvedených institucí (Tab. 1). Povinné školní vzdělávání je v Německu od 6 let věku (Eurydice, 2015).

Francie

Ve Francii je velmi dobrá podpora rodin, což se pozitivně odráží na vysoké porodnosti v rámci EU, a také je zde poměrně rychlý návrat matek do zaměstnání, pomocí zkrácených úvazků. Předškolní vzdělávání je od 3 let bezplatné a mají na něj nárok všechny děti. Mateřské školy (*école maternelle*) přijímají děti většinou ve věku tří let, ale výjimkou nejsou ani dvouleté děti. Díky velmi kvalitnímu předškolnímu vzdělávání se ho účastní skoro každé 3–5leté dítě (Tab. 1). Povinné primární vzdělávání je od 6 let věku (Průcha a kol., 2016). Největší zastoupení mají čtyřleté děti, ale i podíl tříletých a pětiletých dětí je ve Francii vysoký (Tab. 2). Zřizování a provoz předškolního zařízení pro děti ve věku od 3 do 6 let spadá do kompetencí obcí (Paloncyová a kol., 2013).

Itálie

Předškolní vzdělávání v Itálii nejvíce zajišťují mateřské školy (*scuola materna*), které jsou určeny pro děti od 3 do 6 let. Jsou buď státní, ty převládají, nebo soukromé či církevní. Státní jsou zřizovány obecními úřady a pobyt je zde bezplatný. Povinné školní vzdělávání začíná ve věku 6 let (Průcha a kol., 2016). Mateřské školy jsou součástí národního vzdělávacího systému. Největší zastoupení v předškolním vzdělávání mají čtyřleté děti, ale vysoký je podíl i tříletých a pětiletých dětí (Tab. 2). Což se projevuje i v podílu dětí 3–5letých, kteří se v Itálii hojně účastní předškolního vzdělávání (Tab. 1).

Finsko

Velmi kvalitní předškolní vzdělávací systémy mají ve skandinávských zemích. Výjimkou není ani Finsko, kde je předškolní vzdělávání považováno za počáteční etapu celoživotního vzdělávání. Předškolní vzdělávání je zde zajištěno již od prvního roku věku dítěte. Základní vzdělávání je pro děti od 7 let. Poslední rok před vstupem do primárního vzdělávání navštěvují děti předškolní třídu, která je realizována v mateřských nebo základních školách. Na zřizování a provozu předškolních zařízení se podílejí místní obecní úřady. Nejrozšířenější institucí zajišťující předškolní vzdělávání jsou dětská centra (*päiväkoti*), která jsou převážně veřejná. Dalším typem jsou rodinné školky, což jsou malá zařízení pro nejvýše 4 děti. Posledním typem je již zmíněná předškolní třída neboli předškola. Předškola je pro všechny děti od srpna 2015 povinná (Průcha, Kansanen 2015). Nejvyšší zastoupení v předškolním vzdělávání mají ve Finsku děti ve věku 6 let (Tab. 2).

Tab. 2: Struktura dětí v preprimárním vzdělávání dle věku dítě ve vybraných zemích Evropy, 2015, v %

	3 roky	4 roky	5 let	6 let
esko	24,0	29,0	31,2	15,8
Slovensko	24,3	28,8	31,8	15,1
Polsko	21,1	27,3	33,9	17,7
Německo	28,5	30,4	30,2	10,9
Francie	32,5	33,7	33,3	0,5
Itálie	32,4	34,6	32,5	0,5
Finsko	21,2	23,6	24,8	30,4
Švédsko	24,0	25,4	25,0	25,6
Norsko	32,1	33,5	34,2	0,2
Dánsko	29,8	33,9	33,3	3,0
Irsko	40,7	59,3	0,0	0,0

Poznámky: 100 % = 3–6let dětí účastníci se preprimárního vzdělávání

Zdroj: Eurostat (2017), Education and training Database; vlastní výpočty

Švédsko

Dalším zástupcem severských zem je Švédsko, kde je opět velmi kvalitn předškolní vzdělávání. Jedná se o jednotn typ, kde se nerozděluje ran a předškolní vzdělávání, stejn jako ve Finsku. Předškolní vzdělávání zajiřuj obce. Je zde velmi vysok procento zaměstnaných matek, coř m za následek velmi vysokou míru účasti na předškolním vzdělávání. Povinn školní vzdělávání zde dt zahajují obdobn jako ve Finsku v 7 letech. Nejrozřrenjř institucí poskytující předškolní vzdělávání jsou mateřsk školy (*forskola*). Jsou pevzn veřejn. Dalřm typem jsou rodinn domovy, kde jsou dt z několika rodin ve spolen denn péči jedn matky. A posledním typem je opět pedškola, shodn jako ve Finsku. Znovu se jedná o instituci pro dítě ve věku 6 let (Syslov a kol., 2014). Nejvetř zastoupení na předškolním vzdělávání mají dt ve věku šesti a čtyř let (Tab. 2). S tím, ře účast dt je obecn velmi vysok. Míře to být dáno i tm, ře pro dítě od 3 let je předškolní vzdělávání bezplatn (Eurydice, 2015).

Norsko

V Norsku m školní vzdělávání vysokou společenskou hodnotu, proto je zde i předškolní vzdělávání na vysok úrovni. Vřechny dt mají právo na předškolní péči a vzdělávání, a to jiř od prvního roku řivota ař do věku 6 let, kdy začíná povinn školní vzdělávání, od toho se také odvj nejvyřř zastoupení pětiletých dt v preprimárním vzdělávání (Tab. 2). Základní institucí předškolního vzdělávání tvoří mateřsk školy. Za pobyt v mateřských školách rodiče platí mrn ke svým příjmům (Syslov a kol., 2014). Nejčastěji dt navřřevuj mateřsk školy (*barnehager*) nebo také rodinn mateřsk školy (*familiebarnehager*) (Eurydice, 2015).

Dánsko

Denn péči o dítě v Dánsku zajiřuj pevzn centra denn péče (*daginstitutioner*), kter mohou navřřevovat dt jiř od 26. týdne věku. Mateřsk školy (*børnehaver*) navřřevuj dt pevzn od

tří let do zahájení povinné školní docházky, která je v Dánsku od 6 let. Před zahájením povinné školní docházky děti navštěvují předškolní třídy (børnehaveklasser), které jsou povinné na jeden rok před zahájením primárního vzdělávání, s tím, že předškolní třídy jsou součástí základních škol, tomu také odpovídá nízké zastoupení šestiměsíčních dětí v preprimárním vzdělávání (Tab. 2).

Irsko

Zajímavé je předškolní vzdělávání v Irsku, kde je od 4 let zajišťováno základními školami, kam mohou být děti zapsány do tzv. kojeneckých tříd. Tyto třídy jsou již považovány za primární vzdělávání, tudíž míra účasti na předškolním vzdělávání tří až pětiletých dětí je zde nízká. Je tedy zřejmé, že nejvyšší podíl na předškolním vzdělávání mají tříleté a čtyřleté děti (Tab. 2). Povinné primární vzdělávání je v Irsku od 6 let (Eurydice, 2015).

2.4 Rodinná politika

Trendem dnešní postmoderní společnosti je výrazná orientace na výkon a ekonomickou prosperitu a současně na blaho jednotlivce. V pozadí zůstává důraz na podporu rodiny, ačkoliv rodina se stále považuje za základ společnosti. Právě na podporu rodin klade důraz rodinná politika (Paukner, 2008). Rodinná politika jakožto oblast veřejného zájmu se začala rozvíjet po druhé světové válce a v dnešní době je standardní součástí vládní politiky většiny evropských zemí. Systémy rodinné politiky byly vybudovány s cílem zlepšovat životní podmínky rodinám s dětmi a vytvořit pro ně co nejlepší podmínky, aby nebyl život rodin s dětmi znevýhodňován oproti jiným formám životního stylu (Kocourková, 2007). Jelikož se jedná o diskutované téma, existuje mnoho definic rodinné politiky. Například podle Lamperta znamená rodinná politika soubor opatření a nástrojů, pomocí nichž nositelé této politiky sledují cíl chránit a podporovat rodinu jako instituci, která má pro společnost nepostradatelnou funkci (Palonciová a kol., 2013). Rodinná politika se snaží zaměřit na podporu a rozvoj rodin, ale i jiných partnerství. Na rodinnou politiku má vliv reprodukční chování, ve kterém dochází k výrazným změnám. Dochází k odklonu od časně a vysoké sňatečnosti a plodnosti k pozdní a nízké sňatečnosti a plodnosti, s tím souvisí tolerantnější česká společnost k rodičovství nesezdaných párů, mateřství svobodných žen a soužití osob stejného pohlaví (Splavcová, Kropáčková 2016).

Rodinná politika je ovlivňována vývojem rodiny, který je v jednotlivých státech závislý na historických podmínkách, kulturních faktorech a demografickém vývoji. V současné době má na fungování rodinného života velký vliv proměn v kulturní a hodnotové sféře. Manželská rodina jakožto základní forma života stojí v protikladu k mnoha nově vzniklým alternativám založeným na daleko volnějším, bezdětném vztahu. Rodinné chování dnešní mladé generace je taktéž ovlivňováno odlišným přístupem k rodičovství. Dochází k odkládání sňatku, snížení počtu dětí v rodině, což souvisí s budováním kariéry, kdy dítě přichází v úvahu až poté. Přibývá dětí narozených mimo manželství a svobodných a samostatně žijících osob. Příčiny této změny souvisí s délkou vzdělávání, možnostmi studií v zahraničí, s budováním profesní kariéry (Vančurová a kol., 2005). Na tyto změny poukázal v roce 1986 Dirk van de Kaa, který změny označil za „druhou demografickou tranzici“ (Second Demographic Transition) neboli tzv.

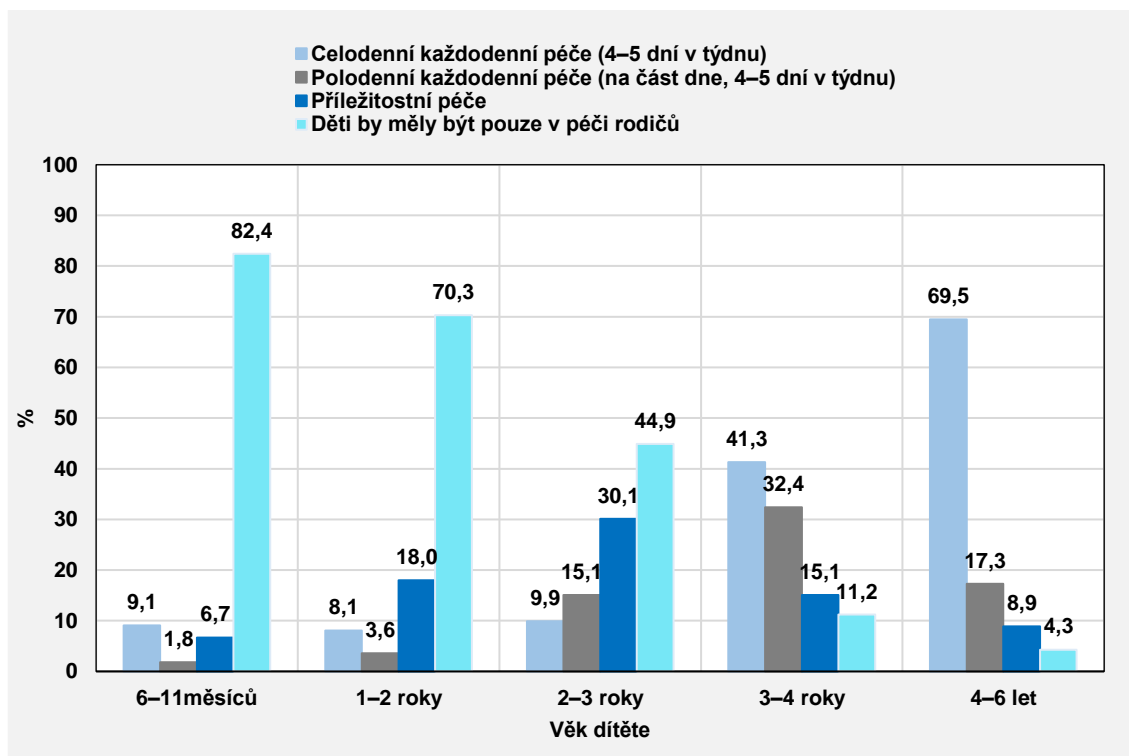
koncept druhého demografického přechodu. Někteří demografové se s ním ztotožňují a proměny přisuzují tomuto konceptu, který se v severských a západoevropských zemích začal projevovat od 70. let 20. století (Van de Kaa, 1987). Koncept druhého demografického přechodu představuje z hlediska demografického pohledu především pokles intenzity plodnosti a také nižší intenzitou sňatečnosti (Polesná, Kocourková 2016). Dále je charakteristický zvyšujícím se podílem a počtem dětí narozených mimo manželství, častější rozvodovostí, narůstajícím počtem neúplných rodin, ale i samostatně žijících jedinců (Křížková a kol., 2008).

Jedním z nejvýraznějších nástrojů rodinné politiky, který ovlivňuje míru účasti dětí na předškolním vzdělávání, je délka rodičovské dovolené. Proto je důležité vymezit, kdo, kdy a jak dlouho má právo na rodičovskou dovolenou. S tím také souvisí mateřská dovolená, a proto bude vymezena i tato forma dovolené. Mateřská dovolená je omluvená a tolerovaná absence v práci. Jedná se o pracovní volno, na které má žena právo po dobu 28 týdnů a nastupuje na ní zpravidla počátkem 6. týdne před očekávaným porodem, nejdříve však od 8. týdne před porodem. Dávka pobíraná při mateřské dovolené se nazývá peněžitá pomoc v mateřství (PPM). Mateřská dovolená je vyplácena ze systému sociálního pojištění, a to jen rodičům, za které zaměstnavatel odvádí nemocenské pojištění, či rodičům podnikatelům, kteří si platili dobrovolně nemocenské pojištění. Tím se výrazně liší od rodičovské dovolené, na kterou mají nárok všichni. Rodičovská dovolená se poskytuje matce či otci dítěte po skončení výplaty peněžité pomoci v mateřství nebo ode dne narození dítěte rodičům, kterým nevznikl nárok na PPM. Na rodičovskou dovolenou má právo ten rodič, který trvale pečuje o své dítě. Dávka, která se pobírá při rodičovské dovolené, se nazývá rodičovský příspěvek. Lze ho čerpat v různé výši po různou dobu, nejdéle po dobu do 4 let věku dítěte, jediným limitem je, že může být čerpáno maximálně 11 500 Kč měsíčně, s tím, že jeho celková výše je 220 000 Kč. Rodičovský příspěvek je dávkou státní podpory, kterou vyplácí úřad práce (MPSV, 2016). V Česku je rodičovská dovolená nejdelší z evropských zemí (Splavcová, Kropáčková 2016). V roce 2017 byl schválen zákon na týdenní otcovskou dovolenou, která nabude účinnost v roce 2018. Nástup na otcovskou dovolenou bude možný v období šesti týdnů ode dne narození dítěte a otcovská dovolená se bude muset čerpat vcelku (MPSV, 2016). K nástrojům rodinné politiky patří mimo již zmíněné rodičovské dovolené i podpora žen s dětmi v uplatnění na pracovním trhu.

V Česku je rodičovská dovolená poměrně dlouhá, s tím, že pokud si rodič vybere rodičovskou dovolenou na tři roky, stále má garanci pracovního místa u předchozího zaměstnavatele. S tím ale také souvisí rizika ve vztahu návratu na trh práce. Rodičům, kteří delší dobu nechodí do zaměstnání kvůli péči o dítě, se může snižovat sebevědomí v oblasti práce, mohou pociťovat ekonomickou závislost na partnerovi či ztrátu sociálního kontaktu. Některé ženy se snaží kvůli ekonomické nutnosti či vlastní pracovní kariéře brzy navrátit zpět do pracovního procesu. Vliv na návrat do pracovního režimu má také vzdělání ženy. Vzdělanější matky zůstávají na pracovním trhu déle než matky nižších vzdělanostních skupin, přičemž mají vyšší tendenci pokračovat v plných pracovních úvazcích či alespoň ve zkrácených. Snaha vzdělanějších matek je motivována návratností investic do vysokého lidského kapitálu (Sirovátka a kol., 2008). S tímto názorem ovšem zcela nesouhlasí studie *Péče 2013*, která byla provedena v rámci projektu „*Nové formy denní péče o děti v České republice*“ v roce 2013, kde

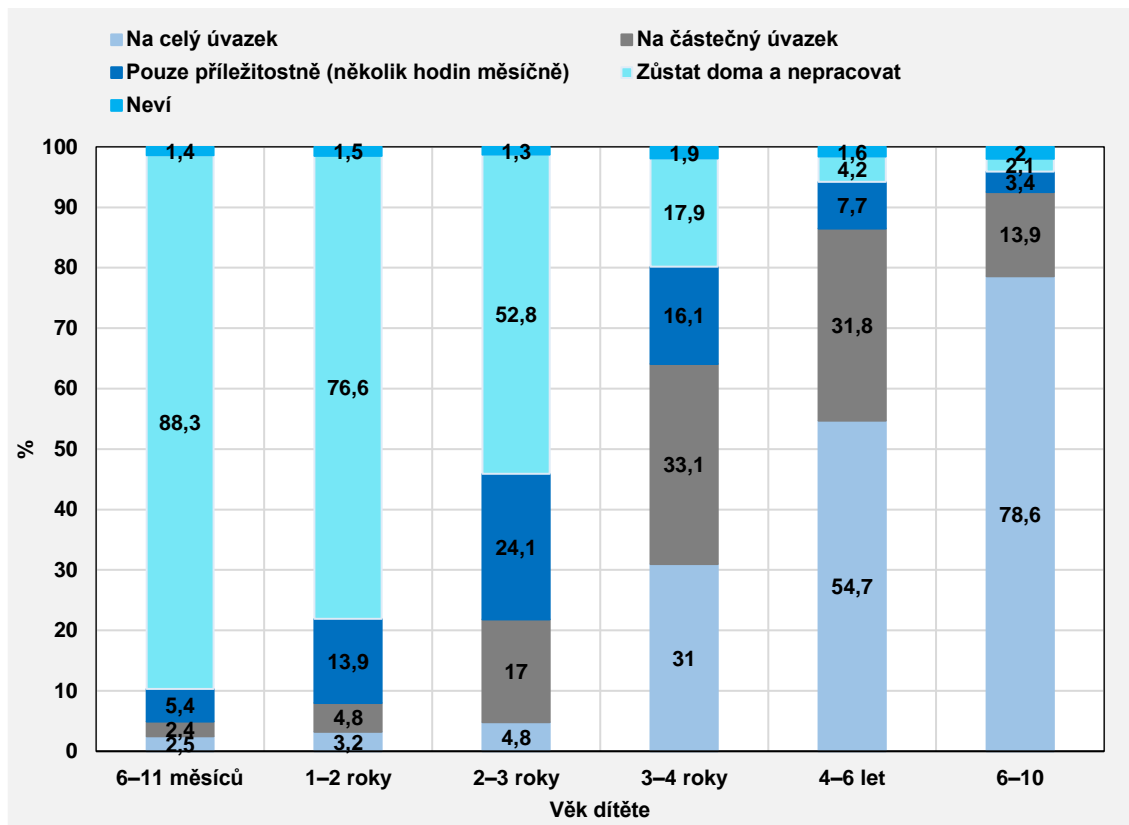
se zapojení matek příliš nelišilo v závislosti na výši dosaženého vzdělání, matky vysokoškolačky pouze častěji kombinovaly práci a rodičovskou dovolenou. Výzkum poukazuje spíše na rozdíl matek samoživitelek, které byly na pracovním trhu aktivnější než matky žijící s partnerem. Velký vliv na aktivitu matky na pracovním trhu má také věk dítěte. Matky považují za ideální určité přechodné období, kdy by dítě bylo v nerodinné péči pouze příležitostně nebo maximálně na půl dne (Obr. 2). Do 3 let věku dítěte matky preferují spíše rodinnou péči, což souvisí s tříletou rodičovskou dovolenou a zajištěním pracovního místa. I když je zřejmé, že ve věku 2–3 let dítěte by každá čtvrtá matka chtěla pracovat v rozsahu několika hodin měsíčně a téměř každá pátá by chtěla pracovat na částečný úvazek (Obr. 3). Důvodem může být snaha obnovit kontakty s profesí s vidinou rodičovské dovolené nebo touha po seberealizaci či vymanění se ze stereotypu (Paloncyová a kol., 2014). Ve věku 3–4 let dítěte matky již preferují nerodinnou péči, což potvrzuje Obr. 3, kde již převládá podle preferencí matek buď celý pracovní úvazek, nebo alespoň ten zkrácený. Matky se již více chtějí zapojit do pracovního procesu (Průcha a kol., 2016).

Obr. 2: Preferovaný rozsah nerodinné péče dle věku dítěte

Zdroj: Péče 2013; Paloncyová a kol., (2014); vlastní zpracování

Jak již bylo zmíněno, rodinná politika by měla podporovat rodiny s dětmi v různých fázích rodinného cyklu, zejména v obtížných životních situacích. Realizovat se musí na úrovni státu, ale i regionů a obcí. Hlavním specifickým rodinné politiky v krajích a obcích je vytváření prorodinného klimatu, posilování autonomie rodin a jejich kompetencí. Regionální rodinná politika dokáže podchytit problémy a potřeby rodin lépe než celorepubliková rodinná politika. Regionální či místní rodinná politika má rychlejší efekt, protože bezprostředně reaguje na aktuální potřeby rodin, což státní rodinná politika nedokáže. Proto by měl být více kladen důraz na rodinnou politiku na regionální úrovni (Kuchařová a kol., 2014).

Obr. 3: Ideln rozsah pracovního úvazku dle věku dítě

Zdroj: Péče 2013; Paloncyová a kol., (2014); vlastní zpracování

V této asti je pozornost vevnovna rodičovské dovolené ve vybranch zemích Evropy, ve kterch byl popsán peřkoln vzdělávací system, tzn. Dánsko, řvedsko, Norsko, Finsko, Francie, Německo, Itálie, Slovensko a Polsko, s tm, že je vynechano Irsko kvůli tomu, že zastupuje stejn system rodinné politiky jako Německo s Franci, proto bylo msto Irska vybráno Spojené království Velké Británie a Severnho Irska, které zastupuje jin typ rodinné politiky.

Skandinávské země, které zastupuj sociálně demokratick system, maj zavedenou formu placené rodičovské dovolené takovou, aby ji mohl pobírat i otec, pokud se on podil na pe o dítě (Hařkova, Saxonberg 2012). To podporuje také to, že ve skandinávských zemích je vysoké zastoupen žen na trhu prce, což jim dovoluťe sklouben rodinnch a pracovnch závazků. Pro tyto státy je také typická bohatá socialn politika, která je ale vykoupena vysokm zdaněním (Křížková a kol., 2008). V Dánsku je rodičovská dovolená stanovena na 46 tdn. Poslednch 32 tdn mříže čerpat kterkoliv z rodi. Od pl roku dítě stát garantuje msto v jeslch nebo mikrojeslch, které provozuje obec. Pro snadnejř prechod do zaměstnání mohou ženy msto poslednch pěti tdn dovolené čerpat deset tdn p prci na polovin úvazek. Ve řvedsku trvá rodičovská dovolená 480 dn po porodu, s tm, že maximálně 60 dn má rodičovskou dovolenou i druhý rodič, kterou mříže čerpat do 8 let dítě. Děti jsou pjmany do tzv. peřřkol od jednoho a pl roku věku. V Norsku je rodičovská dovolená v délce 44 tdn, ale mříže se prodloužit na 54 tdn. Funguj zde státní i soukromé řkoly, které mříže navřřtevovat dítě od jednoho roku věku. Je zde vysoká rovnopravnost mu a žen, mnoho mu

využívá rodičovskou dovolenou. V poslední skandinávské zemi, ve Finsku, je příspěvek vyplácen 158 pracovních dní. Opět je zde právo na otcovskou dovolenou v délce 18 pracovních dní. Předškolní zařízení zde mají vysokou úroveň (Splavcová, Kropáčková 2016). Celkově je v severských zemích relativně stabilní systém rodinné politiky.

Ve Francii rodinnou politiku ovlivňují pronatalitní opatření. Co se týká rodičovské dovolené, žena může čerpat dovolenou minimálně osm týdnů a nejvýše šestnáct týdnů. Na jedenáct dní má právo otec. Poté je možná rodičovská dovolená až do tří let věku dítěte, ale bez nároku na dávky. Je zde běžné umísťovat dítě do institucionálního zařízení od tří měsíců věku. Od tří let má dítě garantováno místo v mateřské škole. Francie patří do konzervativního typu sociálního systému, který klade důraz na ochranu osob, které jsou na pracovním trhu znevýhodněny, přesto má některá specifika, především velké množství již zmíněných pronatalitních opatření. Další zahraniční zemí, které je součástí konzervativního typu, je Německo, kde byl předpoklad dlouhodobé intenzivní mateřské péče v rukou ženy a muž byl jako živitel. Předškolní zařízení fungovaly pouze na 4-5 hodin denně. Od tohoto modelu Německo ustoupilo, převážně kvůli výsledkům populačních analýz a demografických prognóz. Dalším důvodem bylo, že veřejnost začala vnímat předškolní vzdělávání jako investici do lidského kapitálu (Hašková, Saxonberg 2012). V současnosti se vyplácí dávky osm týdnů po porodu v celém Německu, ale jednotlivé podmínky se mohou lišit v návaznosti na danou spolkovou zemi, na což upozorňuje také článek autorky Domscheit-Berg (2016), která se zabývala rozdíly mezi východními a západními státy. Například v Bavorsku je možnost čerpat rodičovskou dovolenou až tři roky. V roce 2013 vstoupil v platnost zákon, který zaručuje dítěti od jednoho roku věku místo v předškolním zařízení (Splavcová, Kropáčková 2016).

Spojené království patří do liberálního typu sociálního státu, zde je nárok na rodičovskou dovolenou pouze 13 týdnů. Pro tento typ je prvořadý trh, kde pomoc od státu náleží jen těm nejvíce potřebným, s tím, že odpovědnost za péči o dítě spočívá jen na rodičích či soukromých institucích (Splavcová, Kropáčková 2016).

Do prorodinného neboli latinského systému sociálního státu patří Itálie, kde je malá pomoc státu rodinám pečujícím o děti, to blízké souvisí s nízkou úrovní dávek a také nízkou úhrnnou plodností. Rodičovská dovolená se zde může čerpat 10 až 11 měsíců, přičemž je možné ji čerpat do 8 let dítěte (Splavcová, Kropáčková).

Mezi zástupce postsocialistických zemí patří společně s Českem také Slovensko a Polsko. Na Slovensku a v Polsku se dá rodičovská dovolená čerpat do tří let věku dítěte. V těchto zemích je tedy poměrně dlouhá rodičovská dovolená, která je spojená s vysokými sociálními dávkami (Splavcová, Kropáčková 2016).

V publikaci *Starting Strong IV*, vydané OECD v roce 2015, byly vymezeny klíčové nástroje strategie pro podporu kvality rané a předškolní péče. Tyto nástroje mají pomoci jednotlivým zemím zvýšit vzdělávací úroveň. Jak již bylo zmíněno, tak každá země má jiná východiska, historický kontext a rozdílné společenské a sociální podmínky. Mezi společné nástroje pro zlepšení vzdělávací úrovně patří nízký počet dětí na jednu pečující osobu, dostatečný prostor

pro adaptaci dítěte na nové prostředí a úzká spolupráce s rodinou, která se má spolupodílet na výchově a vzdělávání dětí.

2.5 Přehled relevantní literatury

V této části jsou nastíněny nejdůležitější monografie týkající se předškolní péče o děti. V české literatuře vyniká monografie *Předškolní dítě a svět vzdělávání: Přehled teorie, praxe a poznatků* (Průcha a kol., 2016), která se snaží objasnit koncepci vzdělávání dětí v raném a předškolním věku v komplexním pohledu. Důraz je zde kladen na vysvětlení, že rané a předškolní vzdělávání je neobyčejně důležité pro další rozvoj dítěte. Jedná se o první pokus vytvoření multidisciplinární encyklopedie o českém dítěti a jeho vzdělávání. Upozorňuje na nedostatečný počet vědeckých monografií v zájmu české vědy, na systematický výzkum v rámci předškolního vzdělávání oproti zahraniční vědě. Další výraznou publikací týkající se problematiky péče o děti je *Péče o nejmenší: boření mýtů* (Hašková a kol., 2012), usilující o vyvrácení sedmi mýtů v předškolní péči o děti zakořeněných v české společnosti. Autoři apelují, na to, že by měl být kladen důraz spíše na vědu než na ideologii při utváření rodinné politiky. Závěrem doporučují změny v rodinné politice Česka. Publikací, která se zabývá mateřskými školami a zároveň srovnává jednotlivé státy, je *Péče a vzdělání dětí v raném věku: Komparace české a zahraniční studie* od autorů Syslové, Borkovcové a Průchy (2014). Autoři přinášejí doporučení ke zlepšení českého školství v oblasti systému předškolního vzdělávání. Apelují na nedostatečný přístup ke vzdělávání v Česku v porovnání s vybranými státy. V knize jsou popsány vzdělávací systémy vybraných států a pro potřeby této práce byl využit předškolní vzdělávací systém Slovenska, Německa, Norska a Švédska. Další inspirativní knihou je *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ* (Splavcová, Kropáčková 2016). Hlavním tématem knihy je problematika vzdělávání dětí mladších tří let. Nachází se zde i mnoho informací o současné rodinné politice v Česku a porovnává se se zahraniční rodinnou politikou. Rodinné politice se věnuje i Kocourková (2007), která upozorňuje na důležitost správné rodinné politiky, která ovlivňuje rozhodování při počtu dětí. Tématu rodinné politiky se věnuje i projekt z Ministerstva práce a sociálních věcí, *Současná připravovaná opatření rodinné politiky v zemích střední Evropy* (Vančurová a kol., 2005), ve kterém je poukázáno na ovlivnění rodinné politiky druhým demografickým konceptem. Touto problematikou se také zabývá Kocourková a Polesná (2016). Další publikací, která se poměrně výrazně věnuje rodinné politice, je *Práce a péče* (Křížková a kol., 2008). Zaměřuje se také na politiku péče o děti na úrovni Evropské unie. Snaží se zprostředkovat výsledky empirických výzkumů a analýz v této oblasti. K porovnání předškolních vzdělávacích systémů ve vybraných evropských státech, konkrétně ve Finsku, byla využita kniha od Průchy a Kansanena (2015) *Školní vzdělávání ve Finsku*. V knize je velmi podrobně nastíněn ekonomický, politický, zeměpisný, ale i demografický pohled na Finsko. Je zde představen celý vzdělávací systém Finska a jeho různá úskalí nebo dobré stránky, s tím, že pro účely této práce byl využit pouze předškolní vzdělávací systém.

V rámci České republiky bylo realizováno několik projektů z Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (dále VÚPSV), které se zabývaly předškolní péčí o děti v Česku. Součástí

těchto projektů jsou různé studie, které se zabírají danou problematikou. Studie, která se v této práci využívá, se nazývá *Péče o děti předškolního a raného školního věku* (Kuchařová a kol., 2009). Publikace se zaměřuje na zhodnocení podmínek a variability poskytování služeb péče o děti předškolního a raného školního věku a dostupnost jeslí a mateřských škol. Další studií, která byla realizovaná v rámci projektu z VÚPSV, nesoucí shodný název jako studie, se jmenuje *Nové formy denní péče o děti v České republice* (Paloncyová a kol., 2014). Navrhuje inovace v oblasti individuální péče a cílí na větší profesionalizaci a lepší dostupnost služeb individuální péče v České republice. V této práci se bude dále pracovat s výzkumem *Péče 2013*, který byl uskutečněn v rámci jmenovaného projektu. V rámci daného projektu stojí za zmínku ještě monografie, s názvem *Systém denní péče o děti do 6 let ve Francii a v České republice* (Paloncyová a kol., 2013), zahrnuje detailní popis systému denní péče o děti do 6 let věku v obou zemích. Studie *Sít' zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR* (Kuchařová a kol., 2006) se zabývá dostupností mateřských škol. Další zajímavou publikací z VÚPSV je *Rodinná politika na úrovni obcí a krajů* (Kuchařová a kol., 2014), která pojímá rodinnou politiku na lokální a regionální úrovni a upozorňuje na důležitost a lepší efektivnost rodinné politiky na těchto úrovních.

Velmi důležitou literaturou k této práci je článek *Míra účasti na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci* (Hulík a kol., 2008). Pomocí shlukové a faktorové analýzy se zjistilo, že za odlišnou mírou účasti dětí na předškolním vzdělávání stojí různorodé faktory, ať již faktory dostupnosti nebo ekonomické, demografické či další důvody. Situace byla rozebírána na krajské i okresní úrovni. Tento článek jako jeden z mála poskytuje informace o regionální diferenciaci míry účasti na předškolním vzdělávání na českém území. V zahraničních studiích se daná problematika diskutuje ve více odborných publikacích. Nejvíce se podobnou tematikou zabývají odborné studie ve Spojených státech amerických, kde například Peisen-Feinberg et al (2001) zjistili, že na míru účasti dětí na předškolním vzdělávání má vliv vzdělanost rodičů, že čím jsou rodiče méně vzdělaní, tím je pro tyto děti předškolní vzdělávání větším přínosem, přesto se těchto dětí účastní vzdělávání o něco méně než děti vzdělanějších rodičů. Dalším důležitým faktorem, který souvisí i se vzděláním jsou rizikové čtvrtě a oblasti s chudší částí obyvatelstva. V těchto místech je účast na předškolním vzdělávání také nižší, i když je pro tyto děti velmi důležitá. V článku *Preschool Education and Its Lasting Effects: Research and Policy Implications* (Barnett, 2008) se zkoumá, jak předškolní vzdělávání kladně působí na vývoj dětí z dlouhodobějšího hlediska. Účast na předškolním vzdělávání vede děti k nižší kriminalitě nejen v dětství, ale i v dospělosti. V Německu se převážně diskutuje nízká plodnost německých žen, spojená s nízkou dostupností předškolní péče o děti. Domscheit-Berg (2016) chtěla upozornit, jaké jsou regionální rozdíly v rodinné politice a účasti dětí na předškolním vzdělávání v různých spolkových zemích. Německo se stále potýká s velkými rozdíly mezi východem a západem. V západním Německu musely matky více volit mezi pracovní kariérou nebo tím, zda budou mít dítě, to také vedlo k velkému počtu bezdětných žen v těchto oblastech. Předškolní péče zde nebyla poskytována v takové míře, aby ženy mohly nadále plnit i pracovní povinnosti společně s mateřstvím.

K metodickým postupům analýzy, která je použita v práci, sloužila především publikace *Přehled statistických metod* (Hendl, 2015). Podobné analýze se věnuje diplomová práce Saifrtové (2014) z katedry demografie Fakulty informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze, která ve své práci *Shluková analýza okresů ČR z pohledu demografických ukazatelů* zkoumala pomocí čtyř metod shlukové analýzy, zda jsou něčím podobné či nepodobné okresy Česka. Regionální diferenciaci plodnosti na počátku 21. století se věnoval Šídlo (2008), který zkoumal, jaké faktory ji ovlivňují. Regionální rozmístění procesů ovlivňujících sociálně prostorovou diferenciaci Česka zkoumal Novák a kol. (2007), kteří potvrdili, že hlavní roli v sociálně prostorové diferenciaci Česka mají ekonomické procesy. Regionální diferenciací romské populace, která působí na účast dětí v předškolním vzdělávání, se věnovala Pavelčíková (2004). V rámci katedry demografie a geodemografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy byla napsána diplomová práce *Plodnost a předškolní péče o děti v České republice a vybraných zemích Evropy* od Kociánové (2016), která se více zaměřovala pouze jaký vliv má plodnost na předškolní péči.

Kapitola 3

Metodická část práce

V této části jsou detailně popsány statistické metody, které slouží k výpočtům v praktické části práce. Použitá statistická analýza byla zvolena podle článku *Míra účasti na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci* (Hulík a kol., 2008), ze kterého praktická část vychází. Nejprve je představen Pearsonův korelační koeficient, který byl používán pro zjišťování jednotlivých závislostí. Dále faktorová analýza, díky níž byly vypočteny faktorové zátěže. Výsledky faktorové analýzy byly poté použity pro shlukovou analýzu. Sluková analýza byla provedena za účelem vytvoření shluků okresů. Součástí této kapitoly je popsání faktorů, které vedly k vybrání získaných ukazatelů a také jejich podrobné vysvětlení.

3.1 Analyticko-metodologické postupy

V práci byla využívána statistická analýza pro zjištění, které faktory nejvíce působí na regionální rozdíly v míře účasti dětí na předškolním vzdělávání. Do analýzy vstupovaly převážně ukazatele sociogeografické, sociodemografické, socioekonomické. Pro zjištění jednotlivých závislostí byl používán Pearsonův korelační koeficient. Bylo sledováno 26 závislostí mezi mírou účasti dětí na předškolním vzdělávání a vybranými ukazateli. Pro další analýzu byly použity ty ukazatele, jejichž p-hodnoty (určují hladinu významnosti) při korelační analýze s ukazatelem míry účasti dětí na předškolním vzdělávání byly menší než 0,05, což odpovídalo testové charakteristice pro vyjádření lineární závislosti na 5 % hladině významnosti. Ukazatele, které splňovaly tento požadavek, vstupovaly do faktorové analýzy (Hulík a kol., 2008). Faktorová analýza, jakožto vícerozměrná statistická analýza je vhodná k vytvoření demografické regionální struktury při zachování maximální vnitřní homogenity. Tato metoda byla vybrána z důvodu, že není potřebný speciální výběr proměnných a proměnné jsou jako celek, nehledáme závislé či nezávislé proměnné (Pavlík a kol., 1986). Dalším krokem byl výpočet faktorových zátěží pomocí faktorové rotace Varimax. Pro shlukovou analýzu byly

použity ukazatele, které měly tzv. vlastní hodnotu (Eigenvalue) větší než 1. Pomocí euklidovské vzdálenosti mezi dvěma faktory byly vytvořeny ze vstupních dat, standardizovaných na tzv. z-skóry, shluky okresů s podobným působením faktorů na daný ukazatel (Hulík a kol., 2008).

3.1.1 Pearsonův korelační koeficient

Pearsonův korelační koeficient je jednou z nejdůležitějších měr síly závislosti dvou náhodných spojitých proměnných. Korelační koeficient r nabývá hodnot z intervalu $[-1;1]$. Korelační koeficient se počítá pomocí tzv. kovariance S_{xy} a směrodatných odchylek S_x a S_y obou proměnných (Hendl, 2015):

$$S_{xy} = \frac{1}{n-1} \sum (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})$$

$$r_{xy} = \frac{S_{xy}}{S_x * S_y}$$

Pro výpočet statistické významnosti (t) je nulová hypotéza (H_0): korelace v základním souboru je nulová (je způsobená náhodou), $r = 0$. Je-li tabulkové $t_{0,05} > t$, pak H_0 nezamítáme. Hodnoty ukazatelů t , které byly nižší než 0,05, vstupovaly do faktorové analýzy (Hendl, 2015).

$$t = r * \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}$$

3.1.2 Faktorová analýza

Faktorová analýza se zabývá možností redukce počtu proměnných na přehlednější počet faktorů, pomocí nich se snaží vyvozovat závěry o podstatě vzájemných závislostí původních proměnných, tudíž dochází k redukci s co nejmenší ztrátou informace. Všechny proměnné jsou jako jeden celek, nehledáme závislé a nezávislé proměnné, jako tomu bylo u předchozí analýzy, tzn. Pearsonova korelačního koeficientu (Hendl, 2015). Cílem faktorové analýzy je posouzení struktury vztahů proměnných a zjištění, zda je možné vytvořit proměnné tak, aby ve stejné skupině spolu proměnné korelovaly více než proměnné z dalších skupin (Sebera, 2012).

Faktorová analýza má různé fáze výpočtu. Nejprve se určí počet faktorů, v této práci byla k tomuto účelu využita metoda hlavních komponent, která uspořádá nekorelované faktory podle svého rozptylu tak, že první faktor má rozptyl největší a poslední nejmenší (Sebera, 2012). Dále se určí faktorové zátěže mezi faktory a původními proměnnými, s tím, že pro lepší interpretaci proměnných se provede rotace. Pro výpočet v této práci byla použita faktorová rotace Varimax, která pro každý faktor minimalizuje počet proměnných s vysokými zátěžemi, čímž zjednodušuje vysvětlení faktorů. Pomocí faktorových zátěží docházelo k vysvětlení variability daných proměnných. Součet všech zátěží odpovídá celkovému rozptylu, který daná komponenta vysvětluje. Pro následnou interpretaci byly použity pouze faktory, které měly vlastní hodnotu (Eigenvalue) větší než 1. Vlastní hodnota informuje o rozsahu vysvětlení variace (Hendl, 2015). Po provedení rotace faktorů nazýváme odhadnuté hodnoty společných faktorů faktorové z-skóry. Dané faktorové z-skóry byly uloženy a využity pro vstup do shlukové analýzy.

3.1.3 Shluková analýza

Pomocí shlukové analýzy se zjišťují struktury množin. Dochází k rozdělení objektů do různých kategorií, které jsou si buď podobné, nebo nikoliv. Nedochází ke snižování počtu proměnných, pouze ke shrnování do skupin. Při výpočtu měr podobnosti či nepodobnosti shluků se provedla tzv. euklidovská vzdálenost v mezi dvěma faktory Y a Z (Hendl, 2015):

$$v_{yz} = \sqrt{\sum_{i=1}^k (y_i - z_i)^2}$$

Shlukování vede k vytváření shluků, v jejichž rámci jsou jednotky co nejvíce homogenní, zatímco jednotky z různých shluků se ve svých vlastnostech co nejvíce odlišují. Shluková analýza je rozsáhlým komplexem metod typologického třídění. Shluková analýza se používá k typologii regionů, a proto je vhodná k výpočtům v této práci (Sebera, 2012).

Pro vstup do shlukové analýzy byly použity faktorové zátěže, které měly vlastní číslo větší než 1. K výpočtu měr vzdálenosti byla využita tzv. euklidovská vzdálenost, ke které bylo zapotřebí data standardizovat, aby byly všechny znaky souměřitelné. Standardizace dat byla provedena pomocí z-skóre. Použit byl hierarchický aglomerativní postup, kde se ze samostatných shluků tvoří jeden velký shluk, a k samotnému shlukování byla použita Wardova metoda, která počítá s vnitroskupinovými vzdálenostmi a bývá považována za nejlepší metodu (Sebera, 2012).

3.2 Faktory ovlivňující regionální diferenciaci

Analýza míry účasti na předškolním vzdělávání, přesněji řečeno faktorů, které tuto participaci ovlivňují, byla prováděna na úrovni okresů Česka. Data k výpočtům míry účasti na předškolním vzdělávání, resp. počtu dětí v mateřských školách, jsou za školní rok 2015/2016. Pro popis dalších ukazatelů je nutné si uvědomit, že je potřebné se dostat do období, kdy se tyto děti narodily, jelikož v období jejich narození měly dané události nejrazantnější vliv na současné zapojení dětí do předškolního vzdělávání. Z tohoto důvodu jsou ostatní ukazatele nejčastěji vztaženy k letům 2008 až 2012 s předpokladem, že se tyto hodnoty a jejich regionální diferenciacie od současných hodnot výrazně neliší. Do daného časového rozpětí spadá Sčítání lidu, domů a bytů 2011, díky němuž se mohly využít stejné ukazatele jako v článku (Hulík a kol, 2008), kde bylo využito dat za období 2000–2003 a do tohoto období spadající data ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Poněvadž je celá statistická analýza prováděna na úrovni okresů, bylo nutné určit hodnoty studovaných ukazatelů pomocí průměrných hodnot, aby nedocházelo k výkyvům způsobeným vnějšími činiteli u jednotlivých ukazatelů. Data jsou za období 2008–2012, jejich průměrné hodnoty časově korespondují jak s ukazateli ze sčítání lidu, tak i s odpovídajícími kohortami „současných“ předškoláků.

Ke zjištění ukazatelů, které by mohly ovlivňovat „míru účasti“ je využit článek od Peisen-Feinberg et al. (2001), který prokázal, že největší přínos má předškolní vzdělávání pro děti,

jejichž matky mají nízké vzdělání, čímž dokázal spojitost mezi účastí dětí na předškolním vzdělávání a vzdělaností rodičů. Dalším faktorem, který ovlivňuje účast dětí na předškolním vzdělávání je etnikum populace. S tím úzce souvisí romská populace, která své děti do mateřských škol příliš nedává, což dokazují mnohé výzkumy, jako například ten, o kterém se zmiňuje Gruberová (2009), která odůvodňuje nižší účast romských dětí na předškolním vzdělávání převážně z důvodů vícečetných rodin, kdy matky nemají potřebu dítě odtrhávat od rodinného kruhu, dále strach o děti, negativní vztah k předškolním institucím, nedisciplinovanost a také nedostatek financí. Z těchto důvodů je zařazen ukazatel o počtu Romů, i když výsledky mohou být zkreslené z důvodu malého vzorku populace hlásící se k romské menšině. Nezanedbatelnou souvislostí s účastí dětí na předškolním vzdělávání je regionální diferenciací českého území, která je patrná v životní úrovni, hodnotách, religiozitě a plodnosti. Mnohdy tradiční regiony se ale začínají měnit především díky zvýšené migrační aktivitě převážně do zázemí velkých měst, což prokázal i Šídlo (2008) na analýze plodnosti.

V neposlední řadě míru účasti na preprimárním vzdělávání ovlivňuje ekonomická úroveň regionů a s tím spojená ekonomická aktivita rodičů, případně také struktura zaměstnanosti rodičů (Průcha a kol., 2016). Souvislost mezi mírou účasti na předškolním vzdělávání a demografickými ukazateli je taktéž předpokládána, ať už se jedná o plodnost, nebo průměrný věk při narození dítěte či naděje dožití žen. Vliv má také stupeň urbanizace, dále pak počet mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3 až 5 let, podíl nevyřízených žádostí na celkový počet dětí v mateřských školách. Tento ukazatel dle zvážení jednoznačně musí souviset s mírou účasti dětí na předškolním vzdělávání, už jen kvůli tomu, že tam, kde je vysoké procento těchto nevyřízených žádostí, je nejspíše vysoký zájem o mateřské školy s tím, že nabídka je nižší než poptávka. Proto je v analýze vybrán a předpokládá se jeho poměrně silná závislost na ukazateli míra účasti dětí na předškolním vzdělávání.

Všechny zmíněné důvody vedly k ponechání všech ukazatelů ze článku *Míra účasti dětí na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci* (Hulík a kol., 2008), pouze s výjimkou ukazatelů průměrná měsíční mzda a ekonomický agregát, které nebylo možné použít z důvodu nedostupnosti dat na úrovni okresů Česka. Místo nich byly použity ukazatele počet uchazečů na jedno volné pracovní místo a výdaje na výzkum a vývoj na jednoho obyvatele v tisících, které zastupují ekonomické ukazatele v této práci.

3.3 Základní přehled použitých ukazatelů

Pro výpočet 26 ukazatelů bylo použito mnoho datových zdrojů. Mezi zásadní zdroje patří Český statistický úřad, kde byly využity statistické ročenky krajů. Z nich se čerpalo z oblastí vzdělávání, trhu práce a vědy a výzkumu. Dále byla využita Demografická ročenka okresů – 2006 až 2015, ve které jsou údaje týkající se všech obyvatel za jednotlivé okresy přiřazeny podle trvalého bydliště, a to bez ohledu na státní příslušnost. Od r. 2001 (v návaznosti na sčítání lidu, domů a bytů 2001) údaje zahrnují cizince s vízy nad 90 dnů (podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců), a taktéž cizince s přiznaným azylem (podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu). Údaje zahrnují rovněž události (sňatky, narození a úmrtí) občanů

s trvalým pobytem na území ČR, které nastaly v cizině. (ČSÚ, 2015). Využit byl i Malý lexikon obcí ČR za období 2008 až 2012. Dalším velmi důležitým zdrojem využitým k výpočtům velkého množství ukazatelů byla veřejná databáze Sčítání lidu, domů a bytů 2011. K některým ukazatelům byla potřebná data získána také z internetových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Pro teoretickou část byla použita data z Eurostatu, konkrétně z databáze Education and training. V další části budou podrobně vysvětleny všechny použité ukazatele (Příloha 2) a podrobně vysvětleny využité zdroje dat.

Míra účasti na předškolním vzdělávání (v %)

Tento ukazatel určuje počet dětí v mateřských školách ($P^{MŠ}$) na 100 osob v populaci 3–5letých (P_{3-5}). Jedná se o stěžejní ukazatel celé práce, jelikož s ním vstupují ostatní ukazatele do korelace (Hulík a kol., 2008).

$$\text{míra účasti na předškolním vzdělávání} = \frac{P^{MŠ}}{P_{3-5}} * 100$$

K tomuto ukazateli byly využity statistické ročenky příslušných krajů za rok 2016, ze kterých byla použita data pro počet dětí v mateřských školách. Dále byla využita publikace *Věkové složení obyvatelstva 2015* (ČSÚ, 2015), z ní byly čerpány údaje o počtu obyvatel 3–5letých k 31. 12. 2015.

Podíl nevyřízených žádostí na celkový počet dětí v mateřských školách

Pomocí tohoto ukazatele bylo zjišťováno, kolika žádostem nebylo vyhověno v přijetí dítěte do mateřské školy. Problémem je fakt, že se každé dítě neeviduje individuálně, tudíž to nevypovídá přesně o počtu, kolik dětí bylo skutečně odmítnuto. Na jedno dítě může být evidováno například 5 zamítnutých žádostí. Tento ukazatel tedy není příliš věrohodný, ale jelikož byl použit i v článku *Míra účasti dětí na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci* (Hulík a kol., 2008), je zde také ponechán.

$$\text{počet nevyřízených žádostí} = \frac{Z^N}{P^{MŠ}} * 100$$

Poznámky:

$P^{MŠ}$ = počet dětí v mateřských školách

Z^N = počet odmítnutých žádostí

Data ohledně odmítnutých žádostí na umístění dítěte do školky nebyla na úrovni okresů volně dostupná, tudíž byla na žádost poslána z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Počet dětí v mateřských školách je dostupný ve Statistické ročence za kraje. Data byla vypočtena za školní rok 2015/2016.

Úhrnná plodnost

Úhrnná plodnost udává průměrný počet živě narozených dětí (N^v), které by se narodily jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku (f_x) zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce zůstaly během jejího reprodukčního období (15–49 let) neměnné (Kalibová, 2005).

$$\dot{p} = \sum_{x=15}^{49} f_x = \sum_{x=15}^{49} \frac{N_x^v}{P_x^z}$$

Údaje za úhrnnou plodnost byly převzaty z *Demografické ročenky okresů 2006 až 2015* (ČSÚ, 2016). Úhrnná plodnost byla vypočtena z živě narozených podle ročníku ženy a z průměrných stavů příslušných ročníků žen (ČSÚ, 2016).

Míra urbanizace

Míra urbanizace představuje podíl obyvatelstva žijícího ve městech (P^m) na celkovém počtu obyvatel území ke střednímu stavu ${}_{1.7}.P$.

$$\text{míra urbanizace} = \frac{{}_{1.1}.P^m}{{}_{1.7}.P} * 100$$

K výpočtům byl používán *Malý lexikon obcí ČR* (ČSÚ, 2008–2012) za období 2008–2012. Počet obyvatel byl převzat z publikace *Věkové složení obyvatel* k 1.7. za roky 2008 až 2012.

Index ekonomického zatížení

Index vypovídá o poměru počtu seniorů a dětí k počtu obyvatel v ekonomicky aktivním věku. Speciálně v tomto případě vyjadřuje, kolik dětí ve věku 0–14 let (P_{0-14}) a osob ve věku 65 a více let (P_{65+}) připadá na 100 osob ve věku 15–64 let (ČSÚ, 2006).

$$IEZ = \frac{P_{0-14} + P_{65+}}{P_{15-64}} * 100$$

Zdrojem údajů byla *Demografická ročenka okresů 2006 až 2015* (ČSÚ, 2016) za období 2008–2012, s využitím všech tří věkových skupin.

Průměrný věk při narození dítěte

Průměrný věk žen při narození dítěte je váženým průměrem, jehož vahami jsou věkově specifické míry plodnosti (f_x) (Kalibová, 2005). Data byla převzata z *Demografické ročenky okresů 2006 až 2015* (ČSÚ, 2016), za období 2008–2012.

$$\bar{x} = \frac{\sum \left(x + \frac{1}{2}\right) * f_x}{\sum f_x}$$

Hrubá míra sňatečnosti

Hrubá míra sňatečnosti je nejjednodušší ukazatel vyjadřující úroveň sňatečnosti, je definován jako počet sňatků (S) připadajících na 1 000 obyvatel středního stavu k 1. 7. ($_{1.7.P}$) ve sledovaném časovém období (Pavlík a kol., 1986).

$$hms = \frac{S}{_{1.7.P}} * 1\,000$$

Zdrojem počtu sňatků a obyvatelstva k 1. 7. je *Demografická ročenka okresů 2006 až 2015* (ČSÚ, 2016). Opět bylo počítáno za dané období 2008–2012. Sňatky jsou v případě územního členění tříděny podle místa pobytu ženicha.

Hrubá míra rozvodovosti

Ukazatel je obdobný hrubé míře sňatečnosti. Jedná se opět o nejjednodušší ukazatel definovaný jako počet rozvodů (R) připadajících na 1 000 obyvatel ke střednímu stavu ($_{1.7.P}$) ve sledovaném časovém období. Tento ukazatel je ovlivněn nejen intenzitou rozvodovosti, ale i strukturou obyvatelstva podle rodinného stavu a věku (Pavlík a kol., 1986).

$$hmro = \frac{R}{_{1.7.P}} * 1\,000$$

Zdrojem dat pro počet rozvodů a obyvatel středního stavu byla *Demografická ročenka okresů 2006 až 2015* (ČSÚ, 2016) za období 2008–2012.

Podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg

K tomuto ukazateli byla použita data z *Demografické ročenky okresů 2006 až 2015* (2016) za období 2008–2012. Počet narozených dětí s hmotností nižší než 2,5 kg ($N^{V, <2,5kg}$) k počtu živě narozených dětí (N^V). Definice živě narozeného dítěte již byla uvedena.

$$\text{podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg} = \frac{N^{V, <2,5 kg}}{N^V} * 100$$

Naděje dožití žen při narození

Naděje dožití neboli střední délka života (e_x) udává průměrný počet let, který má naději prožít osoba právě x-letá při zachování řádu úmrtnosti sledovaného období:

$$e_0^{\bar{x}} = \frac{T_x^{\bar{x}}}{l_x^{\bar{x}}}$$

Poznámky:

$T_x^{\bar{x}}$ = vyjadřuje počet let života, které má tabulková generace žen v daném věku ještě před sebou

$l_x^{\bar{x}}$ = je hypotetický počet žen, které se dožijí věku x let ze 100 000 živě narozených

Data byla převzata z publikace *Úmrtnostní tabulky* (ČSÚ, 2008–2012). S ohledem na vyloučení nahodilých výkyvů jsou tabulky za okresy zpracovány za pětileté kalendářní období, které přímo odpovídá období, které je dané pro výpočet v této práci, tzn. 2008–2012.

Podíl narozených mimo manželství

Legitimita narozených se posuzuje podle rodinného stavu matky v době narození dítěte. I přitom je rozhodující právní rodinný stav, nikoli forma faktického soužití. Nepřihlíží se k rodinnému stavu v době početí dítěte. Děti narozené po smrti svého otce nebo po rozvodu manželství jsou řazeny mezi děti narozené mimo manželství. Samozřejmě to platí i naopak: děti počaté mimo manželství, pokud se narodí po sňatku rodičů, jsou řazeny mezi děti narozené v manželství. Určuje se to podle rodinného stavu matky, nikoli biologického otce (ČSÚ, 2014). Ukazatel je vypočítán jako počet dětí narozených mimo manželství (N^{vmim}) ku živě narozeným dětem (N^v), za období 2008–2012.

Je potřebné objasnit definici živě narozeného dítěte, která spadá do období 2008–2012, za které byla data počítána: „Narozením živého dítěte se rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnosti a) 500 g a vyšší anebo b) nižší než 500 g a přežije-li 24 hodin po porodu. Známkami života se rozumějí dech nebo akce srdeční nebo pulsace pupečníku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena.“ (ČSÚ, 2016b). S účinností od 1. 4. 2012 platí již jiná definice, a to že za narození živého dítěte se považuje úplné vypuzení nebo vynětí plodu z těla matčina, bez ohledu na délku trvání těhotenství, jestliže plod po narození dýchá nebo projevuje alespoň jednu ze známek života, těmi jsou srdeční činnost, pulsace pupečníku nebo nesporný pohyb kosterního svalstva bez ohledu na to, zda byl pupečník přerušen nebo placenta připojena (ČSÚ, 2016b).

$$\text{podíl narozených mimo manželství} = \frac{N^{vmim}}{N^v} * 100$$

Počet dětí narozených mimo manželství i počet živě narozených dětí pochází z *Demografické ročenky okresů 2006 až 2015* (ČSÚ, 2016).

Data byla převzata z publikace *Úmrtnostní tabulky* (ČSÚ, 2008–2012). S ohledem na vyloučení nahodilých výkyvů jsou tabulky za okresy zpracovány za pětileté kalendářní období, které přímo odpovídá období, které je dané pro výpočet v této práci, tzn. 2008–2012.

Novorozenecká úmrtnost

Ukazatel vycházející z počtu zemřelých novorozenců, tj. dětí ve věku 0–27 dnů (D_{0-27}), a počtu živě narozených dětí (N^v) (ČSÚ, 2016). Data byla převzata z *Demografické ročenky okresů 2006 až 2015* (ČSÚ, 2016).

$$kú_{0-27} = \frac{D_{0-27}}{N^v} * 1\,000$$

Hrubá míra migračního salda

Jedná se o ukazatel, který vypovídá o intenzitě celkového efektu migrace. Byl počítán jako rozdíl mezi přistěhoválými (I) a vystěhoválými (E) k 1 000 obyvatel středního stavu (resp. 1. 7.) (Pavlík a kol., 1986). Stěhování do okresu je chápáno jako termín přistěhování a pro stěhování z okresu se používá termín vystěhování, přičemž v obou případech je myšleno stěhování přes

hranice okresu (tedy včetně zahraničního stěhování). Data byla použita z *Demografické ročenky okresů 2006 až 2015* (ČSÚ, 2016) za příslušné okresy a období 2008–2012.

$$hmms = \frac{I - E}{1.7 \cdot P} * 1\,000 = \frac{MS}{1.7 \cdot P} * 1\,000$$

Úhrnná indukovaná potratovost

Úhrnnou indukovanou potratovost (*úpo*) lze získat úhrnem jednotlivých měr umělé potratovosti (po_x) v závislosti na věku, jehož výsledkem je počet uměle přerušených těhotenství na jednu ženu v jejím reprodukčním období.

$$úpo = \sum_{x=15}^{49} po_x = \sum_{x=15}^{49} \frac{A^u}{P_x^z}$$

Poznámky:

$úpo$ = úhrnná indukovaná potratovost (indukovaná potratovost = uměle přerušená těhotenství)

A^u = počet uměle přerušených těhotenství

P_x^z = počet žen ve věku x

Zdroj: Pavlík a kol., 1986

Data jsou převzata z publikace *Vývoje potratovosti v České republice –2003–2014* (ČSÚ, 2015). Data jsou za období 2009–2011. Údaje o potratech jsou Českému statistickému úřadu poskytovány Ústavem zdravotnických informací a statistiky České republiky (ÚZIS ČR). Zdrojem pro informace o potratech je „*Hlášení potratu a mimoděložního těhotenství*“, které ÚZISu zasílají zdravotnická zařízení a lékaři. Od 1. 4. 2012 došlo ke změně definice potratu. Změna se týkala váhové hranice, od které je plod považován za potrat, z 1 000 g na 500 g, zrušila se definice, kdy plod s alespoň jednou známkou života byl považován za potrat, pokud byla jeho porodní hmotnost nižší než 500 g a úmrtí nastalo do 24 hodin po porodu. Takový plod je v současnosti považován za živě narozené dítě. Provedení indukovaného potratu je umožněno u těhotenství, které nepřesahuje 12 týdnů. Dále ze zdravotních důvodů při ohrožení života nebo zdraví ženy, nebo pokud je ohrožen zdravý vývoj plodu, nebo jestliže jde o geneticky vadný vývoj plodu. Svědčí-li pro umělé přerušení těhotenství genetické důvody, lze uměle přerušit těhotenství nejpozději do dosažení 24 týdnů těhotenství (ČSÚ, 2015).

Počet mateřských škol na 1 000 dětí 3–5letých

Ukazatel se počítá jako celkový počet mateřských škol na 1 000 osob ve věku 3–5 let. Data k počtu mateřských škol byla čerpána z Českého statistického úřadu ze statistických ročenek určitých krajů. Údaje o mateřských školách zahrnují jak „běžné“ mateřské školy, tak i školy, které jsou samostatně zřízeny pro děti se speciálními potřebami. Údaje o vzdělávání byly převzaty do roku 2011 od Ústavu pro informace ve vzdělávání (ÚIV) a od roku 2012 od MŠMT ČR. Údaje o mateřských školách zahrnují všechny mateřské školy zařazené v rejstříku mateřských škol a školských zařízení bez ohledu na zřizovatele. Data jsou vykazována k 30. 9. příslušného roku. Údaje o počtu osob 3–5letých jsou z publikace *Věkové složení obyvatelstva* (ČSÚ, 2009–2012) za příslušný okres a období 2009–2012.

Míra nezaměstnanosti

Pro výpočet v této práci se míra nezaměstnanosti vyjadřuje jako podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let (U_{15-64}) ze všech obyvatel ve stejném věku (P_{15-64}). Použitá data jsou z publikace *Časové řady MN a PNO* (MPSV, 2017). Výsledky jsou v procentech.

$$U = \frac{U_{15-64}}{P_{15-64}} * 100$$

Výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele v tis. Kč

Jedná se o jeden z ukazatelů, který nahrazuje ukazatele ze zmiňovaného článku (Hulík a kol., 2008), průměrnou měsíční mzdou a ekonomický agregát. Údaje o mzdách pro okresy České republiky byly ve statistikách Českého statistického úřadu dostupné naposledy za rok 2005, po následné změně metodiky sběru dat jsou dostupné pouze údaje za kraje. K výpočtu ekonomického agregátu byl využit hrubý domácí produkt na úrovni okresů, ten již také není dostupný, proto musely být oba ukazatele změněny. Cílem bylo najít ukazatele ekonomického charakteru. Nově byly zařazeny ukazatele výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele v tisících Kč a počet uchazečů na 1 volné pracovní místo. První ukazatel byl zvolen, protože výzkum a vývoj je důležitým zdrojem nových znalostí, které mohou při jejich úspěšné transformaci do inovací přispět ke zvyšování kvality života (jejich zdravotních, sociálních, ekonomických a dalších aspektů) (Úřad vlády České republiky, 2011). Data za okresy jsou dostupná za výdaje na výzkum a vývoj v podnikatelském sektoru. Výzkum a vývoj je v Česku realizován především v podnikatelském sektoru, kam spadá převážná většina z celkového počtu více než 2,5 tisíce výzkumných pracovišť. Podnikatelský sektor je nejvýznamnějším sektorem také z hlediska finančních prostředků spotřebovaných na výzkum a vývoj a finančních zdrojů vynaložených na financování výzkumných a vývojových aktivit. V podnikatelském sektoru také pracuje více než polovina všech zaměstnanců ve výzkumu a vývoji (Úřad vlády České republiky, 2011). Výpočet byl proveden jako výdaje na výzkum a vývoj k počtu obyvatel k 1. 7. daného roku, tedy za období 2009–2012. Od roku 2009 je počítáno kvůli nedostupnosti dat za rok 2008.

Zdrojem je statistická ročenka příslušných krajů. Zdrojem pro počet obyvatel je publikace *Věkové složení obyvatel* (ČSÚ, 2008–2012) k 1. 7. daného roku.

Počet uchazečů na jedno volné pracovní místo

Druhým novým ukazatelem je relativní ukazatel počet uchazečů na jedno volné pracovní místo. Pro srovnání okresů, případně i krajů, je významným ukazatelem, a proto byl zvolen do statistické analýzy (ČSÚ, 2013). Počítán byl počet neumístěných uchazečů o zaměstnání k počtu volných pracovních míst.

Data byla počítána ze statistické ročenky krajů Česka. Velký vliv na počet volných pracovních míst měla hospodářská krize. Její dopad se projevil strmým vzrůstem nesouladu mezi nabídkou a poptávkou pracovní síly. Počet volných pracovních míst v roce 2009 rychle klesal. Pokles se s větší intenzitou přenesl také do roku 2010 (ČSÚ, 2013).

Podíl žijících v regionu svého narození

Všechny níže uvedené ukazatele vycházejí z definitivních výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2011 z veřejné databáze (VDB). Tento ukazatel byl počítán podle počtu narozených v obci obvyklého bydliště na 100 obyvatel celkem. Údaj o počtu obyvatel v definitivních výsledcích SLDB 2011 zahrnuje všechny osoby, které měly v rozhodný okamžik sčítání místo obvyklého pobytu na území České republiky. „Místo obvyklého pobytu je definováno jako místo, kde osoba obvykle tráví období svého každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost z důvodu rekreace, návštěv, pracovních cest, pobytu ve zdravotnickém zařízení apod. a kde je členem konkrétní domácnosti“ (ČSÚ, 2015).

Podíl osob s českou, moravskou či slezskou národností

Jedná se o údaj dobrovolný, tudíž není přesný (ČSÚ, 2015). Ukazatel vyjadřuje počet obyvatel, kteří se hlásili k národnosti české, moravské a slezské, k celkovému počtu obyvatel.

Podíl věřících obyvatel

Jedná se znovu o dobrovolný údaj v zjišťování náboženské víry. Ukazatel vyjadřuje počet obyvatel hlásících se k náboženské víře k počtu obyvatel v daném okrese.

Počet Romů na 10 tisíc obyvatel

V této práci bylo vycházeno z toho, že Romem nebo osobou, která se cítí být Romem, je ten, kdo se hlásí k romské národnosti. Výpočet byl tudíž proveden jako počet osob hlásících se k romské národnosti na 10 tis. obyvatel. S vědomím, že se jedná o velmi malé počty událostí, které můžou výrazně zkreslit hodnoty analýzy. Tento ukazatel zde byl přesto ponechán, aby zůstalo co nejvíce ukazatelů stejných jako v článku *Míra účasti dětí na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci* (Hulík a kol, 2008), kvůli co nejlepšímu porovnání.

Podíl osob s nízkým vzděláním

Osobami s nízkým vzděláním ve věku 15 a více let jsou myšleny ty, které jsou buď bez vzdělání, či pouze s ukončeným základním vzděláním. Ukazatel byl počítán jako počet osob s nízkým vzděláním k počtu obyvatel v daném okrese.

Podíl osob s terciárním vzděláním

Do terciárního vzdělávání patří osoby s nástavbovým, vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním. Ukazatel vyjadřuje počet osob s terciárním vzděláním k počtu obyvatel v daném okrese.

Podíl ekonomicky aktivních žen v populaci

Ekonomicky aktivní jsou všechny osoby představující pracovní sílu – zaměstnaní (pracující) a nezaměstnaní. Mezi zaměstnané patří všechny osoby ve věku 15 a více let, které v rozhodný okamžik sčítání byly v placeném zaměstnání jako zaměstnanci, patřily mezi sebezaměstnané

(zaměstnavatelé, samostatně činní, členové produkčních družstev) nebo pomáhající členy rodiny. Zahrnuti jsou rovněž pracující důchodci, pracující studenti a učni a ženy na mateřské dovolené (28 resp. 37 týdnů). Pro zařazení osob byl rozhodující stav k rozhodnému okamžiku sčítání – jejich formální vazba k zaměstnání bez ohledu na délku pracovního úvazku, charakter pracovní aktivity (trvalý, dočasný) nebo druh pracovního poměru, dohody či smlouvy. Mezi nezaměstnané patří osoby ve věku 15 a více let, které byly v rozhodný okamžik sčítání bez práce, hledaly aktivně práci a byly připraveny k nástupu do práce (ČSÚ, 2015). Ukazatel byl počítán jako ekonomicky aktivní ženy na 100 žen v populaci.

Podíl žen pracujících v primárním sektoru

Jedná se o poslední ukazatel, který vstupoval do statistické analýzy. Byl počítán jako počet žen zaměstnaných v primárním sektoru k všem zaměstnaným ženám.

Kapitola 4

Analytická část práce

Tato kapitola je zaměřena na hlavní část práce, kterou je zjištění a odůvodnění regionální diferenciace míry účasti dětí na předškolním vzdělávání v Česku. Nejprve je popsána participace dětí na předškolním vzdělávání na úrovni okresů, na kterou navazuje pomocí Pearsonova korelačního koeficientu korelační analýza jednotlivých proměnných s ukazatelem míry účasti na předškolním vzdělávání. Proměnné, jejichž vztah s ukazatelem míra účasti na předškolním vzdělávání, splňoval podmínku statistické významnosti, vstupovaly do faktorové analýzy, kdy výsledná faktorová skóre pro jednotlivé okresy Česka posléze vstupovala do shlukové analýzy. Výsledkem je vytvoření shluků okresů s podobnými vlastnostmi jednotlivých charakteristik ve vztahu k míře účasti na předškolním vzdělávání. V závěru kapitoly jsou zmiňovány důsledky zjištěných výsledků a porovnání výsledků s článkem *Míra účasti na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci* (Hulík a kol., 2008).

Námětem celé analytické části je již zmiňovaný článek (Hulík a kol., 2008), kde se analyzovaly faktory, které ovlivňují míru účasti dětí na předškolním vzdělávání, což je také cílem této práce. Jedná se o pokus popsání a vysvětlení faktorů, které determinují předškolní vzdělávání v Česku na úrovni okresů. V Česku je 77 okresů (Příloha 3), jedná se o územní jednotky, za které bylo vypočteno 26 ukazatelů (Tab. 3). Jelikož se jednalo o kardinální proměnné, bylo možné je použít do korelační analýzy s ukazatelem míry účasti na předškolním vzdělávání (preschool enrollment ratio), který je používán i v mezinárodních statistikách, např. v dokumentech Key Data on Education in Europe.

Tab. 3: Zvolené proměnné, které vstupovaly do statistické analýzy, jejich časové vymezení a zdroje dat

Proměnné	Časové období	Zdroje dat
Míra účasti na předškolním vzdělávání	2015/2016	B
Podíl nevyřízených žádostí na celkový počet dětí v mateřských školách	2015/2016	E
Úhrnná plodnost	2008–2012	A
Míra urbanizace	2008–2012	C
Index ekonomického zatížení*	2008–2012	A
Průměrný věk při narození dítěte	2008–2012	A
Hrubá míra sňatečnosti	2008–2012	A
Hrubá míra rozvodovosti	2008–2012	A
Podíl narozených mimo manželství	2008–2012	A
Podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg	2008–2012	A
Úhrnná indukovaná potratovost	2009–2012	G
Naděje dožití žen při narození	2008–2012	H
Novorozenecká úmrtnost	2008–2012	A
Hrubá míra migračního salda	2008–2012	A
Podíl žijících v regionu svého narození	2008–2012	D
Míra nezaměstnanosti	2008–2012	F
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	2008–2012	B
Výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele v tis.	2009–2012	B
Podíl ekonomicky aktivních žen v populaci	2011	D
Podíl žen pracujících v primárním sektoru	2011	D
Počet mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3 až 5 let	2009–2012	B
Podíl věřících obyvatel	2011	D
Podíl osob s českou, moravskou či slezskou národností	2011	D
Počet Romů na 10 tisíc obyvatel	2011	D
Podíl osob s nízkým vzděláním**	2011	D
Podíl osob s terciárním vzděláním***	2011	D

Poznámky: * index ekonomického zatížení = počet osob ve věku 0–14 a 65 a více let na 100 osob ve věku 15–64 let; ** podíl osob bez vzdělání či s ukončeným základním vzděláním ve věku 15 a více let;

***podíl osob s nástavbovým, vyšším odborným nebo vysokoškolským vzděláním

U víceletých intervalů se jedná o průměr jejich hodnot

Zdroj: A = Demografická ročenka okresů 2006–2015, B = Statistická ročenka krajů ČR, C = Malý lexikon obcí ČR, D = Sčítání lidu, domů a bytů 2011, E = Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, F = Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, G = Vývoj potratovosti v České republice 2003–2014, H = Úmrtnostní tabulky; vlastní zpracování

4.1 Analýza regionální diference míry účasti na předškolním vzdělávání

Ukazatel míry účasti na předškolním vzdělávání (preschool enrollment ratio) se používá převážně v odborných článcích ve Spojených státech amerických, kde ho například využili Koleitet et al. (2012) ke zjištění, jaká je souvislost mezi dětskou obezitou a účastí dětí na předškolním vzdělávání, s tím, že došli k závěru, že čím více jsou děti zapojeni do předškolního vzdělávání, tím méně inklinují k obezitě. Dalším zajímavým článkem, který se zabývá mírou

účasti na předškolním vzdělávání a kriminalitou v dětství, případně i v dospělosti, je článek od Barnetta (2008), který zjistil, že čím více se děti zapojují do předškolního vzdělávání, tím je jejich kriminalita v budoucnu nižší. Ukazatel se používá také v publikacích, které vydává Světová banka, kde autoři Garcia, Pence a Evans (2008), řeší předškolní vzdělávání znevýhodněných dětí v Sub-Saharské Africe. Tento ukazatel se zde používá ke zjištění, jak jsou v daném regionu úspěšné různé programy zaměřené na předškolní vzdělávání. Ukazatel se také využívá v odborných článcích z čínského prostředí, kde (Rao a kol., 2012) vysvětlují, jak je účast na předškolním vzdělávání důležitá pro lepší připravenost na školní vzdělávání. Došli k závěru, že čím více byly děti z venkovských oblastí v Číně zapojeny do předškolního vzdělávání, tím lepší měly výsledky v 1. třídě ve škole z matematiky a gramotnosti. Podobný průzkum byl proveden i ve Spojených státech amerických, Peisen-Feinberg et al. (2001) zde zkoumali, zda má účast na předškolním vzdělávání vliv na výsledky dětí v povinném školním vzdělávání. Dospěli k závěru, že nejkladnější vliv mělo předškolní vzdělávání na děti, které mají matky s nižším vzděláním, s tím, že obecně měla účast dětí na předškolním vzdělávání více kladný vliv na děti ze znevýhodněných rodin a na jejich přípravu na primární vzdělávání. Přesto byly výsledky všech dětí, které se účastnily předškolního vzdělávání, lepší než dětí, které se preprimárního vzdělávání neúčastnily, a to se přeneslo i do prvních dvou roků primárního vzdělávání.

Míra účasti na předškolním vzdělávání je v Česku vysoká, překračuje poměrně výrazně 100 %, což je dáno především tím, že mateřské školy navštěvují děti mladší než tři roky, a tato věková skupina dětí v mateřských školách se každoročně zvyšuje. Ve školním roce 2014/2015 to bylo již téměř 38 tisíc dětí, což představuje 10 % dětí navštěvujících mateřské školy, a o rok později to bylo dokonce 12 % dětí z celkového počtu dětí navštěvujících mateřské školy (Tab. 4). Může zde být jistá souvislost s již zmíněným dřívějším návratem matek do zaměstnání. Současně je také relativně velký počet dětí s odkladem povinné školní docházky, což jsou děti, které i po dovršení věku šesti let zůstávají v mateřské škole. Ve školním roce 2015/2016 zajišťovalo předškolní vzdělávání 5 209 mateřských škol, z toho bylo 4 737 zřizováno obcemi, 84 kraji, 7 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, 48 církvemi a 333 bylo zřizováno privátním sektorem (Statistické ročenky školství, MŠMT 2017).

Tab. 4: Počet dětí celkem a počet mladších než 3 a starší 6 let v mateřských školách, 2013–2015

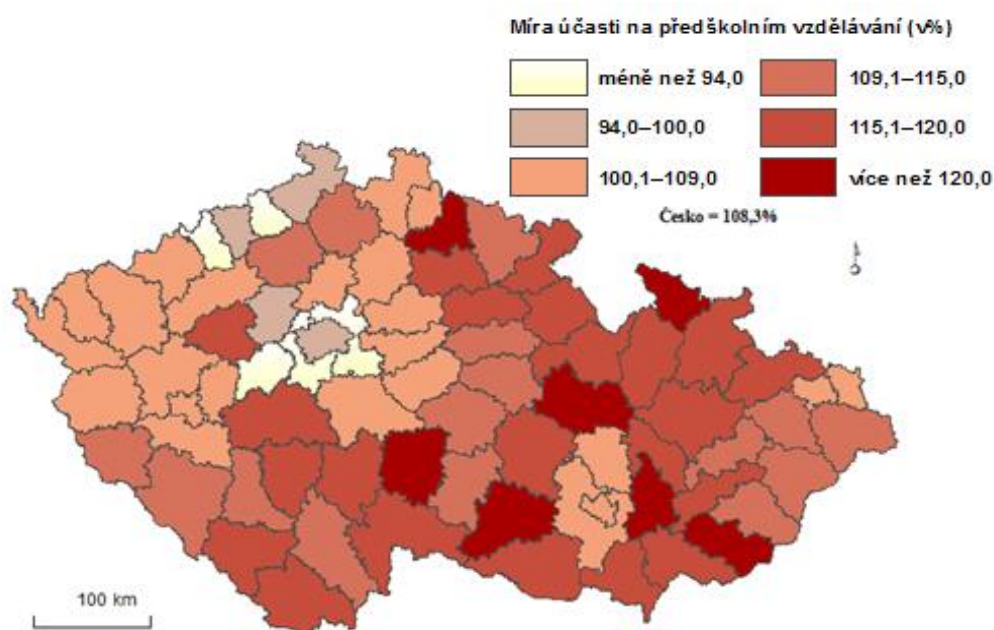
	Celkem	Mladší než 3 roky	6 let a více	Mladší než 3 roky v (%)	6 let a více v (%)
2013/14	363 568	33 141	20 682	9	6
2014/15	367 603	37 898	20 520	10	6
2015/16	367 361	42 321	20 918	12	6

Zdroj: Statistická ročenka České republiky 2016; vlastní výpočty

Hodnoty míry účasti se v jednotlivých okresech liší (Obr. 4), a to i přesto, že vzdělávání, které je poskytováno mateřskými školami zřizovanými státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí, je v posledním ročníku mateřské školy, (tj. dětem, které v daném školním roce dovrší věku šesti let nebo jim byl udělen odklad školní docházky) po dobu 12 měsíců bezplatné (MŠMT, 2017).

Nejnižší míra účasti na předškolním vzdělávání je především v severní a západní části republiky a také v zázemí velkých měst, naproti tomu vysokých hodnot dosahuje východní a jižní část Česka. Právě tyto geografické regionální rozdíly, které byly předpokládáné, jsou důvodem pro zpracování analytické části práce, kde je snaha o zdůvodnění, případně také o zjištění původu těchto rozdílů. Účelem je poukázat pomocí hlubší analýzy, že meziokresní rozdíly v míře účasti na předškolním vzdělávání nemají stejný důvod, čímž je převážně myšlena nedostatečná kapacita mateřských škol, ale že mohou existovat i jiné důvody, například rozdílné tradice nebo sociální složení obyvatelstva.

Obr. 4: Míra účasti na předškolním vzdělávání na úrovni okresů Česka, 2015/2016

Zdroj: Statistická ročenka krajů 2016; vlastní výpočty

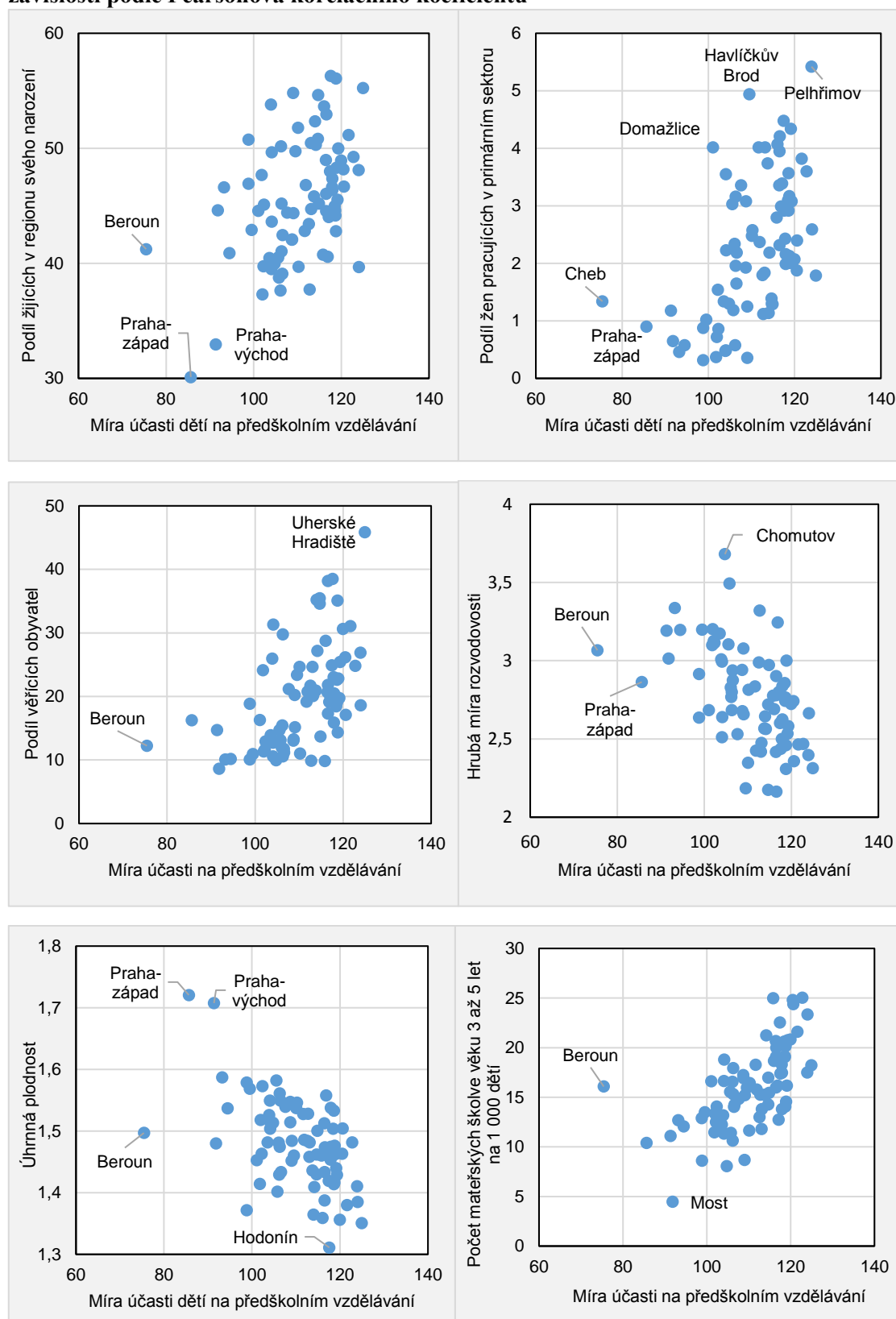
Analýza proměnných byla provedena v programu IBM SPSS Statistics 20. V programu byla provedena celá statistická analýza, která se v této práci vyskytuje, tzn. Pearsonův korelační koeficient, faktorová analýza a shluková analýza. K mapovým výstupům byl využit program ArcMap 10.4.

4.2 Korelační analýza pomocí Pearsonova korelačního koeficientu

Pomocí korelace se zjistila statistická závislost mezi vybranými proměnnými a ukazatelem míry účasti dětí na předškolním vzdělávání. Korelace proměnných byla provedena prostřednictvím Pearsonova korelačního koeficientu, pomocí oboustranného testu, kde nulovou hypotézou bylo, že je korelace s ukazatelem míry účasti na předškolním vzdělávání nulová. Hladina významnosti byla brána jako 5 %. Jak je patrné z Tab. 5, statistickou významnost, tudíž hodnotu signifikace nižší než 0,05, mělo 17 proměnných z 26 ukazatelů. U těchto 17 ukazatelů byla zamítnuta nulová hypotéza, že je korelace nulová. Hodnota signifikace neznamená, že

proměnné jsou věcně významné, že mají významnou závislost na proměnné „míra účasti“, což se také prokázalo, protože některé proměnné nemají skoro žádnou závislost. Jedná se o ukazatele, u kterých byla hodnota Pearsonova korelačního koeficientu v blízkosti nuly. Pokud je hodnota korelačního koeficientu rovna nule, znamená to, že veličiny nejsou na sobě závislé, avšak to neznamena, že jsou veličiny nezávislé (Hendl, 2015). Mezi proměnné, které mají podstatnou až velmi silnou závislost s „mírou účasti“, tzn. hodnotu Pearsonova korelačního koeficientu v rozmezí $\pm 0,5$ – $0,69$, patří počet mateřských škol na 1 000 dětí 3–5letých, kde se jedná o kladnou čili přímou závislost. Vztah mezi ukazatelem míry účasti na předškolním vzdělávání a počtem mateřských škol je zobrazen na Obr. 5. Tento ukazatel dle uvážení může odpovídat i ekonomické stránce daného regionu. Region, který má vyšší ekonomickou úroveň, si může dovolit mít více mateřských škol. Dalšími ukazateli jsou podíl žen pracujících v primárním sektoru a podíl věřících osob, u obou se jedná taktéž o kladnou závislost. Oba ukazatele mají dle dříve zmíněných důvodů vliv na regionální rozdělení Česka, jelikož pro oblast Moravy či Slezska je typičtější vyšší religiozita, (Brotánková, 2004). Regionální rozdělení Česka je i po sektorové stránce zaměstnanosti, jelikož v zemědělství se pracuje nejvíce v oblastech Vysočiny a Jihočeského kraje (ČSÚ, 2015), což může mít vliv na míru účasti na předškolním vzdělávání. Dalším ukazatelem, který má silnou závislost s „mírou účasti“, je hrubé migrační saldo, kde vychází negativní čili nepřímá závislost. Všechny zmiňované ukazatele mají nejvyšší závislost na míře účasti dětí na předškolním vzdělávání ze všech proměnných. Mezi proměnné, které mají střední až silnou závislost, tzn. hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu v rozmezí $\pm 0,3$ – $0,49$, spadají hodnoty proměnných, podíl osob narozených v regionu svého narození, podíl osob s českou, moravskou či slezskou národností, kde se opět jedná o kladnou závislost. Záporná závislost je u proměnných podíl nevyřízených žádostí na celkový počet dětí v mateřských školách, úhrnná plodnost, hrubá míra rozvodovosti, úhrnná indukovaná potratovost, podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg a hrubá míra sňatečnosti.

Obr. 5: Míra účasti na přeřkolnm vzdělávání v (%) a vybrané proměnné s největř závislostí podle Pearsonova korelačního koeficientu

Zdroj: S (2015), MřMT (2017); vlastní zpracování

Tab. 5: Korelace proměnných s ukazatelem míry účasti na předškolním vzdělávání

Proměnné	Pearsonův korelační koeficient	Signifikace
Míra účasti na předškolním vzdělávání	1,00	
Míra urbanizace	-0,23	0,05
Naděje dožití žen	0,28	0,01
Podíl žijících v regionu svého narození	0,43	0,00
Míra nezaměstnanosti	0,09	0,46
Podíl nevyřízených žádostí	-0,45	0,00
Podíl ekonomicky aktivních žen	-0,17	0,14
Podíl žen v zemědělství	0,51	0,00
Podíl věřících obyvatel	0,50	0,00
Podíl osob s českou národností	0,32	0,00
Podíl osob s nízkým vzděláním	0,17	0,14
Podíl osob s terciárním vzděláním	-0,19	0,10
Úhrnná plodnost	-0,50	0,00
Hrubá míra migračního salda	-0,51	0,00
Index ekonomického zatížení	0,04	0,76
Novorozenecká úmrtnost	-0,24	0,04
Podíl narozených mimo manželství	-0,04	0,73
Podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg	-0,34	0,00
Hrubá míra sňatečnosti	-0,43	0,00
Hrubá míra rozvodovosti	-0,50	0,00
Průměrný věk při narození dítěte	-0,09	0,43
Počet mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3 až 5 let	0,57	0,00
Úhrnná indukovaná potratovost	-0,43	0,00
Výdaje na výzkum a vývoj na obyvatele v tis. Kč	-0,11	0,34
Počet uchazečů na 1 pracovní místo	0,24	0,04
Počet Romů na 10 tisíc obyvatel	-0,28	0,01

Poznámka: Signifikace: p-hodnota při hladině $t=0,05$

Tučně zvýrazněné proměnné vstupují do další analýzy

Zdroj: ČSÚ, MŠMT, SLDB, MPSV; vlastní zpracování

4.3 Vícerozměrná statistická analýza – faktorová analýza

Účelem užití faktorové analýzy byla redukce množství proměnných na menší počet faktorů, které by vysvětlovaly celkovou variabilitu ze všech proměnných, které se do této analýzy dostaly.

4.3.1 Předpoklady faktorové analýzy

Nejprve bylo zjišťováno, zda má faktorová analýza pro proměnné, které splňovaly podmínky statistické významnosti při korelační analýze s ukazatelem míry účasti na předškolním vzdělávání, smysl. Bylo provedeno KMO kritérium (Kaiser-Meyer-Olkin kritérium), které nám

říká, jak moc jsou hodnoty adekvátní faktorové analýze v rozmezí 0 až 1, s tím, že čím je hodnota vyšší, tím lepší je pro faktorovou analýzu (Hebák, 1987; Saifrtová, 2014). V tomto případě byla hodnota 0,8, jedná se poměrně vysokou hodnotu, pro kterou můžeme stanovit, že vstupní požadavek byl splněn (Tab. 6). Dalším požadavkem byl Bartlettův test, kde nulová hypotéza na 5% hladině významnosti je, že proměnné nejsou více provázané (Hebák, 1987; Saifrtová, 2014). Již bylo pomocí korelace zjištěno, že dané proměnné mají závislost na ukazateli míry účasti na předškolním vzdělávání, přesto byl Bartlettův test proveden pro kontrolu. Výsledkem je, že se nulová hypotéza zamítá, jelikož výsledek testu vyšel 0,00 (Tab. 6), tudíž se může relativně přijmout alternativní hypotéza, že proměnné jsou provázané a může se provést faktorová analýza.

Tab. 6: KMO kritérium a Bartlettův test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure kritérium	0,80
Bartlettův test	0,00

Zdroj: ČSÚ, MŠMT, SLDB, MPSV; vlastní zpracování

4.3.2 Výpočet faktorové analýzy

Do faktorové analýzy vstupovalo na úrovni okresů Česka 17 proměnných (Tab. 4), které splňovaly podmínku statistické významnosti při korelační analýze s ukazatelem míry účasti na předškolním vzdělávání. Při faktorové analýze byla použita k extrakci faktorů metoda hlavních komponent, která najde faktory tak, aby první faktor vyčerpал maximum rozptylu proměnných, druhý faktor se snaží načerpat druhý nejvyšší rozptyl proměnných apod. (Hebák, 1987; Saifrtová, 2014). K počtu faktorů bylo zvoleno Kaiserovo pravidlo, kde hodnota vlastního čísla byla větší než 1, což bylo zvoleno k lepší identifikaci počtu faktorů, čímž byly vytvořeny tři faktory, které vysvětlovaly celkovou variabilitu ze systému proměnných z téměř 67 procent. Celková variabilita tudíž nebyla vyložena příliš vysokým procentuálním vysvětlením, ale jelikož je cílem práce porovnání výsledků s již zmiňovaným článkem (Hulík a kol., 2008), zda došlo od roku 2008 k nějakým regionálním změnám, bylo Kaiserovo pravidlo využito a 67 procent vysvětlené variability proměnných bráno jako dostačující. Pro lepší interpretaci hodnot korelace byla využita kolmá rotace Varimax, která maximalizuje rozptyl zátěží v každém řádku (Hendl, 2015) a pomocí níž se první faktor podílel na vysvětlení variability z více než 28 procent. Před rotací vysvětloval první faktor 35 procent variability. O proměnné podíl žijících v regionu svého narození se neztrácí mnoho informací (Tab. 7), jelikož je pomocí tří faktorů vysvětlena nejvíce, zatímco novorozenecká úmrtnost nejméně. První faktor byl nejvíce sycen demografickými ukazateli (Tab. 8), naděje dožití žen při narození, úhrnná indukovaná potratovost, novorozenecká úmrtnost, podíl narozených s nižší hmotností než 2,5 kg a hrubá míra rozvodovosti, jejichž intenzita a úroveň je v daném regionu dlouhodobě determinována působením sociálních podmínek. Podstatný vliv na tento faktor mají také ukazatele podíl věřících osob a podíl osob s českou, moravskou či slezskou národností či podíl osob žijících v regionu svého narození. Podle zde zmíněných faktorů bylo určeno, že se první faktor bude nazývat *sociodemografický*, jelikož většina ukazatelů je demografická a má souvislost se sociálními podmínkami. Ve vztahu k míře účasti se dá říci, že tam, kde je vyšší počet Romů v populaci, vyšší intenzita rozvodovosti či vyšší podíl narozených s hmotností nižší

než 2,5 kg, je míra účasti na předškolním vzdělávání nižší. Naopak, kde je vyšší podíl věřících či vyšší naděje dožití žen při narození, je míra účasti na předškolním vzdělávání vyšší.

Tab. 7: Komunalita faktorové analýzy

Proměnné	Komunalita
Podíl žijících v regionu svého narození	0,87
Míra urbanizace	0,79
Podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg	0,77
Úhrnná indukovaná potratovost	0,77
Podíl věřících obyvatel	0,76
Hrubá míra migračního salda	0,76
Podíl nevyřízených žádostí	0,73
Naděje dožití žen při narození	0,72
Hrubá míra rozvodovosti	0,71
Podíl žen pracujících v primárním sektoru	0,71
Hrubá míra sňatečnosti	0,68
Úhrnná plodnost	0,68
Počet mateřských škol na 1000 dětí ve věku 3–5 let	0,66
Podíl osob s českou, moravskou, slezskou národností	0,47
Počet Romů na 10 tisíc obyvatel	0,46
Počet uchazečů na jedno pracovní místo	0,44
Novorozenecká úmrtnost	0,36

Poznámka: komunalita = část variability proměnné, která je vysvětlena faktory

Zdroj: ČSÚ, MŠMT, SLDB, MPSV; vlastní zpracování

Druhý faktor se podílel na vysvětlení variability 20 procenty. Nejvíce byl sycen ukazateli hrubá míra migračního salda, úhrnná plodnost a podíl osob žijících v regionu svého narození. Dále jsou zařazeny údaje o počtu uchazečů na jedno pracovní místo, hrubé míře sňatečnosti, podílu věřících osob a podílu nevyřízených žádostí. Po zvážení se faktor nazval *sociálně-geografický*, jelikož všechny zmíněné indikátory mají souvislost se sociálními podmínkami, ale i s geografickým rozmístěním, ať už je to souvislost mezi ukazatelem intenzity migrace a neumístěním dítěte do mateřské školy, kde například migračně ziskové regiony se více potýkají s nedostatečnou kapacitou mateřských škol, která má vliv na počet odmítnutých žádostí. Migračně ziskové regiony mají vyšší plodnost, jelikož se do nich stěhuje více mladých lidí, kteří mají spíše děti (Ouředníček, 2003), a s tím také souvisí počet uchazečů na jedno pracovní místo a to, že v migračně pozitivních okresech je vyšší počet pracovních míst, tudíž méně uchazečů na jedno pracovní místo. Souvislost je také s podílem osob žijících v regionu svého narození. Ohledně míry účasti na předškolním vzdělávání se dá říci, že čím je region více migračně atraktivní, tím je míra participace na předškolním vzdělávání nižší a naopak, čím je vyšší počet věřících, tím je také vyšší účast na předškolním vzdělávání.

Tab. 8: Výsledná matice komponent po rotaci Varimax ve faktorové analýze, 17 proměnných

Analyzované proměnné	1	2	3
Naděje dožití žen při narození	-0,85	0,01	0,06
Podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg	0,85	-0,01	0,21
Úhrnná indukovaná potratovost	0,81	0,22	0,25
Podíl věřících obyvatel	-0,69	-0,53	-0,10
Počet Romů na 10 tisíc obyvatel	0,60	-0,19	0,26
Hrubá míra rozvodovosti	0,60	0,38	0,46
Podíl osob s českou, moravskou, slezskou národností	-0,60	0,00	-0,33
Novorozenecká úmrtnost	0,54	-0,24	0,07
Hrubá míra migračního salda	-0,21	0,84	0,04
Úhrnná plodnost	0,22	0,79	0,09
Podíl žijících v regionu svého narození	-0,53	-0,75	0,16
Počet uchazečů na jedno pracovní místo	0,24	-0,57	-0,24
Podíl žen pracujících v primárním sektoru	-0,26	-0,12	-0,79
Míra urbanizace	0,40	-0,27	0,75
Počet mateřských škol na 1000 dětí ve věku 3–5 let	-0,29	-0,16	-0,74
Hrubá míra sňatečnosti	0,02	0,56	0,60
Podíl nevyřízených žádostí	-0,34	0,51	0,59

Poznámky: Metoda extrakce: Principal Component Analysis, metoda rotace: Varimax with Kaiser Normalization, rotace konvergována v 13 iteracích

Zdroj: ČSÚ, MŠMT, SLDB, MPSV; vlastní zpracování

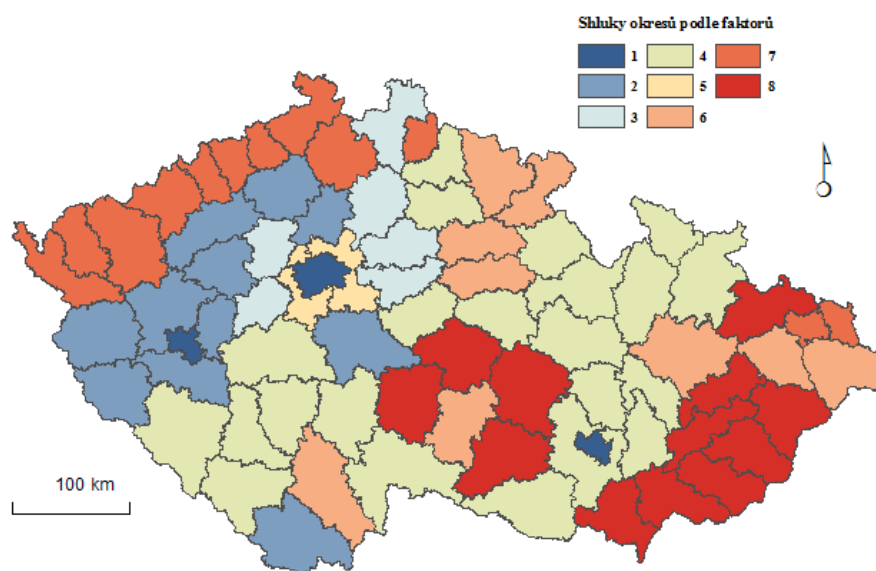
Poslední faktor se po rotaci Varimax podílel na vysvětlení variability skoro z 18 procent. Největší vliv měl podíl žen pracujících v zemědělství, míra urbanizace, počet mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3 až 5 let, hrubá míra sňatečnosti a nevyřízené žádosti do mateřských škol. Opět se jedná o faktor, ve kterém se prolínají sociální podmínky, ale také ekonomické, ať již se jedná o ukazatel podílu žen pracujících v zemědělství, nebo počtu mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3 až 5 let, kde může být souvislost s výstavbou mateřských škol a ekonomickou vyspělostí daného regionu. S přihlédnutím k míře účasti na předškolním vzdělávání se dá vyjádřit, že čím vyšší je socioekonomická vyspělost regionu, tím nižší je míra účasti na předškolním vzdělávání, tzn. čím vyšší míra urbanizace, tím nižší míra účasti na předškolním vzdělávání, ale zároveň čím vyšší počet žen pracujících v zemědělství, tím vyšší je účast na předškolním vzdělávání. Tento faktor byl na základě vysvětlených důvodů pojmenován *socioekonomický*.

4.4 Hierarchická shluková analýza

Faktorovou analýzou došlo k redukci proměnných a byly vytvořeny tři faktory, kde první faktor byl pojmenován sociodemografický, druhý faktor sociálně-geografický a třetí faktor socioekonomický. V rámci shlukové analýzy byly shlukovány okresy s podobnými faktory, které ovlivňují participaci dětí na předškolním vzdělávání. Jako vstup do shlukové analýzy byly použity faktorové zátěže, které tvořily již zmíněné tři faktory. Byl zvolen hierarchický

aglomerativní postup, s tím, že všechny případy jsou samostatné shluky a tvoří se jeden velký shluk. (Hebák, 1987; Saifrtová, 2014). Graficky se hierarchická shluková analýza zobrazuje pomocí dendrogramu, který je zobrazen v Příloze 4. K výpočtu měr vzdálenosti byla využita tzv. euklidovská vzdálenost, ke které bylo zapotřebí data standardizovat, aby byly všechny znaky souměřitelné. Standardizace byla provedena pomocí z-skórů (Sebera, 2012). K samotnému shlukování je možné použít v programu SPSS sedm metod, přičemž byla vybrána jedna z nejčastěji používaných metod, Wardova metoda, která shluky vytváří tak, aby nově vzniklý shluk přispíval co nejméně k sumě čtverců vzdáleností objektů od centroidů jejich shluků. Jedná se o součin euklidovské vzdálenosti mezi centroidy shluků (Hebák, 1987; Saifrtová, 2014). Pomocí této metody bylo Česko rozděleno na 8 shluků okresů, kde je na Obr. 6 barva shluků zvolena čistě jen pro lepší orientaci, tzn. nemá nějaký podstatný význam.

Obr. 6: *Výsledky shlukové analýzy okresů podle faktorů*

Zdroj: Demografická ročenka okresů 2006 až 2015, Malý lexikon obcí ČR 2008–2012, Statistická ročenka krajů 2008–2012, 2015, Sčítání, lidu, domů a bytů 2011, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR; vlastní zpracování

První shluk byl tvořen třemi okresy, které jsou významnými městy v Česku. Jednalo se o okresy hlavní město Praha, Plzeň-město a Brno-město. Nejvíce zde byl intenzivní *socioekonomický* faktor (Tab. 9), což svědčí o tom, že se jedná o poměrně silné ekonomické okresy. Specifikem tohoto shluku je, že se jedná o demograficky vyspělé okresy, což dokazuje také nadprůměrná naděje dožití žen a podprůměrná novorozenecká úmrtnost. Co se týká míry účasti na předškolním vzdělávání, jedná se o shluk, kde je míra dětí na předškolním vzdělávání nižší, než je republikový průměr. V těchto okresech mohou být důvodem převážně kapacitní možnosti mateřských školek, jelikož je zde nadprůměrný počet nevyřízených žádostí.

Druhý shluk je tvořen 11 okresy, které se vyznačují lehce nadprůměrným vlivem sociodemografického a sociálně-geografického faktoru. Jedná se převážně o okresy, které se nachází v západním pohraničí Plzeňského kraje, Tachov, Domažlice, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany a také Louny a Litoměřice. Ve Středočeském kraji se jedná o okresy Benešov,

Mělník či Rakovník. Specifickými okresy, které patří do tohoto shluku, jsou Český Krumlov a Benešov, kde je záporné migrační saldo. Vliv *socioekonomického* faktoru je zde spíše záporný. Jedná se převážně o méně ekonomicky vyspělé okresy. To dokazují i nadprůměrné hodnoty podílu žen v zemědělství a nižší hodnoty urbanizace. Všechny okresy mají až na již zmíněná specifika spíše průměrné hodnoty, a to i v participaci dětí na předškolním vzdělávání.

Tab. 9: Vliv faktorů na míru účasti na předškolním vzdělávání na jednotlivé shluky

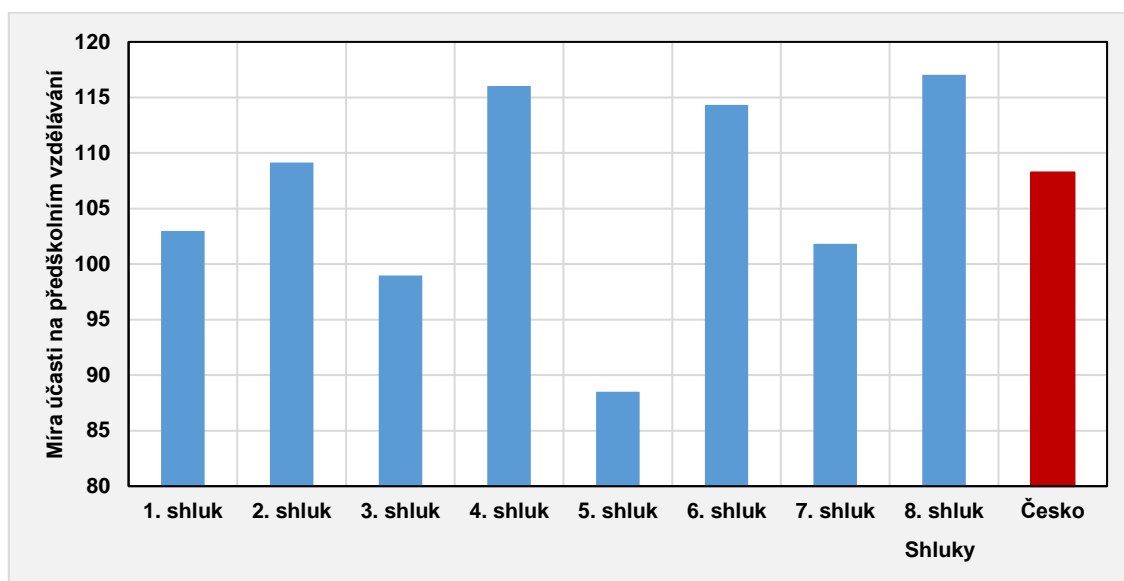
Shluk	Faktor sociodemografický	Faktor sociálně-geografický	Faktor socioekonomický
1	-	0	++
2	+	+	-
3	0	+	0
4	0	0	-
5	-	++	0
6	-	0	+
7	+	0	+
8	-	-	0

Poznámky: symboly vysvětlují sílu intenzity faktorů na míru účasti na předškolním vzdělávání u jednotlivých shluků na základě průměrných faktorových skóre: ++ velmi silný vliv, + silný vliv, 0 průměrný vliv, - slabý vliv

Zdroj: Demografická ročenka okresů 2006 až 2015, Malý lexikon obcí ČR 2008–2012, Statistická ročenka krajů 2008–2012, Sčítání, lidu, domů a bytů 2011, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR; vlastní zpracování

Další shluk je tvořen 6 okresy. Jedná se o okresy Beroun, Kladno, Kolín, Mladá Boleslav, Nymburk a Liberec. Na tento shluk má největší vliv *sociálně-geografický* faktor, kde působí výrazně kladné migrační saldo a lehce nadprůměrné hodnoty úhrnné plodnosti, které byly např. v okrese Nymburk v roce 2010 velmi nadprůměrné, to taktéž nejspíše souvisí s nízkými hodnotami „míry účasti“. Také poměrně vysoké kladné migrační saldo v okrese Beroun má za následek nejnižší hodnoty míry účasti dětí na předškolním vzdělávání v Česku, což může souviset i se společnou výchovou dětí předškolního věku s mladšími sourozenci (Hulík a kol., 2008). K tomuto závěru dochází i autorky Biedinger a Becker (2006), které danou problematiku analyzovaly v Německu, přesto to může mít nepatrný vliv i v Česku.

Čtvrtý shluk se skládá z poměrně vysokého počtu okresů, je jich zde 22 a většina se nachází ve východní části českého území. Výjimkou jsou okresy Strakonice, Tábor, Písek, Jindřichův Hradec, Kutná Hora a Prachatice. Jedná se o okresy, kde jsou hodnoty spíše průměrné, s nepatrným vlivem sociodemografického faktoru, s tím, že hodnoty úhrnné indukované potratovosti či podíl narozených dětí s hmotností nižší než 2,5 kg jsou nižší než hodnoty celorepublikového průměru. Vliv na tento shluk má také socioekonomický faktor, a to například nadprůměrné hodnoty počtu mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3 až 5 let. Dá se předpokládat, že tyto okresy nejsou ekonomicky nadprůměrné, což může způsobit, že je zde vyšší počet pracujících rodičů, tudíž je vyšší potřeba mateřských škol a také jednu z nejvyšších měr účasti na předškolním vzdělávání ze všech shluků (Obr. 7).

Obr. 7: Prumern míra účasti dětí na předškolním vzdělávání podle shluků v (%), 2015/2016

Poznámky: erven zvyraznn průměr za esko

Zdroj: Statistick ročenka krajů 2016; vlastní výpočty

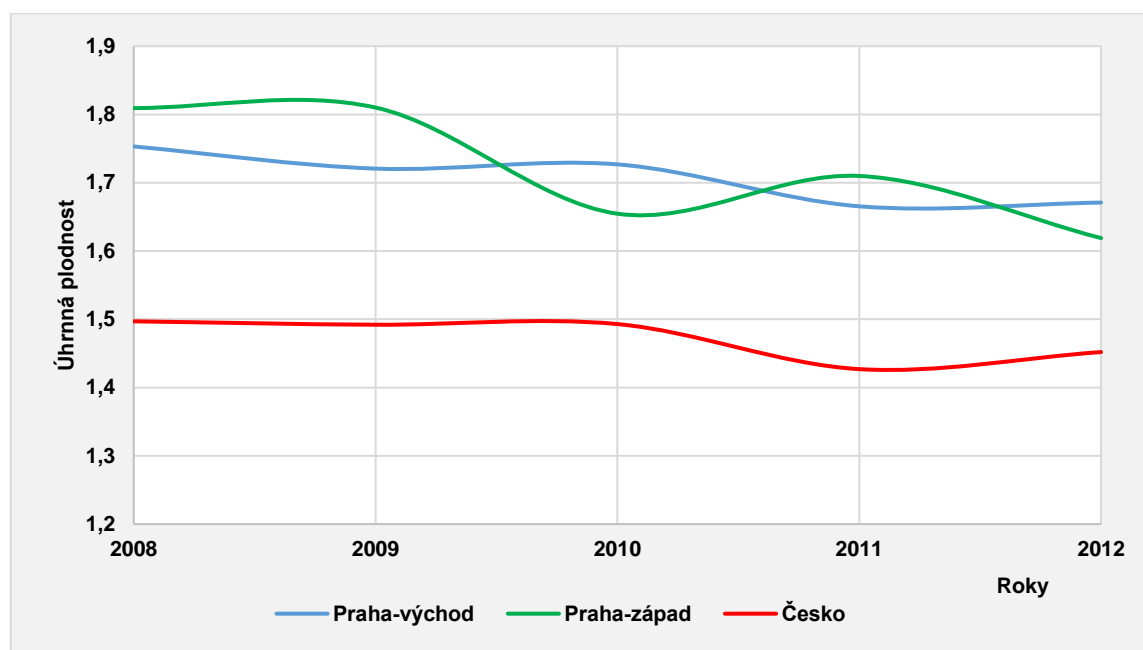
Pátý shluk je tvořen „venkovskm“ okresy Prahy, tudz Praha-západ a Praha-východ. Zde má velmi výrazný vliv sociln-geografický faktor, způsobený suburbanizc (Ouředníček a kol., 2011). Je zde nadprumern kladn hodnota migračního salda i nadprumern hodnoty hrnn plodnosti (Obr. 8), to výše má neblahý vliv na nzkl hodnoty míry účasti na předškolním vzdělávání, jelikož je zde vysok poptávka a nedostačující nabídka mateřských škol, případně rodiče také vyuzvaj jiné možnosti než mateřsk školy pro vzdělávání a péči o předškolní dětí. Je zde také nadprumern hrub míra sňatečnosti, což obecne souvisí s tím, že se nejvíce stěhují osoby v mladším věku, nejčastěji kvůli bytovm důvodům (Ouředníček a kol., 2011), nejvíce ve věku 20 až 29 let, ve kterm si poté pořizují dětí a také vstupují do svazku manželského, s tím opt úzce souvisí i nížší počet dětí narozených mimo manželství, který je v těchto okresech patrný.

Šestý shluk se skládá z 9 okresů, pevne ze stredn casti eskho území. Na tento shluk nemá výrazný vliv řádný faktor, i kdy jsou zde nepatrne nadprumern hodnoty míry účasti na předškolním vzdělávání. Specifikem jsou okresy Pardubice, Olomouc a eske Budějovice, kde je vysok podíl nevyřízených řadost, což zde nejspíše souvisí s nedostatečnou kapacitou mateřských škol. V těchto okresech jsou také nadprumern hodnoty podílu vercch osob, kde je vjimkou okres Pardubice a Trutnov.

Sedmý shluk se rozkládá pevne v severozápadním pohraničí, společne s okresem Karvin a okresem Ostrava-msto. Pro tento shluk je typický vliv sociodemografického faktoru, kde je podprumern naděje doit žen i podprumern počet vercch osob, na druhou stranu je zde nadprumern urbanizace a výšší novorozeneck úmrtnost i výšší podíl narozených dětí s hmotností nížší než 2,5 kg. Nejspíše to souvisí i s horší ekonomickou stránkou těchto okresů a také s tím, že v těchto okresech dive proběhl odsun Němců, který způsobil, že dané okresy

nemají tak silné kulturní zvyky. Vyšší počet romské populace může také souviset s nižší mírou účasti na předškolním vzdělávání.

Obr. 8: Úhrnná plodnost ve vybraných okresech Česka, 2008–2012

Zdroj: Demografická ročenka okresů 2006 až 2015, vlastní zpracování

Poslední shluk je typický pro svoje v poslední době již lehce upadající, ale stále velmi silné kulturní tradice. Jedná se o specifické regiony, které se nachází převážně v oblastech Hanácka, Valašska a jižní Moravy, a jejich vliv je propojený i s okresy Žďár nad Sázavou, Třebíč, Havlíčkův Brod, Pelhřimov, současně také s částí severovýchodní Moravy, kam se řadí okresy Opava, Vsetín a Uherské Hradiště. Jelikož se jedná o tradičnější okresy, jsou zde nadprůměrné hodnoty podílu věřících osob (Příloha 6), více žen je zde zaměstnáno v zemědělství. Naopak je zde patrný pokles úhrnné plodnosti a hrubé míry sňatečnosti. V míře účasti na předškolním vzdělávání dosahují dané okresy spíše nadprůměrných hodnot, celkově v porovnání mezi shluky dosahuje osmý shluk nejvyšších hodnot v míře účasti na předškolním vzdělávání (Obr. 7). To má souvislost s ekonomickou stránkou, tedy větší potřebu rodin zapojit se dříve do pracovního procesu.

4.5 Zhodnocení výsledků

V porovnání s článkem *Míra účasti na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci* (Hulík a kol., 2008) došlo k mírně rozdílným výsledkům. Z 28 ukazatelů, které vstupovaly do korelační analýzy, postoupilo v této práci 17 proměnných, které prokázaly závislost na ukazateli míry účasti na předškolním vzdělávání, zatímco ve zmiňovaném článku postoupilo do korelační analýzy 19 proměnných. Odlišnost byla v ukazatelích podíl aktivních žen v populaci, index ekonomického zatížení a podíl dětí narozených mimo manželství, u tohoto ukazatele se se závislostí spíše počítalo, jelikož

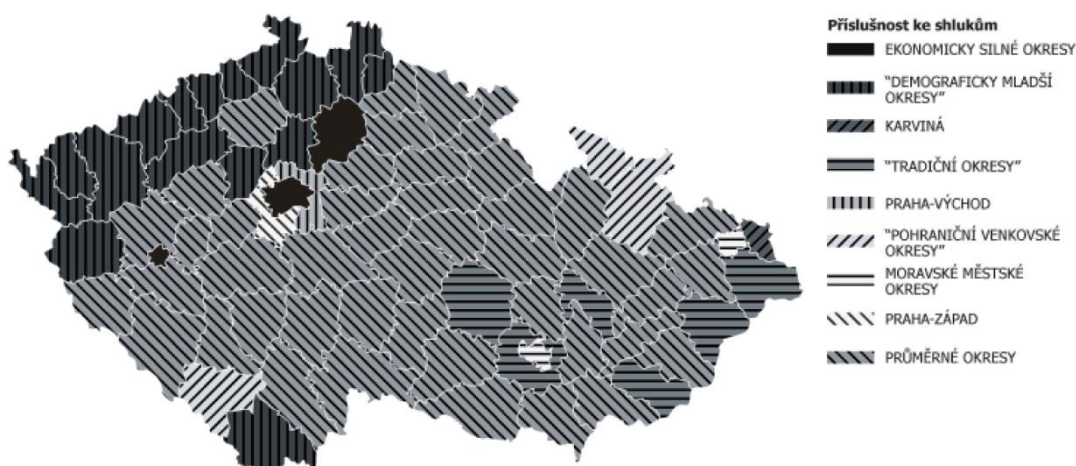
i Průcha a kol. (2016) zmiňují, že roste podíl dětí narozených mimo manželství, což má neblahý vliv na dětskou populaci a její vzdělávání. Obtížná ekonomická situace svobodných matek může souviset s nižší mírou účasti dětí na předškolním vzdělávání. Že se rodí mimomanželské děti více ženám s nižším vzděláním, prokazuje i Rychtaříková (2013), která dospěla k závěru, že se mimomanželské děti rodí nejčastěji první v pořadí, mladé matce s nižším vzděláním a s nižší porodní hmotností. U všech zmíněných ukazatelů byla prokázána závislost ve zmiňovaném článku, zatímco v této práci byla prokázána závislost u novorozenecké úmrtnosti. Další odlišností byl počet faktorů, které vysvětlovaly variabilitu proměnných. V této práci byly zvoleny tři faktory, tzn. *sociodemografický*, *sociálně-geografický* a *socioekonomický* faktor, přičemž v podpůrném článku (Hulík a kol., 2008) byly zvoleny čtyři faktory, tzn. *sociodemografický*, *sociokulturní*, *socioekonomický* a *faktor dostupnosti*.

První faktor byl sycen podobnými ukazateli, nadějí dožití žen při narození, podílem věřících obyvatel, podílem obyvatel hlásících se k české, moravské či slezské národnosti, podílem narozených dětí s hmotností nižší než 2,5 kg, hrubou mírou rozvodovosti, úhrnnou indukovanou potratovostí, novorozeneckou úmrtností a počtem Romů na 10 tisíc obyvatel, zatímco v článku od Hulíka, Šídla a Tesárkové byly kromě zmíněných i odlišné proměnné, index ekonomického zatížení, podíl narozených mimo manželství, úhrnná plodnost a podíl žijících v regionu svého narození. Jelikož se většina proměnných shodovala, má tento faktor shodný název, tzn. *sociodemografický faktor*. Shodný název má i třetí faktor z této práce, a tím je *socioekonomický faktor*, který byl sycen podílem žen v zemědělství, mírou urbanizace, počtem mateřských škol na 1 000 dětí tří až pětiletých, hrubou mírou sňatečnosti a podílem nevyřízených žádostí do mateřských škol. Poslední dva jmenované ukazatele nebyly součástí faktoru ve zmiňovaném článku. V článku (Hulík a kol., 2008) byl součástí faktoru také ukazatel průměrná mzda, ale tento ukazatel nemohl vstupovat do analýzy kvůli nedostupnosti dat. Poslední faktor, který byl v této práci určen, byl faktor *sociálně-geografický*, který byl sycen proměnnými hrubou mírou migračního salda (tento ukazatel spolu s ukazatelem podíl nevyřízených žádostí do mateřských škol tvořil v odkazovaném článku *faktor dostupnosti*), podílem žijících v regionu svého narození, úhrnnou plodnost a počtem uchazečů na jedno pracovní místo. Na tento ukazatel měly poměrně velký vliv ještě ukazatele intenzita sňatečnosti, podíl věřících obyvatel a podíl nevyřízených žádostí do mateřských škol. Posledním nezmíněným faktorem z článku od Hulíka, Šídla a Tesárkové (2008), je *sociokulturní faktor*. Ten byl sycen podílem věřících obyvatel, hrubou mírou sňatečnosti, podílem ekonomicky aktivních žen v populaci a poměrně velký vliv měly i ukazatele, úhrnná indukovaná potratovost, hrubá míra rozvodovosti a podíl osob žijících v regionu svého narození. Všechny zmíněné rozdíly měly dále vliv na výsledky shlukové analýzy, u které je nutné poznamenat, že výsledky jsou velmi subjektivní záležitostí, protože kdyby byl výběr vstupních proměnných či způsob rotování odlišný, taktéž jiné metody shlukování, výsledky by byly zřejmě lehce rozdílné. Pomocí shlukové analýzy došlo k diferenciaci Česka na osm shluků, zatímco v článku (Hulík a kol., 2008) bylo vytvořeno devět shluků. Při zkoumání regionální diferenciaci ukazatele míry účasti na předškolním vzdělávání se dají vyvodit některé souvislosti. K porovnání průměrných hodnot ukazatelů u jednotlivých shluků slouží tabulka v příloze (Příloha 5).

Jeden ze shluků shodný s článkem (Hulík a kol., 2008) byl v oblasti severozápadní části českého území, kde je nízká míra účasti, což je dáno tradiční skupinou obyvatelstva. V této oblasti došlo k odsunu Němců a posléze k nastěhování mladé generace, která v této oblasti prozatím nevytvořila silné tradiční vazby. Tato oblast je typická i svým negativním demografickým vlivem, který se projevuje nižší nadějí dožití žen, ale zároveň lehce nadprůměrnou úhrnnou plodností. Na míru účasti záporně působí také nejvyšší počet romské populace, i když z dat ze sčítání lidu, domů a bytů se nejedná o příliš věrohodný ukazatel, přesto například Pavelčíková (2004) poukazuje na velké množství romské populace na severozápadě českého území. Tento shluk se také shoduje s článkem *Míra účasti na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci* (Hulík a kol., 2008) (Obr. 7), který zjišťoval míru účasti za školní rok 2007/2008. Je tedy zřejmé, že v této oblasti mají zmíněné faktory stále stejný neblahý vliv na míru účasti na předškolním vzdělávání.

Obr. 9: Výsledné shluky jednotlivých okresů, 2008

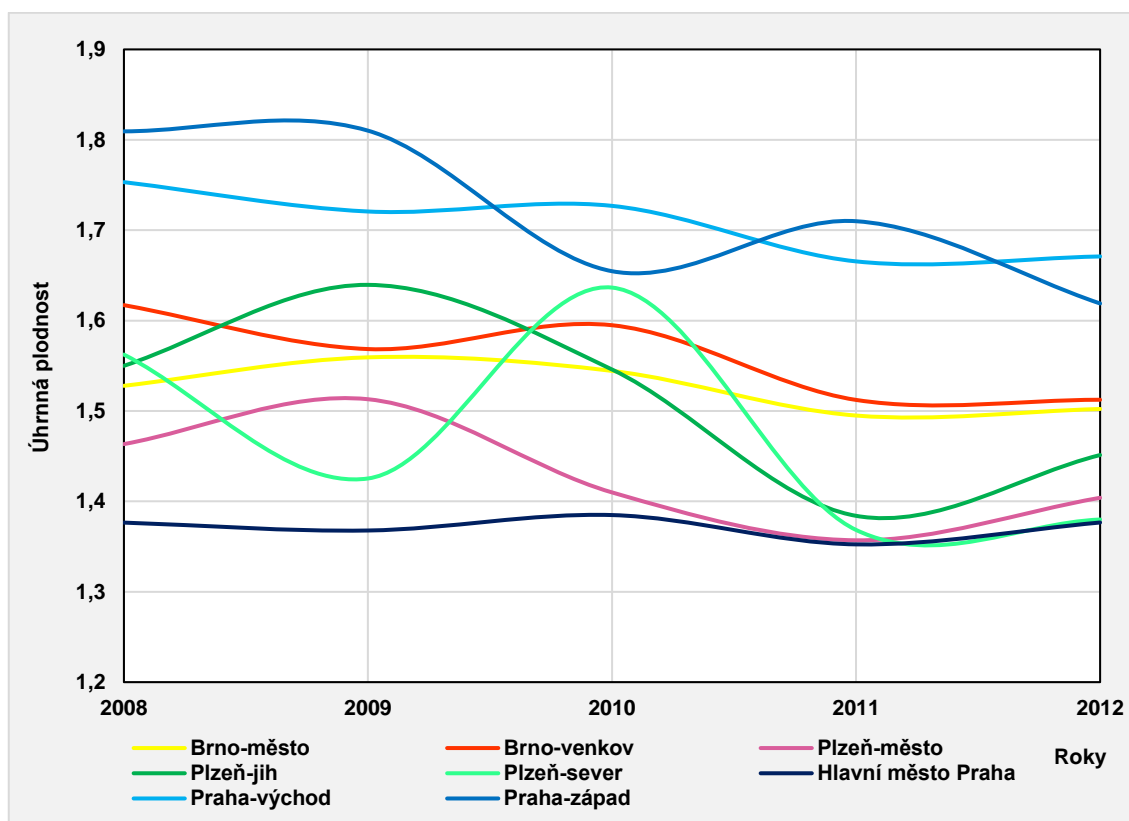
Převzato: Hulík a kol., (2008)

Dalším shodným výsledkem se zmiňovaným článkem je velmi nízká míra účasti dětí na předškolním vzdělávání v okolí hlavního města Prahy, v okresech Praha-východ a Praha-západ, to jen utvrzuje v závěru, že dané okresy jsou stále velmi atraktivní převážně pro bývalé obyvatelstvo hlavního města Prahy, které se do těchto okresů stěhuje nejvíce za účelem rodinného života, a jak vysvětluje Ouředníček (2003), napomáhá tomu také stále se zlepšující dopravní dostupnost těchto okresů, která je napojena na hlavní město Prahu. Jediným specifickým je, že v této práci oba okresy vytvořily jeden shluk, ve zmiňovaném článku nikoliv. V těchto okresech, jak již bylo zmíněno, je nízká míra účasti ovlivněna převážně vysokou poptávkou a nízkou nabídkou mateřských škol, poněvadž oba okresy jsou velmi migračně ziskové, a tudíž je zde vysoký podíl mladších rodin, které se sem stěhují za lepším rodinným bydlením. Druhým důvodem může být stále nejvyšší úhrnná plodnost v Česku, která v těchto okresech byla již ve zmiňovaném článku z roku 2008 (Hulík a kol., 2008), tudíž zde může mít vliv i preferovaná domácí péče, která je spojena s výchovou více sourozenců. Dalším důvodem může být péče o předškolní děti v zařízeních, která nejsou v registru mateřských škol.

Dalším shlukem, který se upne neshoduje s výsledky z roku 2008, je shluk tvořený okresy hlavní město Praha, Brno-msto a Plzeň-msto. Všechny zmiňované okresy jsou siln propojeny se zaleňovnm do globln ekonomiky (Novák a kol., 2007). Tomu, že se jedná o ekonomicky vyspel regiony, odpovídáš i výsledek faktorov analýzy, jelikož na tento shluk m právě socioekonomick faktor největší vliv (Tab. 9). Míra účasti dt na předškolním vzdělávání je v této oblasti nižší, což je dáno nejen nízkou kapacitou, související s nadprůměrným počtem nevyřízených adost, ale také tm, že rodiny, které m vyší pjmy, si zde nejspíše mohou dovolit i jiné formy předškolní péče. Dalším důvodem může být i nižší hrnn plodnost, která je v této oblasti patrn, což může souviset se stěhováním mladších obyvatel do okolních okresů (Obr. 8), ve všech těchto okolních okresech pevld vyší hrnn plodnost než ve městských okresech, výjimku tvoří pouze okres Plzeň-sever, u kterého je patrn vrazn pokles v období 2010 až 2012. Naopak u venkovských okresů kolem velkých měst se může projevit souvislost se suburbanizc (Ouředníček, 2003), a tm také nižší participaci dt na předškolním vzdělávání.

Obr. 10: Porovnání hrnn plodnosti ve vybraných městských okresech a ve vybraných venkovských okresech v Česku, 2008–2012

Zdroj: Demografick ročenka okresů 2006 a 2015, vlastní zpracování

Poslední velmi výraznou skupinou je vysok míra účasti na předškolním vzdělávání v oblasti pevne osmého shluku, kde se nachz „tradičnější“ okresy. Na tuto oblast mohou negativn působit socioekonomick podmínky, jelikož se jedná spíše o ekonomicky podprmrn okresy, tedy vyší potřeba dřevšího zapojení rodin do pracovního procesu.

Obečně se dá říci, že míra dětí účastnících se předškolního vzdělávání se zvyšuje, jelikož hodnoty za Česko byly ve školním roce 2007/2008 nižší, tj. necelých 102 % (Hulík a kol., 2008), zatímco ve školním roce 2015/2016 je participace dětí za Česko již 108 %. Vliv na to může mít stále vyšší počet dětí mladších než tři roky, které se účastní preprimárního vzdělávání kvůli potřebám rodičů, kteří se chtějí nebo potřebují dříve vrátit do zaměstnání, či poměrně vysoká účast dětí s odkladem povinné školní docházky. Z výsledků je patrné, že na míru účasti dětí na předškolním vzdělávání mohou mít stále vliv jiné než jen kapacitní důvody, ať již se jedná sociokulturní, socioekonomické nebo sociodemografické podmíněnosti.

Kapitola 5

Závěr

Předškolní vzdělávání a péče jsou považovány za důležitý první krok v rámci budoucího rozvoje dítěte v oblasti vzdělávání. Tato práce se snaží na problematiku předškolní péče podívat více multidisciplinárně. Předškolní péče a účast dětí na předškolním vzdělávání byla pojata na v teoretické části spíše na úrovni evropské, zatímco v analytické na české okresní úrovni.

V teoretické části byl nastíněn předškolní vzdělávací systém Česka, včetně novely zákona (zákon č. 178/2016 Sb.), který zavádí s účinností od září 2017 povinné předškolní vzdělávání pro děti ve věku pěti let. K porovnání s českým předškolním vzdělávacím systémem jsou popsány rovněž systémy vybraných zemí Evropy. Současně je zde zmiňováno o důležitém nástroji rodinné politiky, který má vliv na míru účasti dětí na předškolním vzdělávání a tím je, rodičovská dovolená, která je v Česku nejdelší z evropských zemí.

V analytické části byly zjištěny okresní rozdíly v míře účasti dětí na předškolním vzdělávání a popsány faktory mající na danou regionální diferenciaci vliv. Dále byly porovnány výsledky s článkem z roku 2008 *Míra účasti dětí na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci* (Hulík a kol., 2008), který problematiku předškolního vzdělávání a péče analyzoval na okresní a krajské úrovni, za školní rok 2007/2008 a ostatní ukazatele za období, kdy se děti účastnící se předškolního vzdělávání narodily, tedy za období 2000 až 2003. Tato práce prokázala, že regionální rozdíly v míře účasti dětí na předškolním vzdělávání za školní rok 2015/2016 jsou na okresní úrovni patrné. Nejvyšší míra účasti dětí na předškolním vzdělávání je ve východní a jižní části Česka, zatímco ve zmiňovaném článku byla nejvyšší míra účasti dětí na předškolním vzdělávání v oblastech střední a východní části českého území. Vzhledem k zjištěným rozdílům v míře účasti na předškolním vzdělávání, byla provedena hlubší analýza, pro kterou byly použity ukazatele na základě výše popsaného článku, dostupné literatury a dostupnosti dat. Celkem se jednalo o 26 proměnných, pro která byla data průměrována za období 2008 až 2012, případně byla využita data ze sčítání 2011. Závislost

s mírou účasti na předškolním vzdělávání pomocí Pearsonova korelačního koeficientu prokázala 17 proměnných. Po provedení faktorové analýzy se dokázalo, že na míru účasti na předškolním vzdělávání mají vliv *sociodemografické, socioekonomické a sociálně-geografické faktory*.

Provedena byla shluková analýza, která Česko rozdělila na 8 shluků, čímž prokázala regionální diferenciace v přístupu k mateřským školám v rámci českého území. Jedny z nejnižších hodnot míry účasti na předškolním vzdělávání byly charakteristické pro migračně ziskové regiony, převážně ty ze zázemí hlavního města Prahy, kde jsou důvody nízké účasti převážně kapacitního charakteru, nebo že děti v této oblasti mohou navštěvovat zařízení, která nejsou v rejstříku mateřských škol a školských zařízení. Jedná se o některá zařízení pro děti, která jsou provozována na živnostenský list. Prokázalo se také spíše tradiční chování na Moravě či odlišná skladba obyvatelstva na severozápadě. Velký vliv mělo také působení ekonomické úrovně okresů, kde ekonomicky vyspělejší okresy měly nižší míru účasti na předškolním vzdělávání. Podobné výsledky byly dosaženy také v uvedeném článku, s tím rozdílem, že Česko bylo rozděleno na 9 shluků, okresy Praha-východ a Praha-západ tvořily samostatné shluky a samotné hlavní město Praha mělo v článku podobné charakteristiky jako okresy Mladá Boleslav a Plzeň-město, zatímco tato práce poukázala na shodné vlastnosti s okresem Brno-město a Plzeň-město. Absence okresu Mladá Boleslav byla nejspíše dána nižším zastoupením ekonomických ukazatelů a vyššího vlivu intenzity migrace, která připojila k tomuto shluku Brno-město.

Výsledky mohou být lehce zkresleny a jsou závislé na zvolených proměnných či jiném způsobu výběru počtu faktorů, nebo jiné metodě shlukování. Dalším nedostatkem je také, že ne všechny instituce, které poskytují předškolní vzdělávání a péči, jsou v rejstříku mateřských škol, vedeným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, tudíž nemohou být podchyceny všechny děti účastníci se nějakým způsobem předškolní péče. I přes uvedené nedostatky byla snaha pojmut předškolní vzdělávání a péči více komplexněji a poukázat na rozdílné důvody, které mají vliv na míru účasti dětí na předškolním vzdělávání. Mohlo by se jednat o podnět k vytváření více podobných prací tohoto typu, které by se na předškolní péči dívaly z více možných pohledů. Jelikož se mění pravidla přednostního přijímání dětí ke vzdělávání v mateřské škole, od září 2017 se bude týkat dětí starších čtyř let, od září 2018 dětí starších tří let a od září 2020 dokonce dětí od dvou let, tudíž bude podobná analýza potřeba, aby byla zajištěna předškolní péče pro tyto děti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BARNETT, W. S. Preschool education and its lasting effects: Research and policy implication 2008. Dostupné z: <<http://nepc.colorado.edu/publication/preschool-education>>.
- BIEDINGER, N.; BECKER, B. Der Einfluss des Vorschulbesuchs auf die Entwicklung und den langfristigen Bildungserfolg von Kindern: Ein Überblick über internationale Studien im Vorschulbereich. 2006 [cit. 12. 7. 2017].
Dostupné z: <http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2014/5190/pdf/wp_97.pdf>.
- BROTÁNKOVÁ, H. Religiozita v České republice v církevních statistikách [online]. Teologické texty, 2004 [cit. 10. 7. 2017]. č. 5.
Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2004-5/Religiozita-v-Ceske-republice-v-cirkevnych-statistikach.html>>.
- ČSÚ. Nezaměstnanost a volná pracovní místa. 2013. Český statistický úřad [online] 2013 [cit. 19. 4. 2017].
Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20568983/311110a03.pdf/eacf9394-61c3-44bb-8cd4-e4ac98040cd6?version=1.0>>.
- ČSÚ. Metodika-Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97. Český statistický úřad, [online] 2014 [cit. 5. 4. 2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isced_97>.
- ČSÚ. Metodika SLDB 2011. 2011. Český statistický úřad [online] 2015 [cit. 10. 7. 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/metodika-sldb-2011>>.
- ČSÚ. Klasifikace vzdělávání (CZ-ISCED 2011). 2016a. Český statistický úřad, 2016. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011>.
- ČSÚ. Porodnost a plodnost 2011-2015. 2016b. Český statistický úřad. 2016. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/porodnost-a-plodnost-2011-2015>>.
- DOMSCHEIT-BERG, A. Familienpolitik in Ost- und Westdeutschland und ihre langfristigen Auswirkungen [online]. Heinrich Böll Stiftung, 2016 [cit. 1. 7. 2017]. Dostupné z: <<https://www.boell.de/de/2016/11/09/familienpolitik-ost-und-westdeutschland-und-ihre-langfristigen-auswirkungen>>.

- EURYDICE. Early Childhood Education and Care Systems in Europe. National Information Sheets 2014/15. 2015. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 60 s. ISBN 978-92-9201-990-7.
- GARCIA, M.; PENCE, A.; EVANS, J. L. Africa's future, Africa's challenge. Early childhood care and development in Sub-Saharan Africa. World Bank Publications. 2008. s. 1–15. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/EXTAFRREGTOPEducation/Resources/444707-1291071725351/Africa_Challenge_Africa_Future_2008_final.pdf.
- GRUBEROVÁ, A. Motivace romských rodičů na poli vzdělávání. Poradna pro občanství. 2009. 33 s. Dostupné z: http://www.poradnaprava.cz/pdf/motivace_romskych_rodicu_na_poli_vzdelani.pdf.
- HAŠKOVÁ, H.; SAXONBERG, S.; MUDRÁK, J. Péče o nejmenší: boření mýtů. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2012. Sociologické aktuality. 199 s. ISBN 978-80-7419-114-5.
- HEBÁK, P. Vícerozměrné statistické metody I. 1987. In: SAIFRTOVÁ, B. Shluková analýza okresů ČR z pohledu demografických ukazatelů. Praha, 2014. 100 s. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Fakulta informatiky a statistiky. Katedra demografie. Vedoucí práce Jitka Langhamrová.
- HENDL, J. Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat. Páté, rozšířené vydání. Praha: Portál, 2015. 734 s. ISBN 978-80-262-0981-2.
- HULÍK, V.; ŠÍDLO, L.; TESÁRKOVÁ, K. Míra účasti dětí na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci. *Studia paedagogica*, 2011, č. 13, s.13-34. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/193>.ISSN. 1803-7437.
- JIŘIČKA, J. Jesle zůstaly ve vzduchoprázdnu. Na část dohlíží ministerstvo průmyslu iDnes.cz [online] 2014 [cit. 3. 3. 2017]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/jesle-nemaji-jasne-postaveni-di2-/domaci.aspx?c=A140127_081721_domaci_jj.
- KALIBOVÁ, K. Úvod do demografie. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 52 s. ISBN 80-246-0222-9.
- KOCOURKOVÁ, J. Populační klima a rodinná politika. Populační vývoj České republiky 2001–2006. 2007. s. 95–102. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/geografie/vzgr/monografie/populacni%20vyvoj/populacni%20klima%20a%20rodinna%20politika.pdf>.
- KOLEITAT, M.; HARRISON, G. G.; WHALEY, S.; MCGREGOR, S.; JENKS, E.; AFIFI, A. Preschool Enrollment is Associated with Lower Odds of Childhood Obesity Among WIC Participants in LA County. *Maternal and Child Health Journal*. 2012, č. 16, s. 706–712. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10995-011-0774-0>.

- KŘÍŽKOVÁ, A.; DUDOVÁ, R.; HAŠKOVÁ, H. a kol. Práce a péče: proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Sociologické aktuality. 163 s. ISBN 978-80-86429-94-6.
- KUCHAŘOVÁ, V.; SVOBODOVÁ, K. Síť zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR. Praha: VÚPSV, 2006. 57 s. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_225.pdf>. ISBN 80-87007-51-4.
- KUCHAŘOVÁ, V.; BAREŠ, P. a kol. Péče o děti předškolního a raného školního věku. Praha: VÚPSV, 2009. 214 s. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_299.pdf>. ISBN 978-80-7416-041-7.
- KUCHAŘOVÁ, V.; SVOBODOVÁ, K.; ŠTASTNÁ, A a kol. Rodinná politika na úrovni obcí a krajů: principy a východiska. Praha: VÚPSV, 2014. s. 12–25. ISBN 978-80-7416-210-7.
- MPSV. Rodičovský příspěvek. [online] Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2016 [cit. 20. 6. 2017]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp>.
- MŠMT. Souhrnné informace o povinném předškolním vzdělávání. [online] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. 2017 [cit. 7. 4. 2017]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/file/40134/>>.
- NOVÁK, J.; PULDOVÁ, P.; OUŘEDNÍČEK, M. Současné procesy ovlivňující sociálně prostorovou diferenciaci České republiky. Urbanismus a územní rozvoj, 2007, č. 5, 31–35 s. Dostupné z: <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2007/2007-05/04_soucasne.pdf>.
- OECD. 2015. Starting Strong IV. Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care. [online]. [cit. 18. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.sel-gipes.com/uploads/1/2/3/3/12332890/2015_-_ocde_-_starting_strong_iv_monitoring_quality_in_early_childhood_education_and_care..pdf>.
- OUŘEDNÍČEK, M.; ŠPAČKOVÁ, P.; FEŘTROVÁ, M. Změny sociálního prostředí a kvality života v depopulačních regionech České republiky. Czech Sociological Review, 2011, č. 47, 4, s. 777-804. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b5eb857282c0e19bf8ea9a6f11ac26ef26513b3f_Ourednic%20soccas2011-4.pdf>.
- OUŘEDNÍČEK, Martin. Suburbanizace Prahy. Sociologický časopis, 2003, s. 235-253. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/eb358d04143aa246cd537ef1db7de1dc95ed4f6b_187_27oured15.pdf>.
- PALONCYOVÁ, J.; BARVÍKOVÁ, J.; KUCHAŘOVÁ, V. Nové formy denní péče o děti v České republice. Praha: VÚPSV, 2014. 256 s. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_381.pdf>. ISBN 978-80-7416-203-9.
- PALONCYOVÁ, J.; BARVÍKOVÁ, J.; KUCHAŘOVÁ, V. Systém denní péče o děti do 6 let ve Francii a v České republice. Praha: VÚPSV, 2013. 208 s. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_356.pdf>. ISBN 978-80-7416-119-3.

- PAUKNER, T. Rodinn politika na úrovni krajů a obcí: metodick "doporuen" Ministerstva práce a sociálních věcí R. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí R, 2008. 30 s. ISBN 978-80-86878-82-9.
- PAVELKOV, N. Romové v eskch zemích v letech 1945–1989. Romové v eskch zemích v letech 1945-1989. Praha: řad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PR, 2004. Sešity řadu dokumentace a vyšetřování zloin komunismu, . 12. 122–128 s. Dostupné z: <<http://ujca.ff.cuni.cz/UJCA-255-version1-pavelcikova.pdf>> . ISBN 80-86621-07-3.
- PAVLÍK, Z.; RYCHTRIKOV, J.; ŠUBRTOV, A. 1986: Zklady demografie. Praha: Academia, 1986. 732 s.
- PEISEN-FEINBERG, E. S; BURCHINAL, M. R. et al. The relation of preschool child-care quality to children's cognitive and social developmental trajectories through second grade. Child development, 2001, . 5, 72, s. 1534–1553. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/profile/Richard_Clifford/publication/227604254_The_Relation_of_Preschool_ChildCare_Quality_to_Children's_Cognitive_and_Social_Developmental_Trajectories_through_Second_Grade/links/0046351506ad743c6d000000.pdf>.
- POLESNÁ, H.; KOCOURKOVÁ, J. Je druh demografick pechod stle relevantní koncept pro evropsk státy? [online] Geografie, 2016 [cit. 16. 6. 2017] . 121, 3, s. 390–418. Dostupné z: <http://geography.cz/sbornik/wpcontext/uploads/downloads/2016/10/gcgs03_polesna.pdf>.
- PRŮCHA, J. esk vzdělanost: multidisciplinrn pohled na fenomén nrodn kultury. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 208 s. ISBN 978-80-7478-675-4.
- PRŮCHA, J.; KANSANEN, P. Školní vzdělávání ve Finsku. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. s 57–60. ISBN 978-80-246-3184-4.
- PRŮCHA, J.; BURKOVOV, R.; DOPITA, M. Přeřškoln dt a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 256 s. ISBN 978-80-7552-323-5.
- RAO, N.; SUN, J.; ZHOU, J. et al. Early achievement in rural China: The role of preschool experience. [online] Early Childhood Research Quarterly, 2012 [cit. 24. 6. 2017] . 27, 1, s. 66–76. Dostupné z: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0885200611000512>>.
- RYCHTRIKOV, J. Děti narozen v manželství a mimo manželství: dvě rzn populace. [online] Demografie, 2013 [cit. 11. 7. 2017] . 55, s. 4–26. Dostupné z: <<ftp://193.87.31.84/0167993/180313q1.pdf#page=4>>.
- SEBERA, M. Statistika – vcerozmrn metody. Brno, 2012. 73 s. Masarykova univerzita. Fakulta sportovních studií. Katedra kineziologie. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/~sebera/vicerozmerna_statistika/vicerozmerna_statistika-sebera-fsps-2011.pdf?referrer=Safari>.

- SIROVÁTKA, T.; HORA, O. Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti. Boskovice: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008. s. 145–202. ISBN 978-80-7326-140-5.
- SPLAVCOVÁ, H.; KROPÁČKOVÁ, J. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál, 2016. 168 s. ISBN 978-80-262-1042-9.
- SYSLOVÁ, Z.; BORKOVCOVÁ, I.; PRŮCHA, J. Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 216 s. ISBN 978-80-7478-354-8.
- ŠÍDLO, L. Faktory ovlivňující regionální diferenciaci plodnosti v Česku na počátku 21. století. Demografie, 2008, č. 3, 50, s. 186–198. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20565037/180308q3.pdf/bc3fab47-5a5c-4611-8cce-38491e6ae103?version=1.0>.
- UNESCO. International Standard Classification of Education ISCED 1997. 2006. In: KOCIÁNOVÁ, G. Plodnost a předškolní péče o děti v České republice a vybraných zemí Evropy. Praha, 2016. 121 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. Katedra demografie a geodemografie. Vedoucí práce Olga Kurtinová.
- ÚŘAD vlády České republiky. 2011. Výdaje státního rozpočtu na výzkum, vývoj a inovace. [online] 2011. Dostupné z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=609>.
- VANČUROVÁ, A.; KUBÁTOVÁ, K.; HAMERNÍKOVÁ, B. a kol. Současná a připravovaná opatření rodinné politiky v zemích střední Evropy. MPSV. 2005. 5–16 s. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/4354/studie_vancurova.pdf.
- VAN de KAA, D. J. Europe's second demographic transition. Population bulletin, 1987, č. 42 1-59 s. Dostupné z: <https://estvitaesydemografia.files.wordpress.com/2013/04/europec2b4s-second-demographic-transition.pdf>.

DATOVÉ ZDROJE

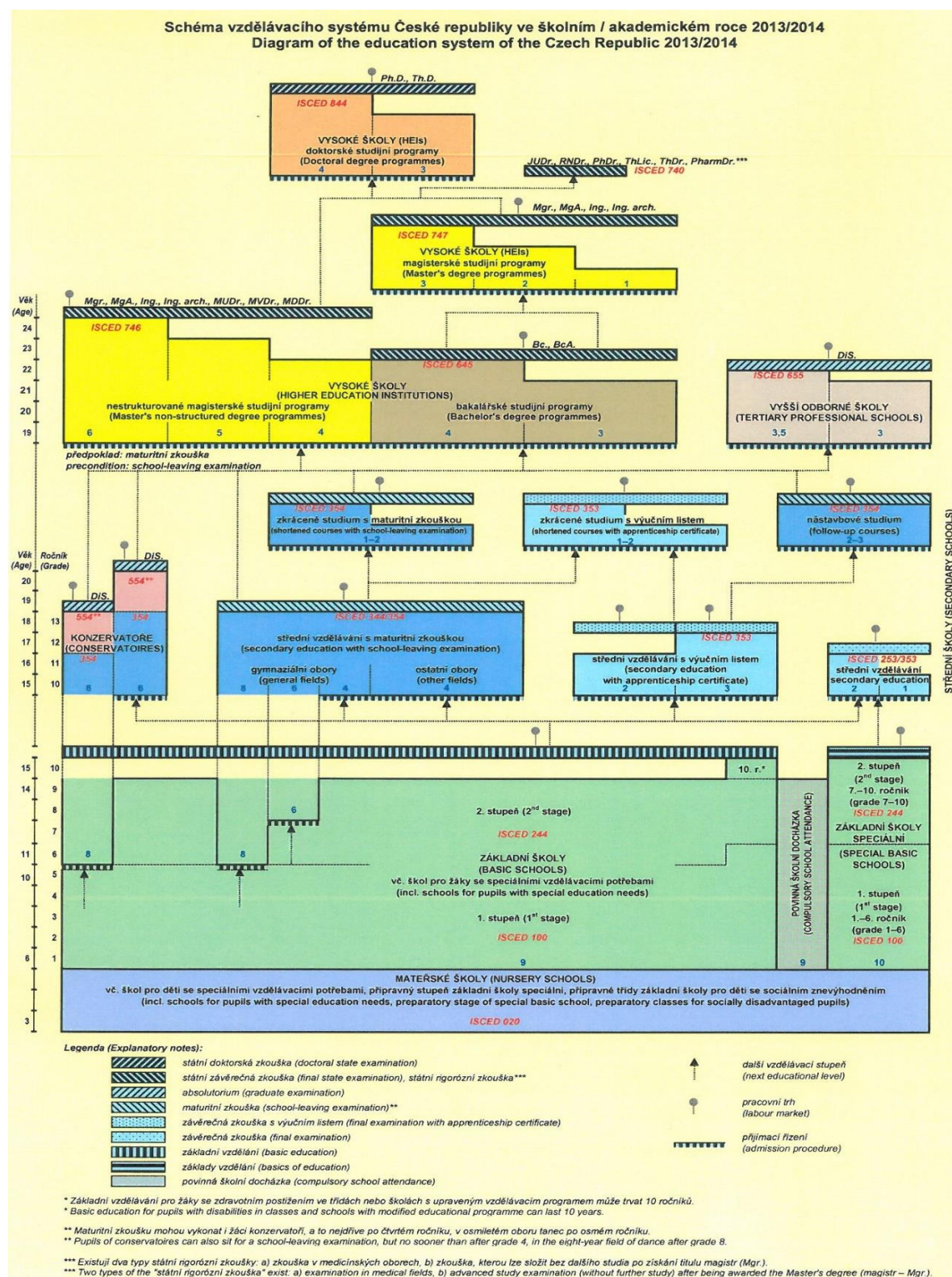
- ČSÚ. Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011: Sčítání lidu, domů a bytů 2011 k 26. 3. 2011 (definitivní výsledky). Praha: Český statistický úřad. c 2013.
- ČSÚ. Demografická ročenka okresů - 2006 až 2015 (2008–2012). Český statistický úřad. 2016. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2006-az-2015>>.
- ČSÚ. Malý lexikon obcí ČR - 2008 (2008–2012) Český statistický úřad[online] 2008. [cit. 23. 3. 2017]. <Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-cr-2008-c32m7p0fp3>>.
- ČSÚ. Vývoj potratovosti v České republice – 2003 - 2014. Český statistický úřad[online] 2015. [cit. 24. 3. 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-potratovosti-v-ceske-republice-2003-az-2014>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka České republiky - 2016 (vzdělávání). Český statistický úřad [online]. 2016. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-2016>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka hl.m. Prahy - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-hlm-prahy-2012-lul7da5fnl>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Jihočeského kraje - (2009–2013). ČSÚ. Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-jihoceskeho-kraje-2012-bfdeqz2p0l>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Jihomoravský kraj - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-jihomoravskeho-kraje-2012-4mp6rzd1q9>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Karlovarského kraje - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-karlovarskeho-kraje-2012-c8dho6cfw4>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka kraje Vysočina - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-kraje-vysocina-2012-034bw9nemw>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Královéhradeckého kraje - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-kralovehradeckeho-kraje-2012-427b5x6xwy>>.

- ČSÚ. Statistická ročenka Libereckého kraje - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-libereckeho-kraje-2012-n6gp967lcp>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Moravskoslezského kraje - (2009–2013) Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-moravskoslezskeho-kraje-2012-m9ljneelsc>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Olomouckého kraje - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-olomouckeho-kraje-2012-p4s5k2ff80>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Pardubického kraje - (2009–2013) Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-2012-m3e85gpidf>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Plzeňského kraje - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-plzenskeho-kraje-2012-03kjf04okn>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Středočeského kraje - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-stredoceskeho-kraje-2012-csb7pzjw49>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Ústeckého kraje - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-usteckeho-kraje-2012-ssqirllp85>>.
- ČSÚ. Statistická ročenka Zlínského kraje - (2009–2013). Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-zlinskeho-kraje-2012-govmui1i0b>>.
- ČSÚ. Základní informace o vybraných územních celcích podle SLDB - ČR, kraje, okresy, správní obvody ORP a obce (včetně městských částí územně členěných statutárních měst) – 2011 Český statistický úřad [online] 2013. [cit. 28. 2. 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/zakladni-informace-o-vybranych-uzemnich-celcich-podle-sldb-2011-cr-kraje-okresy-spravni-obvody-orp-a-obce-vcetne-mestських-části-uzemne-clenenych-statutarnich-mest-2011-dml5agynjw>>.
- EUROSTAT. Education and training [online]. 2017 [cit. 8. 4. 2017]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_LUWsdX8ute5m&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1>.
- EUROSTAT. Population on 1 January by age and sex [online]. 2017 [cit. 8. 4. 2017]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-data/main-tables>>.

- MPSV. Časové řady MN a PNO. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR[online]. 2017. Dostupné z: <<https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz>>.
- MŠMT. Statistické ročenky školství. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR[online]. 2017 [cit. 15. 7. 2017]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticka-rocenka-skolstvi-vykonove-ukazatele>>.
- WIKIPEDIA. Okresy v Česku. [online]. 2017 [cit. 14. 7. 2017]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Okresy_v_%C4%8Cesku#/media/File:Okresy_%C4%8CR_2007.PNG>.

Přilohy

Přiloha 1:

Zdroj: MŠMT (2016)

Příloha 2: Ukazatelé vstupující do analýzy

	Praha	Benešov	Beroun	Kladno	Kolín	Kutná Hora	Mělník	Mladá Boleslav	Nymburk	Praha-východ	Praha-západ	Příbram	Rakovník	České Budějovice	Český Krumlov	Jindřichův Hradec	Písek	Prachovice	Strakonice
Průměrný věk při narození dítěte	31,58	29,99	30,49	29,77	29,87	29,51	29,91	30,03	30,17	31,33	31,57	29,85	29,34	30,33	29,26	29,63	29,77	29,45	29,63
Podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg v (%)	6,72	7,25	7,17	8,22	8,18	7,27	8,13	7,61	6,82	6,50	6,87	7,46	6,76	8,32	8,37	7,51	8,89	7,69	7,97
Podíl narozených mimo manželství v (%)	35,12	37,45	35,16	42,79	38,27	41,71	41,43	36,64	36,02	28,62	29,30	39,82	44,03	35,66	46,51	43,18	40,29	44,38	40,27
Hrubá míra migračního salda	7,68	6,44	12,74	8,20	7,46	2,66	8,90	4,09	10,37	34,04	31,47	4,66	7,42	4,25	-2,05	0,19	2,33	-1,72	-0,02
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	3,61	8,56	11,17	23,13	21,50	15,99	10,60	6,87	16,49	6,19	8,40	21,28	19,43	7,49	20,10	30,33	14,56	9,86	10,40
Míra účasti na předškolním vzdělávání v (%)	98,82	107,62	75,44	99,50	108,69	101,07	106,51	102,20	105,55	91,36	85,64	118,62	115,82	112,56	116,86	119,12	116,53	118,61	113,13
Počet mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3–5 let	8,59	14,84	16,08	13,50	17,23	16,60	14,04	12,49	15,54	11,10	10,40	19,04	24,98	13,00	16,16	16,16	15,99	19,14	13,80
Index ekonomického zatížení	41,88	44,06	44,79	44,23	45,08	43,96	42,81	40,97	45,43	44,42	45,05	42,79	42,22	42,79	40,69	43,52	46,09	41,96	44,00
Výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele v tisících Kč	6,82	1,22	2,37	1,18	2,81	0,52	0,90	59,06	0,34	4,48	1,48	2,44	2,66	4,05	1,25	1,02	0,32	0,36	1,57
Naděje dožití žen při narození	81,40	80,10	80,30	80,10	80,30	80,50	79,80	80,50	80,40	80,50	81,20	79,80	80,30	80,50	79,60	80,70	81,40	79,80	80,00
Míra nezaměstnanosti	3,45	4,73	5,91	7,91	8,19	8,26	7,32	4,12	8,43	3,05	3,45	8,55	7,59	5,22	8,52	6,12	6,24	5,69	7,90
Úhrnná plodnost	1,37	1,54	1,50	1,57	1,55	1,45	1,55	1,46	1,58	1,71	1,72	1,41	1,46	1,48	1,56	1,44	1,43	1,53	1,48
Hrubá míra rozvodovosti	2,64	2,53	3,07	3,20	2,94	2,68	2,94	3,13	3,10	3,19	2,86	2,77	2,78	2,99	3,24	2,53	2,78	2,74	2,48
Hrubá míra sňatečnosti	4,92	4,48	4,56	4,61	4,79	4,44	4,45	4,64	4,75	4,87	4,73	4,38	4,50	4,87	4,66	4,27	4,21	4,53	4,35
Úhrnná indukovaná potratovost	0,33	0,37	0,33	0,43	0,33	0,33	0,42	0,32	0,39	0,34	0,30	0,29	0,38	0,32	0,46	0,24	0,29	0,33	0,28
Podíl ekonomicky aktivních žen v populaci v (%)	47,23	43,21	45,16	65,90	44,16	41,90	44,56	117,31	43,85	45,54	45,95	44,52	42,36	45,25	44,07	42,06	42,45	43,07	42,73
Podíl žen pracujících v primárním sektoru v (%)	0,32	3,36	1,34	1,02	1,93	4,02	1,65	1,54	3,03	1,18	0,90	2,92	2,80	1,80	2,99	4,34	3,95	3,57	4,02
Podíl osob s nízkým vzděláním v (%)	10,38	18,14	17,03	19,38	18,62	18,90	18,31	17,15	17,23	13,85	13,27	19,20	20,32	16,14	22,65	21,43	18,10	20,62	18,97
Podíl osob s terciárním vzděláním v (%)	28,99	14,01	14,46	14,56	12,90	13,03	12,78	13,43	14,77	21,17	25,57	13,51	11,89	19,10	11,31	12,10	14,31	12,64	12,80
Podíl osob s českou, moravskou či slezskou národností v (%)	65,08	73,02	71,00	70,59	70,16	70,76	68,00	67,18	70,26	69,22	69,98	71,77	70,23	74,54	66,83	70,85	74,00	70,76	72,48
Podíl osob žijících v regionu svého narození v (%)	50,76	44,42	41,24	42,92	42,07	44,58	39,10	39,76	40,52	32,96	30,12	44,16	40,75	43,42	40,59	45,54	46,05	44,59	44,73
Podíl Romů na 10 tisíc obyvatel	2,90	0,42	5,45	3,84	2,50	7,08	2,68	3,23	2,63	2,80	2,13	1,86	2,55	2,52	12,23	3,42	6,73	5,80	2,29
Podíl věřících obyvatel v (%)	18,87	21,17	12,24	10,96	13,07	16,30	11,74	11,61	14,73	14,74	16,25	19,05	9,84	21,72	19,15	19,76	21,82	22,63	20,07
Podíl nevyřízených žádostí na celkový počet dětí v mateřských školách v (%)	23,78	8,31	11,99	19,15	12,84	6,60	9,68	16,79	16,81	30,72	31,71	10,92	2,91	12,47	2,64	2,41	6,99	1,12	1,97
Novorozenecká úmrtnost	1,22	1,50	2,46	1,76	1,66	1,04	1,56	1,58	1,78	0,86	1,17	1,71	1,39	1,89	0,26	1,94	2,37	0,71	1,64
Míra urbanizace	101,55	54,57	47,16	66,90	49,85	53,30	58,97	64,86	58,15	42,56	36,30	55,50	42,74	69,57	48,86	66,42	66,21	56,46	60,30

Zdroj: ČSÚ, MŠMT, SLDB 2011, MPSV

	Tábor	Domažlice	Klatovy	Plzeň- město	Plzeň- jih	Plzeň- sever	Rokycany	Tachov	Cheb	Karlovy Vary	Sokolov	Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí nad Labem	Česká Lipa	Jablonec nad Nisou
Průměrný věk při narození dítěte	29,77	29,47	29,72	30,42	29,75	29,58	29,48	28,57	29,06	29,66	28,47	28,91	28,52	29,61	28,76	28,59	28,85	29,14	29,13	29,88
Podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg v (%)	7,58	8,22	7,88	8,28	7,29	9,47	7,70	10,36	9,63	8,81	10,38	10,33	12,36	7,47	10,07	11,46	9,94	10,31	8,29	8,28
Podíl narozených mimo manželství v (%)	39,11	43,01	42,71	39,25	39,26	41,25	41,32	53,36	57,04	61,08	61,08	55,29	-56,77	44,49	53,34	61,70	56,46	53,05	52,44	46,85
Hrubá míra migračního salda	0,86	3,23	0,36	4,24	7,29	8,49	4,20	-0,12	-1,87	-0,97	-2,92	-1,41	0,44	1,45	1,59	0,59	1,37	-0,51	-0,71	1,73
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	27,79	15,83	10,95	5,48	11,34	13,55	17,47	18,79	15,51	17,63	23,52	51,80	34,23	15,06	24,83	31,87	45,05	21,42	20,28	20,75
Míra účasti na předškolním vzdělávání v (%)	117,10	111,67	113,78	106,19	108,73	106,32	106,57	106,08	103,56	105,77	101,96	98,81	104,75	110,21	104,05	91,82	94,48	93,22	112,75	104,08
Počet mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3–5 let	12,74	18,29	15,24	10,63	16,93	15,30	14,24	16,55	12,25	11,42	13,35	12,88	8,05	16,43	16,64	4,46	12,05	12,70	15,27	11,33
Index ekonomického zatížení	45,23	42,73	44,64	44,81	43,94	43,15	44,12	38,32	41,24	42,24	40,97	43,04	39,23	43,74	42,23	41,09	42,68	43,15	40,97	43,35
Výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele v tisících Kč	0,98	0,25	0,19	9,26	3,52	0,40	0,43	0,10	0,20	0,61	0,43	0,71	0,55	0,72	0,77	0,58	1,16	0,95	1,27	2,47
Naděje dožití žen při narození	81,50	80,20	80,70	81,20	80,00	79,80	79,30	79,90	79,30	80,00	78,80	79,10	78,50	79,40	78,80	78,20	77,80	79,60	79,60	81,10
Míra nezaměstnanosti	7,85	7,53	7,71	5,30	5,27	6,39	6,03	10,13	8,09	9,28	11,69	13,39	12,26	9,65	10,86	15,30	12,35	12,49	10,78	8,76
Úhrnná plodnost	1,46	1,53	1,44	1,43	1,51	1,47	1,43	1,48	1,48	1,40	1,52	1,58	1,51	1,55	1,55	1,48	1,54	1,59	1,53	1,52
Hrubá míra rozvodovosti	2,80	2,84	2,57	2,77	2,68	2,80	2,87	2,83	3,17	3,49	3,20	2,91	3,68	2,81	2,51	3,01	3,20	3,34	3,32	2,99
Hrubá míra sňatečnosti	4,53	4,59	4,10	4,71	4,36	4,40	4,75	4,25	4,24	4,35	4,48	4,41	4,79	4,46	4,58	4,50	4,51	4,50	4,92	4,30
Úhrnná indukovaná potratovost	0,27	0,29	0,33	0,38	0,27	0,29	0,32	0,41	0,48	0,36	0,43	0,45	0,50	0,35	0,46	0,46	0,57	0,51	0,45	0,40
Podíl ekonomicky aktivních žen v populaci v (%)	42,98	42,77	41,49	45,33	42,35	44,58	44,64	103,02	43,25	43,54	43,55	39,91	43,50	42,56	42,33	43,33	41,50	42,57	43,69	41,97
Podíl žen pracujících v primárním sektoru v (%)	3,39	4,02	3,74	0,58	3,08	3,16	2,19	2,34	1,34	1,19	0,72	0,88	1,30	2,58	3,55	0,65	0,58	0,46	1,12	0,49
Podíl osob s nízkým vzděláním v (%)	17,81	20,80	19,21	14,34	20,85	21,03	18,50	24,30	23,42	20,94	26,16	23,52	23,99	20,46	23,04	24,04	23,01	20,04	21,09	19,15
Podíl osob s terciárním vzděláním v (%)	15,07	10,39	12,57	20,22	10,68	11,27	12,29	8,47	10,24	12,62	8,02	9,34	9,82	12,35	10,88	10,44	10,60	13,73	10,14	13,18
Podíl osob s českou, moravskou či slezskou národností v (%)	73,96	69,29	72,90	70,36	70,05	70,87	70,51	65,13	63,50	65,07	64,75	67,58	67,10	70,25	70,24	67,37	68,36	68,84	68,54	68,66
Podíl osob žijících v regionu svého narození v (%)	44,03	42,83	45,83	50,17	42,09	41,06	42,46	37,64	40,48	38,77	37,31	46,93	39,98	39,70	39,50	44,62	40,89	46,62	37,73	43,63
Podíl Romů na 10 tisíc obyvatel	2,47	2,84	2,92	5,21	0,64	2,54	6,53	4,24	2,11	9,36	9,56	11,25	17,19	2,64	5,28	51,35	9,88	9,98	4,07	15,31
Podíl věřících obyvatel v (%)	20,07	19,17	20,92	15,45	13,25	10,57	11,17	11,95	13,91	13,15	11,35	10,08	9,98	11,04	10,58	8,62	10,17	10,09	9,88	12,72
Podíl nevyřízených žádostí na celkový počet dětí v mateřských školách v (%)	3,14	1,60	1,42	18,80	7,94	5,13	8,97	2,58	4,59	1,08	1,07	8,05	0,56	4,03	4,14	1,15	7,74	8,61	2,51	3,98
Novorozenecká úmrtnost	1,15	0,91	1,17	1,60	1,58	2,20	2,10	1,80	3,71	1,31	3,24	2,21	1,74	2,77	3,20	3,34	2,30	3,17	1,99	2,98
Míra urbanizace	68,86	56,57	68,26	93,72	46,43	41,06	52,09	67,10	86,46	82,78	83,16	87,45	86,55	60,61	63,54	92,13	84,43	84,01	80,99	81,54

Poznámky: data z ČSÚ a MPSV průměrována za období 2008–2012

Zdroj: ČSÚ, MŠMT, SLDB 2011, MPSV

	Liberec	Semily	Hradec Králové	Jičín	Náchod	Rychnov nad Kněžnou	Trutnov	Chrudim	Pardubice	Svitavy	Ústí nad Orlicí	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav
Průměrný věk při narození dítěte	29,94	30,20	30,38	29,81	29,76	29,83	30,00	29,52	30,29	29,73	30,00	29,90	29,88	29,61	29,78	29,82	30,04	30,72	30,23	29,87
Podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg v (%)	8,79	7,67	7,11	7,52	7,49	7,36	7,46	7,62	7,94	7,94	6,75	6,96	7,16	6,65	6,33	6,53	7,25	7,25	6,06	7,02
Podíl narozených mimo manželství v (%)	41,84	40,87	36,84	38,86	42,22	37,03	46,58	37,02	35,88	38,69	39,11	33,62	35,74	34,02	35,84	29,39	33,99	35,87	29,79	39,05
Hrubá míra migračního salda	3,70	-0,49	1,78	2,21	-1,62	-0,29	-1,97	0,89	5,52	0,11	-1,17	-0,14	1,31	0,47	-2,47	-1,55	3,05	-0,90	9,88	1,22
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	11,07	19,96	15,39	23,67	14,82	22,98	13,44	20,26	5,81	19,32	14,05	43,72	35,75	15,48	46,67	25,71	26,88	16,58	10,92	37,73
Míra účasti na předškolním vzdělávání v (%)	102,36	120,60	117,92	118,77	117,94	118,45	114,86	111,90	109,04	122,77	116,46	109,53	110,08	123,92	121,63	116,56	104,11	103,92	106,31	116,03
Počet mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3–5 let	14,05	24,39	13,81	20,15	17,46	20,62	15,43	15,79	15,21	25,03	20,66	15,96	11,64	17,50	21,61	19,99	18,80	13,16	17,93	18,65
Index ekonomického zatížení	42,95	46,02	46,05	44,51	46,81	45,13	43,67	44,68	44,42	43,92	44,23	44,71	43,59	46,07	43,10	44,60	44,89	45,41	45,48	40,80
Výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele v tisících Kč	5,29	1,67	3,63	2,35	1,39	0,90	1,28	0,90	5,11	1,21	6,73	1,24	2,22	1,37	0,48	1,96	3,33	10,91	1,02	1,03
Naděje dožití žen při narození	80,60	80,50	81,70	80,70	80,80	80,80	80,60	80,20	80,90	79,90	80,70	81,00	81,30	81,20	81,00	81,00	80,70	81,80	81,20	81,10
Míra nezaměstnanosti	8,76	8,47	5,87	7,28	6,58	5,59	8,31	8,30	5,59	10,35	8,02	7,91	7,63	5,61	10,70	8,69	8,62	7,59	6,86	9,49
Úhrnná plodnost	1,57	1,50	1,47	1,48	1,54	1,50	1,50	1,49	1,48	1,48	1,51	1,46	1,54	1,41	1,38	1,47	1,50	1,53	1,56	1,36
Hrubá míra rozvodovosti	3,11	2,36	2,62	2,31	2,84	2,86	2,97	2,43	2,66	2,47	2,42	2,18	2,35	2,40	2,46	2,16	2,64	3,01	2,68	2,69
Hrubá míra sňatečnosti	4,91	4,28	4,59	4,21	4,39	4,44	4,49	4,10	4,58	4,34	4,38	4,19	4,68	3,93	4,31	4,35	4,27	4,89	4,36	4,39
Úhrnná indukovaná potratovost	0,39	0,26	0,36	0,34	0,35	0,31	0,34	0,23	0,18	0,27	0,26	0,25	0,23	0,26	0,21	0,22	0,24	0,30	0,21	0,29
Podíl ekonomicky aktivních žen v populaci v (%)	43,92	42,49	44,05	41,88	41,07	41,97	42,24	41,53	44,99	41,52	42,03	42,00	43,47	41,95	42,19	41,86	41,89	45,67	43,00	43,80
Podíl žen pracujících v primárním sektoru v (%)	0,86	2,40	1,99	3,17	2,16	3,10	1,29	2,37	1,25	3,60	3,36	4,94	2,48	5,42	3,82	4,21	2,23	0,48	1,96	4,07
Podíl osob s nízkým vzděláním v (%)	18,23	18,77	15,79	18,28	19,21	18,31	20,08	19,34	15,49	20,77	19,16	18,18	18,21	19,20	20,12	18,91	17,46	13,16	17,86	22,98
Podíl osob s terciárním vzděláním v (%)	15,49	13,63	19,00	12,60	12,19	13,35	11,92	12,34	17,01	12,37	13,18	13,05	6,53	12,99	13,09	14,43	15,21	28,49	16,34	11,84
Podíl osob s českou, moravskou či slezskou národností v (%)	69,67	72,01	72,68	70,13	71,80	70,92	69,36	72,84	70,81	71,98	71,84	73,40	71,85	72,87	71,22	73,30	70,20	68,39	71,29	69,72
Podíl osob žijících v regionu svého narození v (%)	45,10	46,69	46,40	42,79	47,38	44,98	45,21	46,81	44,37	49,26	49,00	49,75	51,80	48,11	51,16	52,95	49,66	53,82	45,21	53,66
Podíl Romů na 10 tisíc obyvatel	4,30	6,25	6,64	7,90	7,12	4,75	4,32	3,78	4,04	3,29	2,49	2,97	4,16	0,42	2,86	1,88	0,57	4,07	3,64	1,33
Podíl věřících obyvatel v (%)	12,92	17,12	15,91	14,37	20,48	18,46	13,70	20,79	15,17	24,85	20,71	23,40	24,65	26,89	31,10	38,20	31,34	25,95	29,77	28,76
Podíl nevyřízených žádostí na celkový počet dětí v mateřských školách v (%)	20,02	4,61	8,47	3,99	3,95	3,89	4,03	3,68	12,26	1,84	2,17	2,78	3,98	0,31	1,39	2,53	13,98	53,63	11,89	6,61
Novorozenecká úmrtnost	1,69	1,06	1,41	1,23	1,67	1,15	1,13	3,12	1,19	2,70	0,89	0,21	2,04	1,41	1,60	1,14	1,50	1,47	1,53	1,74
Míra urbanizace	84,19	58,13	72,54	60,94	71,78	57,18	68,69	59,06	71,90	50,63	60,21	60,50	64,03	65,12	53,85	50,77	52,43	98,00	34,58	49,74

Zdroj: ČSÚ, MŠMT, SLDB 2011, MPSV

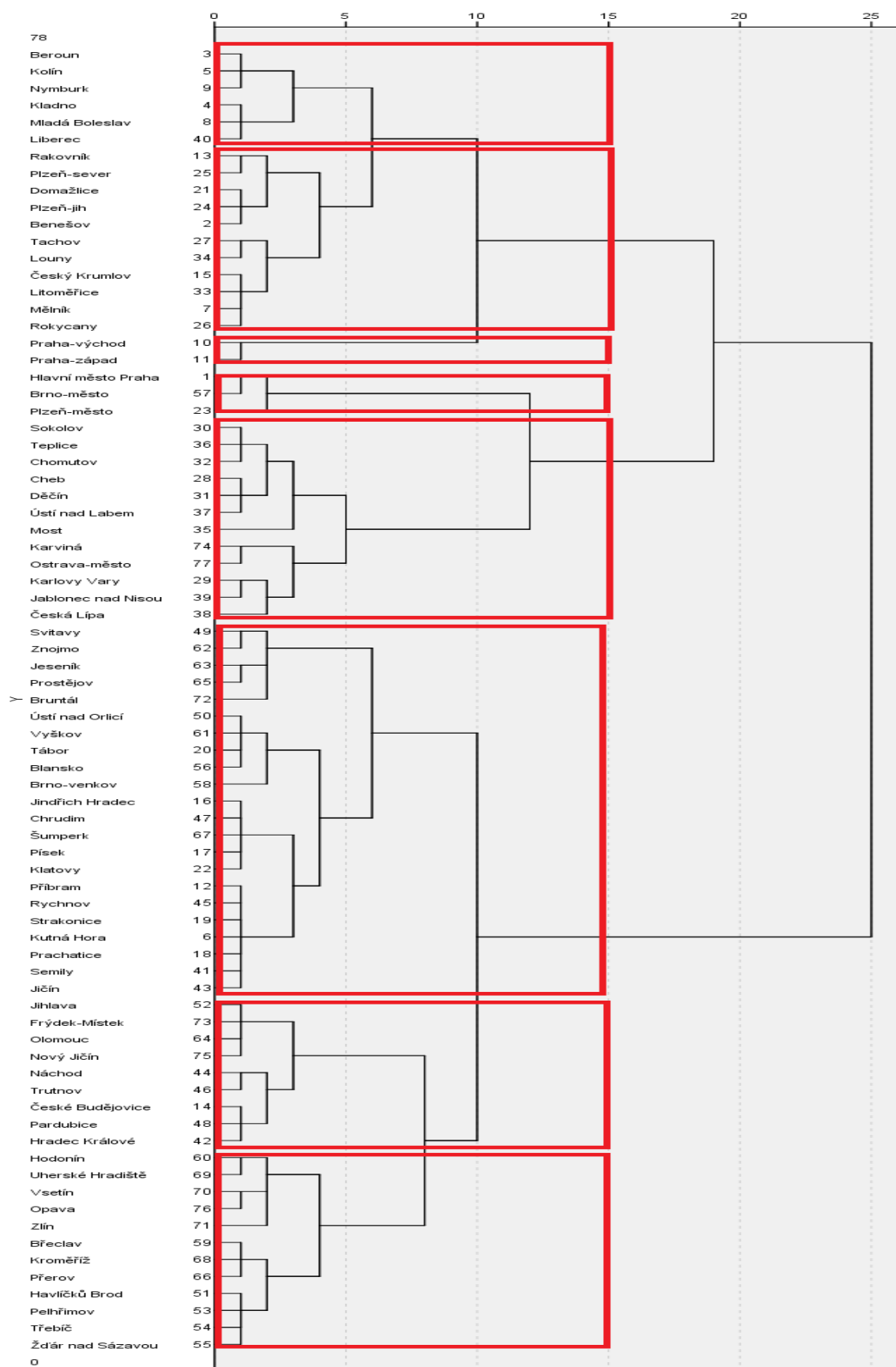

	Hodonín	Vyškov	Znojmo	Jeseník	Olomouc	Prostějov	Přerov	Šumperk	Kroměříž	Uherské Hradiště	Vsetín	Zlín	Bruntál	Frydek- Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava- město
Průměrný věk při narození dítěte	29,84	29,98	29,39	29,22	30,31	30,31	29,58	29,49	29,83	30,12	30,15	30,63	28,84	29,56	28,53	29,63	29,52	29,31
Podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg v (%)	6,21	6,08	7,07	7,33	7,32	7,08	6,75	8,09	7,18	7,30	6,46	7,54	8,41	5,74	8,25	6,86	6,38	8,22
Podíl narozených mimo manželství v (%)	34,48	34,06	41,45	56,18	37,97	38,38	40,14	45,06	38,29	28,38	33,90	29,03	58,14	35,22	50,97	42,89	36,30	48,11
Hrubá míra migračního salda	-1,22	4,36	1,84	-3,85	0,74	0,75	-2,52	-1,55	0,08	-0,27	-1,26	-0,85	-2,98	2,71	-5,68	-0,85	0,71	-3,50
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	44,18	22,71	34,39	58,44	36,51	48,86	33,20	28,39	26,02	21,80	23,43	19,46	39,77	17,43	35,64	24,54	27,56	13,39
Míra účasti na předškolním vzdělávání v (%)	117,58	120,49	117,43	124,02	118,89	119,30	114,18	117,85	119,95	124,94	114,69	114,00	116,52	114,66	101,79	113,05	118,75	109,00
Počet mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3–5 let	17,39	24,80	22,53	23,36	14,55	20,73	21,23	18,29	20,83	18,23	16,97	15,26	19,08	14,27	11,46	11,80	14,07	8,69
Index ekonomického zatížení	41,73	43,00	41,74	40,83	43,29	45,22	44,01	43,20	43,23	43,80	43,55	39,15	40,51	42,63	41,82	42,17	42,74	43,11
Výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele v tisících Kč	0,41	1,71	0,98	0,57	1,40	0,93	0,76	3,79	1,25	4,41	2,52	2,85	0,55	0,84	0,45	6,82	1,51	2,72
Naděje dožití žen při narození	81,40	80,80	80,70	79,90	81,00	79,70	80,00	80,90	81,10	80,70	80,80	81,30	79,40	80,40	79,00	79,90	79,90	79,60
Míra nezaměstnanosti	13,24	7,52	12,19	13,76	8,95	8,15	10,76	11,37	10,04	8,22	9,84	7,59	14,18	8,16	13,47	9,22	9,37	10,88
Úhrnná plodnost	1,31	1,46	1,42	1,38	1,46	1,43	1,41	1,45	1,36	1,35	1,43	1,36	1,39	1,46	1,41	1,46	1,42	1,45
Hrubá míra rozvodovosti	2,44	2,74	2,60	2,66	3,00	2,58	2,56	2,50	2,72	2,31	2,18	2,64	2,90	2,72	3,10	2,42	2,46	3,08
Hrubá míra sňatečnosti	4,24	4,49	4,20	4,15	4,56	4,22	4,21	4,21	4,22	4,24	4,22	4,42	3,99	4,52	4,49	4,36	4,44	4,57
Úhrnná indukovaná potratovost	0,23	0,26	0,35	0,33	0,26	0,26	0,27	0,28	0,27	0,22	0,26	0,25	0,38	0,24	0,33	0,34	0,30	0,33
Podíl ekonomicky aktivních žen v populaci v (%)	42,55	43,62	42,42	41,00	44,78	41,32	42,63	41,52	41,71	42,20	42,89	43,70	42,00	42,09	42,71	42,70	43,41	43,64
Podíl žen pracujících v primárním sektoru v (%)	2,92	1,88	4,48	2,59	2,01	3,08	2,19	2,43	2,07	1,79	1,30	1,14	2,32	1,39	0,37	1,84	2,13	0,36
Podíl osob s nízkým vzděláním v (%)	21,95	19,42	23,73	22,99	17,50	17,89	19,18	21,17	18,99	20,98	19,36	34,49	23,15	18,53	21,92	19,36	20,19	19,16
Podíl osob s terciárním vzděláním v (%)	12,06	14,40	11,09	11,68	18,49	13,71	13,94	12,57	14,22	13,99	14,41	16,67	10,88	15,51	12,53	13,96	14,15	17,98
Podíl osob s českou, moravskou či slezskou národností v (%)	71,78	70,41	68,91	65,18	70,61	69,91	71,17	70,62	70,89	72,83	69,54	71,70	66,14	68,07	64,91	70,21	72,23	68,91
Podíl osob žijících v regionu svého narození v (%)	56,31	48,18	48,01	39,69	48,32	49,99	50,32	46,63	48,95	55,25	54,63	52,35	44,56	50,83	47,70	50,48	56,07	54,82
Podíl Romů na 10 tisíc obyvatel	2,09	1,47	5,57	3,35	3,60	6,68	11,68	3,54	1,04	2,26	5,62	0,68	6,90	2,31	8,00	2,77	2,74	8,74
Podíl věřících obyvatel v (%)	38,51	26,19	24,91	18,63	22,84	25,42	27,19	23,03	30,64	45,87	35,48	35,21	17,33	34,61	24,15	24,65	35,12	20,25
Podíl nevyřízených žádostí na celkový počet dětí v mateřských školách v (%)	3,49	5,61	1,88	1,01	12,96	3,45	2,77	2,07	2,64	1,22	5,03	16,35	1,17	3,07	5,13	6,59	5,13	2,03
Novorozenecká úmrtnost	2,57	1,02	1,94	1,55	1,83	2,55	1,50	2,78	1,50	2,10	1,19	1,84	2,82	1,45	2,34	1,37	0,96	1,54
Míra urbanizace	46,03	47,95	42,23	53,70	61,31	50,64	62,51	50,57	63,29	47,44	56,60	70,32	69,05	54,19	89,73	66,39	55,36	96,92

Zdroj: ČSÚ, MŠMT, SLDB 2011, MPSV

Příloha 3: Okresy Česka

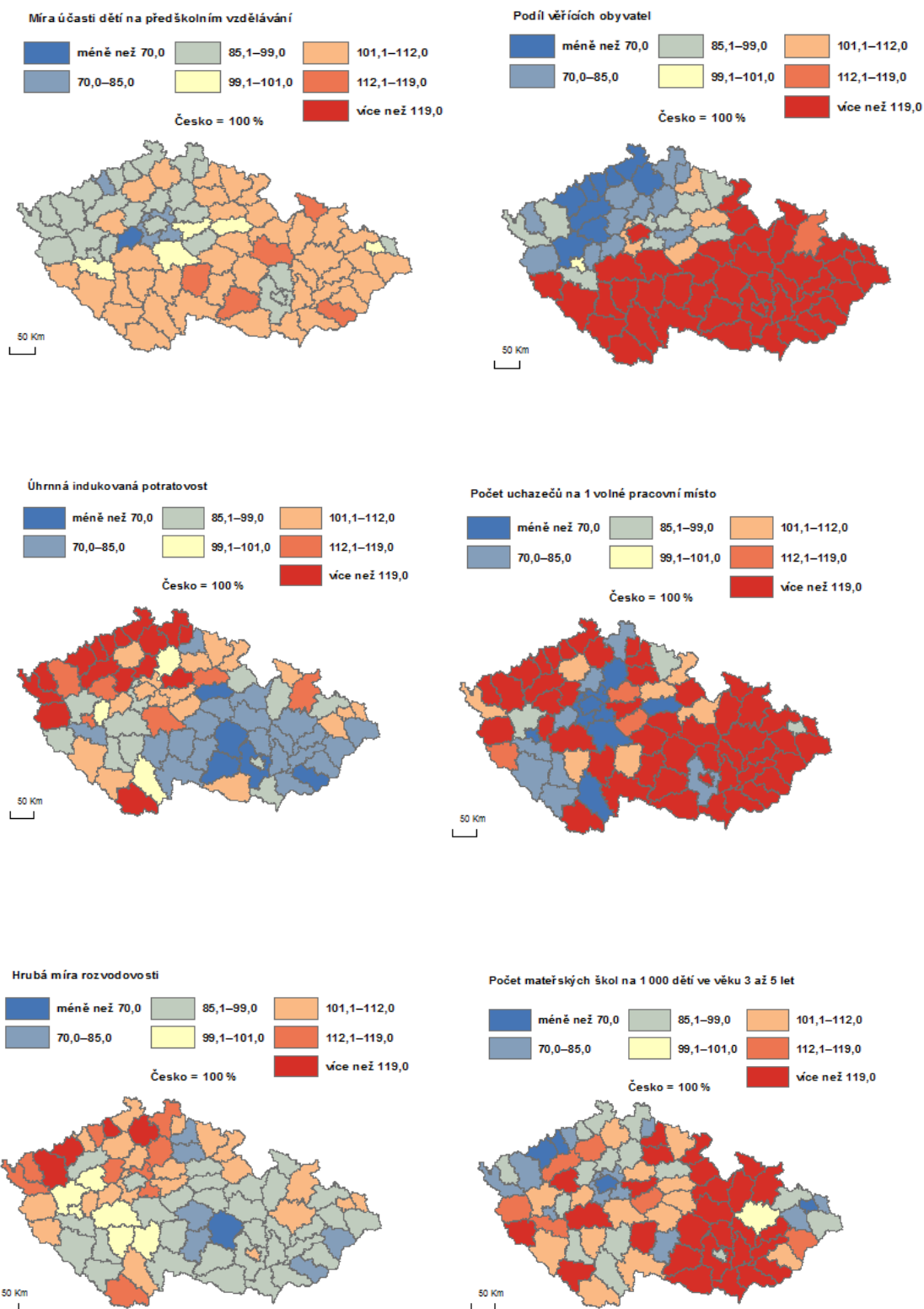
Převzato: wikipedia.org (2017)

Příloha 4: Dendrogram**Zdroj:** ČSÚ, MŠMT, SLDB 2011, MPSV

Příloha 5: Průměrné hodnoty proměnných v jednotlivých shlucích

Proměnné	1. shluk	2. shluk	3. shluk	4. shluk	5. shluk	6. shluk	7. shluk	8. shluk	Česko
Míra účasti dětí na předškolním vzdělávání	102,98	109,13	98,96	116,04	88,50	114,33	101,83	117,05	108,25
Míra urbanizace	97,76	53,87	61,85	56,48	39,45	66,71	86,35	56,79	70,18
Naděje dožití žen při narození	81,47	79,75	80,37	80,48	80,85	80,79	79,22	80,88	80,48
Podíl osob žijících v regionu svého narození	51,58	40,92	41,94	45,95	31,54	47,58	43,29	52,46	47,07
Podíl nevyřízených žádostí	32,07	5,27	16,27	4,36	31,22	7,53	3,88	41,88	11,17
Podíl žen pracujících v zemědělství	0,46	2,88	1,62	3,13	1,04	1,80	0,79	3,00	1,75
Podíl věřících obyvatel	20,09	13,66	12,59	21,52	15,50	25,53	12,86	33,03	15,46
Podíl osob s českou, moravskou či slezskou národností	67,94	69,49	69,81	70,90	69,60	71,10	66,97	71,72	69,43
Úhrnná plodnost	1,44	1,51	1,54	1,46	1,72	1,49	1,50	1,39	1,47
Hrubá míra migračního salda	3,67	4,26	7,76	1,00	32,76	1,32	-1,12	-0,65	2,72
Novorozenecká úmrtnost	1,43	1,75	1,82	1,71	1,02	1,55	2,49	1,48	1,68
Podíl narozených s hmotností nižší než 2,5 kg	7,42	8,28	7,80	7,48	6,69	7,27	9,69	6,78	7,62
Hrubá míra sňatečnosti	4,84	4,50	4,71	4,29	4,80	4,56	4,51	4,26	4,53
Hrubá míra rozvodovosti	2,81	2,80	3,09	2,61	3,03	2,73	3,21	2,43	2,78
Počet mateřských škol na 1 000 dětí ve věku 3 až 5 let	10,79	16,76	14,82	19,13	10,75	14,13	11,16	18,14	14,47
Úhrnná indukovaná potratovost	0,34	0,37	0,37	0,29	0,32	0,29	0,44	0,25	0,32
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	8,56	15,96	15,04	24,17	7,30	19,02	27,59	30,41	13,87
Počet Romů na 10 tisíc obyvatel	4,96	3,87	3,66	4,22	2,47	4,16	13,07	2,96	4,92

Zdroj: ČSÚ, MŠMT, SLDB 2011, MPSV

Pŕiloha 6: Vybran ukazatele a jejich odchlen od hodnot za esko

Zdroj: S, MŠMT, SLDB 2011